

**Громадська організація
«Правовий світ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ
СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ»**

1–2 грудня 2017 р.

ЧАСТИНА II

Дніпро, 2017

УДК 34(063)
Н 73

Новітні тенденції сучасної юридичної науки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 1–2 грудня 2017 р. – Дніпро : ГО «Правовий світ», 2017. – Ч. 2. – 148 с.

У матеріалах зібрані тези доповідей, які були подані учасниками Міжнародної науково-практичної конференції «**Новітні тенденції сучасної юридичної науки**» (м. Дніпро, 1–2 грудня 2017 р.).

ЗМІСТ

НАПРЯМ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА
ТА ЇХ ВПЛИВ НА СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Берназюк О. О......8

РОЛЬ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТА
ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Брода А. Ю......11

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Духовченко Є. І......14

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

Кошман Н. І......17

ЮРИДИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ
ВІД НАСИЛЬСТВА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Лесько Н. В......20

УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТІВ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мелеш К. А......23

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОДАТКІВ

Молчанова А. В.25

ПОДАТКОВА СИСТЕМА НІМЕЧЧИНИ

Молчанова А. В.27

ЦЕНТРИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ:
ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Москаленко А. П.29

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Муравський О. В......31

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНИХ І ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Назаренко Д. О.34

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ <i>Олексюк О. О.</i>	38
ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИ ПОРУШЕННІ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ <i>Петренко Г. О., Великошич В. В.</i>	41
РОЛЬ АУДИТУ В ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ <i>Підгрушній П. А.</i>	44
ЦІЛЬОВА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНАМИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ <i>Самусь Є. В.</i>	47
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ РЕСУРСИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ <i>Сторчак Н. А.</i>	50
АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ <i>Троян В. А.</i>	54
ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА <i>Шевченко К. В.</i>	58
ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ <i>Шевчук М. А., Чорна В. Г.</i>	61
СПЕЦІАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ <i>Шевчук О. Р., Лєсний Р. В.</i>	64
ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ШЛЯХОМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ <i>Шниг М. В.</i>	68
ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ НОРМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ <i>Яківчук Ж. В.</i>	71

**НАПРЯМ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Бахуринська О. О.74

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

ОСОБАМ, ЩО ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В УВП

Боровик А. В......77

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Бутенко П. Є.80

ОКРЕМІ ВИДИ ПОСЯГАНЬ НА ФОНДОВИЙ РИНОК

ЗА УЛОЖЕННЯМ ПРО ПОКАРАННЯ КРИМІНАЛЬНІ

ТА ВИПРАВНІ 1845 РОКУ

Волинець Р. А.83

МЕДИЧНІ ЗЛОЧИНИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ

Губіна З. О.86

ШАХРАЙСТВО У СФЕРІ ІНВЕСТУВАННЯ

В БУДІВНИЦТВО ЖИТЛА: ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ

Гурова Є. В.88

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ШАХРАЙСТВА

В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ

Мелеш К.А......91

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ, НЕБЕЗПЕЧНОЇ

ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, СТУДЕНТАМИ ВНЗ

Сподарик Н. І......93

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Черкашин В. Д.96

ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Черкашин В. Д.98

**НАПРЯМ 9. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

ФІКТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ

КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

(ВІДМИВАННЯ) КОШТІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Буймиструк П. Д., Сміхульська В. В. 101

ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНІЙ РОЗВІДЦІ	
<i>Буймиструк П. Д., Сміхульська В. В.</i>	104
ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАМІНИ ПРИЗНАЧЕНОГО ЗАХИСНИКА У ВИПАДКУ ЗДІЙСНЕННЯ НЕЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	
<i>Волошанівська Т. В.</i>	107
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ	
<i>Горянська К. В.</i>	111
ДО ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ РИЗИКУ ПЕРЕХОВУВАННЯ ОСОБИ ПІСЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ І ДО МОМЕНТУ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ	
<i>Колодчин Д. В.</i>	113
ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ В КОРИСТУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ	
<i>Медведчук В. А.</i>	115
ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПОЧАТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	
<i>Остафійчук Г. В.</i>	118
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	
<i>Устенко А. Г.</i>	120
ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧОГО СУДДІ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СКАРГ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА В РАЗІ СИСТЕМАТИЧНОЇ НЕЯВКИ СКАРЖНИКА В СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ	
<i>Шапутько С. В.</i>	123
МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА	
<i>Шаршун Н. В.</i>	126
НАПРЯМ 10. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА В УКРАЇНІ: ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК НАБУТТЯ	
<i>Матвійчук М. П.</i>	129
ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ	
<i>Мошегова О. В., Черемис А. В.</i>	131

НАПРЯМ 11. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОБЛЕМ «РОЗЗБРОЄННЯ»

І «ОБМЕЖЕННЯ ОЗБРОЄННЯ» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗЗБРОЄННЯ

Дутчак Д. В. 135

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: ЗМІСТ І МЕЖІ

Кунцевич М. П., Дробязко Н. С...... 139

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ

НА ТЕЛЕМЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Проهازка Г. А...... 142

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВНОГО СУБ'ЄКТА

МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В ПРОТИДІЇ

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Шевелуха М. О. 145

НАПРЯМ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

БЕРНАЗІЮК О. О.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри історії та теорії держави і права

Європейський університет

м. Київ, Україна

Новий спосіб організації та існування суспільних, державних та міждержавних відносин та зв'язків, який утвердився у багатьох розвинутих країнах Америки, Азії та Європи, отримав назву «інформаційне суспільство». В основі ідеї його формування знаходиться принцип загальної відкритості та доступності інформації для кожного члена суспільства, вільного та швидкого поширення такої інформації, а також автоматизації багатьох виробничих, управлінських та інших процесів.

За однією із версій запровадження поняття «інформаційне суспільство» приписується Ю. Хаяші, професору Токійського технологічного інституту, який у 1969 р. представив японському уряду звіти «Японське інформаційне суспільство: теми і підходи» і «Конттури політики сприяння інформатизації японського суспільства». Ще однією поширеною думкою серед науковців є те, що першу науково обґрунтовану концепцію запропонував Д. Белл, який аргументував, що зміни в соціальній структурі, які відбуваються в середині ХХ сторіччя свідчать про те, що індустріальне суспільство еволюціонує до постіндустріального, яке і повинне стати визначальною соціальною формою ХХІ ст. [1].

Такий перехід від індустріального до інформаційного суспільства став можливим завдяки стрімкому розвитку науки та техніки, що призвело до масового запровадження спочатку у провідних бізнес-структурах та корпораціях, а згодом і в діяльності органів публічного управління новітніх інформаційних технологій.

Саме поняття «інформаційне суспільство» почало використовуватись у другій половині ХХ ст. Науковці відзначають, що «інформаційне суспільство» виражає ідею нової фази в історичному розвитку передових країн, тобто не прихід «постіндустріального» суспільства, а створення нового соціального зразка, що є результатом «другої індустріальної революції», яка в основному ґрунтується на мікроелектронній технології [2, с. 20].

В зарубіжній та вітчизняній науковій літературі існує безліч концепцій та теорій, присвячених висвітленню проблеми виникнення та розвитку інформаційного суспільства, описанню основних його ідей та положень, визначенню перспектив подальшого розвитку.

Зокрема, поняття інформаційного суспільства розглядається у таких аспектах: 1) технічному; 2) інформаційному, заснованому на знаннях про розвиток інформації; 3) економічному, згідно з яким інформаційне суспільство розглядається, як потужний інструмент розвитку та спеціалізації виробництва; 4) просторовому, який визначає особливості розвитку інформаційного суспільства в межах однієї держави і масштабах всього світу; 5) соціально-культурному, який акцентує увагу на різноманітних соціальних, психологічних та міжособистісних перетвореннях [3, с. 126].

В Україні процес формування інформаційного суспільства розпочався у 1998 р., коли було прийнято один із перших законодавчих актів у цій сфері – Закон України «Про Національну програму інформатизації» [4]. Пізніше було ухвалено ще ряд важливих концептуальних документів, які визначили напрями та способи становлення інформаційного суспільства в Україні [5; 6], порядок запровадження системи надання електронних адміністративних послуг [7], концепцію розвитку електронного урядування [8].

Таким чином, на шляху до формування інформаційного суспільства Україною зроблені певні кроки, досягнуто деякі позитивні результати, зокрема: запроваджено окремі елементи електронного урядування (електронну форму правових актів, надання деяких видів адміністративних послуг в електронній формі тощо), електронного правосуддя (створено та запроваджено Єдиний державний реєстр судових рішень, Єдину судову інформаційну (автоматизовану) систему тощо) та ін.

Завдання щодо розвитку цифрових технологій у праві отримало нову актуалізацію із підписанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, у якій передбачається впровадження онлайн-послуг, зокрема електронного бізнесу, електронного уряду, електронної охорони здоров'я і електронного навчання тощо [9].

Однак, наразі в Україні відсутній уніфікований підхід та єдина національна концепція подальшого розвитку цифрових технологій у праві, неурегульовані деякі важливі питання практичного застосування таких технологій в окремих видах юридичної діяльності.

За опублікованим Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) Глобальним звітом про розвиток інформаційних технологій-2016 (The Global Information Technology Report) Україна за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у 2016 р. посіла 64 рейтингову позицію серед 139 країн світу, покращивши у порівнянні з попереднім роком результати на 7 пунктів. Не зважаючи на це, Україна продовжує суттєво поступатися в розвитку інформаційно-комунікативних технологій деяким країнам СНД і Східної Європи [10].

У зв'язку з цим, слід констатувати, що подальший розвиток цифрових технологій у праві є однією з важливих умов виходу України на принципово нові позиції в міжнародних відносинах, а також необхідною умовою демократизації суспільних процесів та державних інститутів.

Таким чином, перехід від індустріального до інформаційного суспільства обумовлений стрімким розвитком науки та техніки, створенням новітніх інформаційних (цифрових) технологій та їх поступовим запровадженням в усі основні сфери людської діяльності. У зв'язку з цим виникла потреба державного врегулювання правовідносин у сфері застосування цифрових технологій у різних видах суспільної діяльності, а сама держава постала перед необхідністю запровадження цифрових технологій у сферу публічного управління, судочинства та інші види юридичної діяльності з тим, щоб відповідати рівню розвитку сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степанов В.Ю. Проблеми та перспективи інформаційного суспільства / В. Ю. Степанов // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2012_2_4.

2. Синєокий О.В. Високотехнологічне інформаційне право України: навч. посібник для студ. юрид. та неюрид. спец. / О.В. Синєокий. – Х.: Право, 2010. – 360 с.

3. Becla A. Information Society and Knowledge-based Economy – Development Level and the Main Barriers – some Remarks / A. Becla // Economics & Sociology. – 2012. – Vol. 5, № 1. – Pp. 125-132.

4. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 року // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27-28. – Ст. 181.

5. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.: Закон України від 09 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

6. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 44. – Ст. 1581.

7. Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07. 2013 р. № 614-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/614-2013-p>.

8. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>.

9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

10. Рейтингові оцінки України за індексом мережевої готовності 2016: Глобальний звіт про розвиток інформаційних технологій-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovi-ocinky-ukrayiny-za-indeksom-merezhevoyi-gotovnosti-2016>.

РОЛЬ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ АДВОКАТА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

БРОДА А. Ю.

*аспірант заочної форми навчання кафедри
адміністративного права і процесу*

*Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу є адаптація законодавства України до законодавства ЄС. Як визначено в Законі України від 18 березня 2004 року «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», метою такої адаптації є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього [1]. Конституції України декларує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. А утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2].

Дослідження адміністративно-деліктного законодавства ФРН, дає змогу стверджувати, що останнє тяжіє до кримінального і складається з: Федерального Закону Німеччини «Про порушення порядку» із фіксацією критеріїв відмежування адміністративних правопорушень і злочинів (ступінь суспільної небезпеки, соціально-економічна цінність об'єкта посягання, підвідомчість адміністративних органів по розгляду справ, вид відповідальності за правопорушення, вид стягнення тощо), адміністративних стягнень – адміністративного штрафу, попередження і попередження із стягненням грошової суми, додаткових стягнень; офіційного тлумачення Федерального Конституційного Суду Німеччини; законодавчих актів земель Німеччини. А, враховуючи те, що як було зазначено, що останнє максимально тяжіє до кримінального, кримінально-процесуального законодавства, то й питання, пов'язані із здійсненням захисту у справах про адміністративні правопорушення є прикладом типового запису положень саме кримінально-процесуального законодавства. Так, у параграфі 60 «Захист», Закону «Про порушення порядку» зазначається, що «якщо співучасть захисника в межах провадження в адміністративному органі вважається необхідною, то уповноваженим на його призначення є адміністра-

тивний орган». Крім того, цей адміністративний орган приймає рішення про допуск інших осіб в якості захисників або про відхилення захисника [3, с. 315].

Досить цікавим, в питаннях визначення правової допомоги та діяльності захисника в адміністративному процесі, є законодавство Швейцарії. Згідно із федеральним законом Швейцарської Конфедерації «Про право адміністративних покарань» від 22 березня 1974 року, під правовою допомогою розуміється діяльність органів управління Федерації, кантонів та громад з надання органам, компетентним на переслідування і прийняття рішення в справах про адміністративні покарання, необхідної інформації та службових матеріалів, які можуть мати значення для карного переслідування. Що ж стосується участі захисника, то відповідно до статті 32 вказаного Закону, обвинувачений може на будь-якій стадії провадження призначити захисника. Крім того, законодавець визначає коло осіб, які можуть виступати захисниками у процесі. Це: діючі адвокати, які отримали патент на зайняття своєю професією в кантоні; члени професій, яких Союзна Рада уповноважила на захист у справах про адміністративні покарання; іноземний захисник, який допускається у провадження відповідним органом управління у виключному порядку. Стосовно підтвердження повноважень захисника, то закон передбачає можливість вимоги від захисника письмового доручення на здійснення захисної діяльності. Також, швейцарське законодавство містить таке поняття як «офіційний захисник», який призначається за офіційною ініціативою відповідного органу управління з урахуванням побажань обвинуваченого, який у провадженні не представлений жодним чином. Підстави залучення офіційного захисника у провадженні дуже подібні до законодавства України щодо надання безоплатної правової допомоги та обов'язкової участі захисника в кримінальному процесі. Такий захисник призначається у разі, якщо особа «явно» не може захищати себе самостійно; на час попереднього ув'язнення, якщо воно триває більше трьох діб; у разі бідності обвинуваченого (винятком є випадки застосування покарання у вигляді штрафу у розмірі менше 2000 франків). Звертає на увагу й те, що компенсація офіційно призначеному захисникові відноситься до витрат провадження, які покладаються саме на обвинуваченого (окрім залучення захисника за бідністю обвинуваченого), якщо виходячи з його доходів або майна залучення ним захисника було цілком прийнятним [3, с. 370-373]. Однак, не дивлячись на таку детальну регламентацію участі захисника в адміністративно-деліктному провадженні, як однієї з форм реалізації права на захист, даний закон не позбавлений певних недоліків. Так, наприклад, відповідно до статті 35 Закону, чиновник, який веде розслідування може виключити участь обвинуваченого і захисника у прийнятті доказів (наявність яких і є основною підставою визнання особи винною у вчиненні протиправного діяння), якщо їх присутність негативно впливає на розслідування або ж, якщо присутності останніх протистоять публічні або приватні інтереси.

Адміністративно-деліктне законодавство Португалії, також передбачає надання правової допомоги при притягненні особи до відповідальності за вчинення правопорушення, хоча й не містить детальної регламентації процедури її отримання. Згідно статті 53 Декрет-Закону Португальської Республіки, особа,

яка обвинувачується у порушенні порядку, має право на супроводження адвоката, якого вона може обрати на будь-якому етапі процесу. Крім того, законодавець зобов'язує призначати на безоплатній основі захисника, у випадках, коли це виправдовується тяжкістю порушення або фізичними чи психічними недоліками обвинуваченого.

Майже аналогічними, щодо участі захисника, є положення законодавства про проступки Сербської Республіки. Єдиною відмінністю, якщо мова йде про обвинувачення фізичної особи, є те, що Закон передбачає момент закінчення участі захисника у провадженні. Так, згідно статті 109 Закону «Про проступки», захисник позбавляється прав і обов'язків, коли обвинувачений відкличе доручення. Крім того, на відміну від українського законодавства, вказаною правовою нормою передбачено і право на захист юридичної особи та відповідальної особи в ній, які в тій самій справі можуть мати кожен свого захисника або спільного захисника [3, с. 600-601].

Найбільш детально регламентована участь адвоката в адміністративно-деліктному процесі Естонської Республіки. Так, Деліктно-процесуальний кодекс Естонської Республіки від 22 травня 2002 року містить окремий розділ щодо участі захисника (адвоката або, з дозволу особи, яка здійснює розгляд справи, іншої особи, яка має юридичні знання) у провадженні в справах про проступки, який може залучатися у провадження з моменту затримання особи, стосовно якої ведеться провадження або вчинення іншої процесуальної дії. Крім того, законодавець зобов'язує суб'єкта владних повноважень, який веде провадження надавати особі, стосовно якої ведеться провадження, можливість для користування наявними в неї засобами зв'язку для встановлення зв'язку із захисником. Визначено також підстави обов'язкової участі захисника з початку судового провадження, у разі, якщо особа, стосовно якої ведеться провадження, є неповнолітньою віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років або якщо ця особа у зв'язку з психічним розладом не здатна представляти себе самостійно. У провадженні у справах про проступки особа, стосовно якої ведеться провадження, або винна може мати не більше двох захисників. В той же час, захисник може мати кілька осіб, яких він представляє, якщо їх інтереси не суперечать один одному. Положення зазначеного Кодексу регламентують права та обов'язки захисника, питання пов'язані з його відводом (причому, процедура і підстави відводу захисника регламентуються саме карно-процесуальним законодавством), а також участь захисника, призначеного за рахунок держави внаслідок неплатоспроможності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Цікавим є положення законодавства стосовно того, що у разі скасування судом рішення про призначення покарання за проступок і припинення провадження у справі, в розгляді якої в позасудовому порядку брав участь захисник, то суд може за клопотанням особи прийняти рішення про відшкодування їй виплаченої захиснику винагороди за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів. Як вбачається з викладеного, підстави та порядок надання правової допомоги адвокатами в адміністративно-деліктному провадженні в Естонській Республіці регламентовано досить чітко та детально, що, на наш погляд, сприяє належній реалізації громадянами свого права на

захист, і майже повністю співпадають з нормами кримінально-процесуального законодавства України, якими регламентується діяльність адвоката у кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2014 року, № 1629-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.

2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 5 лист. 2015 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 64 с. – (Закони України).

3. Адміністративне деліктне законодавство: Зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упорядник О.А. Банчук. – К.: Книги для бізнесу, 2007. – 780 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ДУХОВЧЕНКО Є. І.

студент V курсу

заочної форми навчання юридичного факультету

Херсонський державний університет

головний спеціаліст відділу планування

та забудови міста управління містобудування

та архітектури департаменту містобудування

та землекористування

Херсонська міська рада

м. Херсон, Україна

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву той факт, що культурні цінності є важливим елементом спілкування та взаємного зближення народів та держав. Принципово важливою в цій сфері є роль нормативного регулювання відносин охорони культурної спадщини, й у першу чергу – регулювання засобами міжнародного права, яке виступає універсальним інструментом як визначення прав і обов'язків держав у їх взаєминах, так і встановлення принципів, які мають бути реалізованими у внутрішніх правових системах.

Перед українською юридичною наукою і, зокрема, історією держави та права постало широке коло проблем, які потребують ґрунтовної теоретичної

розробки і вирішення, з огляду на те, що багато сторінок історії були перекручені або взагалі замовчувані, а на державному рівні відсутні історико-правові оцінки історичних подій в українському національному аспекті.

Обов'язок держави щодо забезпечення охорони пам'яток культури зафіксований у Конституції України (ст. 54) [1]. Конституційні засади охорони пам'яток культури потребують свого правового забезпечення, ефективної реалізації правових принципів і норм у цій сфері. В умовах майже сформованої нової системи законодавства України надзвичайно велику роль відіграє аналіз та вдосконалення процесів його застосування. Такого вдосконалення не можна досягнути без науково обґрунтованих рекомендацій, розроблених на підставі аналізу системи українського законодавства та правозастосовної практики, специфіки правової системи України, її правових традицій з врахуванням кращих досягнень світової юриспруденції. (Це Ви самі писали? Звідки цей матеріал?)

Необхідно посилити контроль під час проведення реставраційно-ремонтних робіт як екстер'єру, так і інтер'єру архітектурних пам'яток. При цьому заборонити будь-які перебудови фасадів, внесення нових елементів оздоблення на об'єктах історико-архітектурного значення, як таких, що змінюють первісний, автентичний вигляд пам'ятки та пошкоджують її [2].

Зокрема, в умовах сучасності, проблема удосконалення законодавства у сфері охорони культурної спадщини є досить актуальною для України, що обумовлено появою значної кількості загроз культурній спадщині в країні, серед яких можна виокремити [3]:

- залучення рухомих предметів культурної спадщини у цивільний обіг, який у переважній кількості є незаконним; масове розгарбування археологічних пам'яток;

- масове знесення пам'яток архітектури у великих містах і будівництво на їхньому місці комерційної та житлової нерухомості, що не вписується у традиційну архітектуру цих міст;

- погіршення якості розробки нормативних актів, у тому числі й у сфері культури;

- збільшення випадків розкрадання об'єктів культурної спадщини; незаконне вивезення культурних цінностей за кордон;

- ігнорування рекомендацій міжнародних організацій, у тому числі ЮНЕСКО та ін.

А тому, для збереження та обліку рухомих об'єктів спадщини на території України, доцільно було б доповнити Закон України «Про охорону культурної спадщини» статтею щодо охорони предметів, пов'язаних із найважливішими історичними подіями в житті українського народу, археологічних знахідок, творів образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва, документів, які мають національну цінність. Загалом же, на думку автора, варто підтримати точку зору С. В. Іванова та Т. Г. Каткової щодо прийняття окремого законодавчого акту «Про обіг культурних цінностей», який би передбачав: порядок обліку культурних цінностей, що знаходяться у приватній власності; правила занесення їх до реєстру культурного надбання; створення системи електронного каталогу предметів національної спадщини; процедуру комерційного обігу та

правила колекціонування культурних цінностей; легалізацію наявних приватних колекцій за певними правилами [4].

Враховуючи вище викладене можна підвести підсумки, що реальне збереження культурної спадщини неможливе без наявності системного законодавства. Зауважимо, що норми вітчизняного законодавства про охорону пам'яток не можуть відтворити та попередити всі зміни, які відбуваються в Україні в сучасний перехідний період до створення держави з ринковою економікою. Відповідно, у рамках удосконалення правового механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, автор, поділяє позицію В. Холодок, яка наголошує на доцільності розробки комплексного нормативно-правового акту (Кодексу) охорони культурної спадщини в Україні [5]. Однак, пропонується дещо розширити його функціональне призначення і прийняти Кодекс охорони історико-культурної спадщини, пам'яток архітектури та містобудування (далі – Кодекс) як єдиного цілісного нормативно-правового акту, який є результатом кодифікації і правового регулювання суспільних відносин у пам'яткоохоронній сфері та об'єднує чинне законодавство різних галузей, що містять норми щодо збереження та охорони культурної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.: [із змінами, внесеними згідно із Законом України № 2222-IV від 8 грудня 2004 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Закон України від 08 червня 2000 року «Про охорону культурної спадщини» за станом на 1 січня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25 – С. 4.
3. Про підсумки діяльності Міністерства культури і мистецтв України у 2003 році: Оглядово-аналітична довідка / М-во культури і мистецтв України, НПБ України. – К., 2004. – 98 с.
4. Вишгородський історико-культурний заповідник / Інф. // Музеї України. – 2005. – № 3. – С. 25.
5. Холодок В.Д. Державне управління охороною культурної спадщини в Україні: автореф. дис.... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / В. Д. Холодок; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Харків, 2014. – 20 с.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

КОШМАН Н. І.

студентка II курсу магістратури

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Інститут президентства нерозривно пов'язаний з проблемою розподілу влади та її впливом на процес формування і розвитку всієї системи органів державної влади. Дослідженню цієї проблеми присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, що належать до різних наукових напрямів і шкіл, фахівців з правознавства, філософії, культурології, соціології, політології, управління, психології та ін. Так, питання статусу Президента України перебувають у полі зору вітчизняних дослідників-юристів практично з утворення відповідного державного інституту. Серед них треба назвати окремі наукові праці В. Б. Авер'янова, Ф. Г. Бурчака, Н. Г. Плахотнюк, С. Г. Серьогіної, Ю. М. Тодики і В. М. Шаповала та ін.

Поняття «правовий статус» можна сформулювати як певну систему можливостей, що визначають її правове становище в державі. Розрізняють загальний і спеціальний правовий статус. Загальний правовий статус, закріплений Конституцією та законодавством України, визначає основи правового становища в державі [1, с. 34].

Адміністративно-правовий статус – це сукупність прав і обов'язків у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності [1, с. 35].

Суб'єктом адміністративного права, крім органів законодавчої та виконавчої влади, є Президент України.

Апарат глави держави України є складовим елементом інституту глави держави незалежно від форми правління. Система органів, з допомогою яких глава держави здійснює державну владу, виконує основні функції глави держави, являє собою його апарат. З допомогою апарату здійснюється управління державними та громадськими справами. По мірі розвитку управління суспільства, а разом з ним і апарат глави держави безперервно ускладнюється і вдосконалюється з урахуванням національної специфіки [4, с. 44]. Виникнення апарату глави держави належить до порівняно недавнього часу, хоча сьогодні без нього важко собі уявити функціонування держави. Часом політичне значення структур при главі держави недооцінюється, порівняльно-правовий аналіз показує, що вони набувають положення іноді більш вагоме, ніж формальні конституційні органи. Л. Гумплович зазначав: «Державна діяльність, починаючи з простого, примітивного панування, розвивається до великого різноманіття форм, до законодавчої, судової, адміністративної, поліцейської, фіскаль-

ної, фінансової та культурної діяльності, чого й не припускали навіть найвеличніші політичні мислителі давнини» [3, с. 49].

Адміністрація Президента забезпечує діяльність глави держави, створює умови для реалізації президентом його конституційних повноважень. Аналіз правових статусів Адміністрації Президента України і її керівника свідчить про те, що зазначені суб'єкти володіють реальними владними повноваженнями, похідними від повноважень Президента України і базуються на компетенції глави держави. Крім внутрішньоорганізаційних питань зазначені суб'єкти вирішують зовнішні завдання. Серед функцій, що здійснюються Адміністрацією в цілях забезпечення діяльності Президента України, деякі мають виконавчий характер. До їх числа відносяться наступні функції:

- здійснення контролю над виконанням державних законів (у частині, що стосується повноважень Президента, в тому числі щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина), указів, інших його рішень;

- підготовка пропозицій Президенту України про забезпечення узгодженого функціонування і взаємодії органів державної влади;

- сприяння Президентові України в реалізації його повноважень з кадрових питань;

- забезпечення реалізації Президентом України його повноважень за рішенням питань українського громадянства;

- збір, обробка і аналіз інформації про соціально-економічні і політичні процеси в країні і за кордоном;

- облік та аналіз звернень громадян, пропозицій громадських об'єднань та органів місцевого самоврядування [2].

Президент України – особа, що заміщає державну посаду. Не належить ні до якої гілки влади, але фактично виконує функції виконавчої влади, тобто президент – носій виконавчої влади.

Президент бере участь у формуванні органів виконавчої влади:

- приймає рішення про створення, зміну, ліквідацію всіх органів виконавчої влади спеціальної компетенції;

- пропонує законодавчим органам суб'єктів кандидатури вищих посадових осіб;

- бере участь у формуванні керівництва держави.

Участь у діяльності органів виконавчої влади:

- має право голосувати;

- має право скасовувати постанови і розпорядження Уряду, якщо вони суперечать Конституції, законам, його указам;

- керує діяльністю частини державних органів виконавчої влади спеціальної компетенції (оборона, внутрішні справи, іноземні справи).

- видання актів адміністративно-правового характеру: укази і розпорядження. Вони обов'язкові для виконання на всій території України [3, с. 50].

Конституційна реформа, проведена у 2004 р., поставила майже остаточну крапку в управлінській монополії Президента України щодо виконавчої гілки влади. Переважна більшість повноважень Президента України щодо органів виконавчої влади перейшла або до Верховної Ради України (як-то призначення

прем'єр-міністра, міністрів тощо), або до Кабінету Міністрів України. У Президента України залишилась лише незначна частка (в її кількісній, а не якісній характеристиці) колишніх повноважень.

Президент виступає главою держави, що безумовно наділяє хоча б деякими повноваженнями в фінансовій та економічній сферах. Конституційні повноваження Президента визначені Конституцією, а саме ст. 106. Даною статтею регламентовано чіткий перелік конституційних повноважень глави держави. Однією зі сфер контролю та управління Президента є фінансова система України. Контрольні повноваження Президент України виконує при підписанні прийнятих Верховною Радою законів у сфері організації і регулювання фінансової діяльності, справляння податків та ін., зокрема закону про Державний бюджет України. Президент України, відповідно до п. 15 ст. 106 Конституції України, має право зупиняти дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України задля з'ясування їх конституційності. Також Президент України має право накладати вето на прийнятий закон та призначати на посаду і звільнення з посади половину складу Ради Національного банку України [6, с. 81].

Хоча компетенція Президента України відповідно до Конституції України значно звужена він залишається досить впливовим суб'єктом в управлінні фінансовою системою України, який здатен своїми діями (шляхом видання указів та розпоряджень) створювати, змінювати або припиняти права, накладати обов'язки у даній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: [підруч.] / За заг. ред. академіка НАПрН України О. М. Бандурки. – Х.: Золота миля, 2011. – 584 с.
2. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Крусян А. Президент України: особливості конституційно-правового статусу та тенденції його удосконалення [Текст] / А. Крусян // Юридичний вісник. – 2011. – № 2. – С. 49-57.
4. Мартинюк Р. Проблеми визначення конституційно-правового статусу президента України в умовах змішаної форми правління / Р. Мартинюк // Право України. – 2009. – № 5. – С. 44-50.
5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: указ Президента України: від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 67.
6. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. – Х.: Екограф, 2015 – 500 с.

ЮРИДИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ЛЕСЬКО Н. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного
та інформаційного права*

*Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Найперші публікації на тему насильства у освітньому середовищі (шкільної травлі) з'явилися доволі давно. У 1905 році К. Дьюкс опублікував свою роботу щодо згаданої проблеми [1, с. 26]. Але перші системні дослідження феномена третирування учнів були здійснені скандинавськими фахівцями лише у 1970-х роках. З 1980-х, а особливо з 1990-х років цій проблемі почали приділяти велику увагу в інших країнах Західної Європи, а також в США, Австралії, Японії. В науковій літературі для визначення феномена третирування все частіше використовують терміни «мобінг» або «булінг».

Згідно дослідження проведеного ЮНІСЕФ у лютому 2017 року серед дітей 11-17 років по всій Україні 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу (цькування) протягом останніх трьох місяців. 24% дітей стали жертвами булінгу, і 48% з них нікому не розповідали про ці випадки [2].

ЮНІСЕФ щороку проводить активну компанію проти булінгу. Був заснований сайт stopbullying.com.ua, де школярі та батьки можуть дізнатися про булінг. Веб-платформа містить інформацію про ознаки булінгу, способи його попередження, а також варіанти реагування на нього для батьків та вчителів.

Юридичний механізм забезпечення права дитини на особисту безпеку та захист від усіх форм насильства в освітній сфері реалізується:

– на міжнародному рівні – відповідними міжнародно-нормативними актами, серед яких найголовнішими слід назвати Декларацію прав дитини, Конвенцію про права дитини, Дакарські рамки дій, у яких підкреслюються: а) зв'язок між правом дитини на отримання якісної освіти та її правом на безпечне та вільне від насильства освітнє середовище, яке є, у свою чергу, найважливішою умовою отримання якісної освіти; б) пріоритетна роль політики попередження насильства, особливо через сім'ю та школу;

– на національному рівні – системою нормативно-правових актів України щодо забезпечення прав дитини на безпечне освітнє середовище та захисту дитини від усіх форм насильства, що побудована відповідно до міжнародних стандартів, яку складають: Конституція України, закони України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також накази відповідних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, де визначено правові та організаційні засади забезпечення прав дітей у сфері освіти.

Про те, єдиним нормативно-правовим актом, що врегульовує захист дітей від насильства в освітньому середовищі є Лист Міністерства освіти і науки України «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей» від 28.10.2014 р. № 1/9-557 [3]. В вищезазначеному Листі детально регламентована алгоритм дій працівникові психологічної служби в навчальному закладі у випадках виникнення підозри щодо жорстокого поводження з дитиною або якщо є реальна загроза його вчинення (удома, з боку однолітків, з боку інших працівників навчального закладу або інших осіб).

Автори дослідження «Насильство в школі: Аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні» вважають за доцільне:

– розробити план дій щодо розв'язання проблеми насильства та запровадити систему постійного відстежування випадків насильства серед дітей, виявлення дітей-агресорів [4, с. 33];

– створити на базі школи алгоритм реагування на випадки насильства серед дітей, чітко визначити можливі дії, відповідальність та компетенції вчителя і представників адміністрації залежно від наявності, досвіду роботи та професійних навичок психолога і соціального педагога визначити їх роль та обсяг обов'язків у цьому алгоритмі. Роль учителя у такому алгоритмі має бути чітко визначена і досить обмежена, вчитель має надавати дитині лише первинну психологічну допомогу, а потім передавати її фахівцеві. Дитина-агресор та постраждала дитина мають отримати допомогу професіонала. Необхідно зменшити кількість спроб вирішити такі проблеми вчителем самотужки. Алгоритм має враховувати вимоги чинного законодавства та залучати окрім внутрішніх ресурсів школи сторонніх фахівців – представників служб у справах дітей, кримінальної міліції у справах дітей, громадські організації тощо – за необхідності.

Саме тому, важливо затвердити програму протидії насильству у школі, якою б були б охоплені як учні, так і вчителі. Профілактична робота з учнями щодо попередження шкільного насилля має відбуватися на трьох відповідних профілактичних рівнях. Перший рівень – загальна профілактика, адресована всім учням, що передбачає формування соціальної, комунікативної та емоційної компетентності. Другий рівень – превентивні заходи, адресовані тим учням, які складають групу ризику; передбачають корекційну роботу та більш тривале навчання. Третій рівень – корекційно-реабілітаційна діяльність, адресатами якої є жертви та агресори.

Навантаження шкільних соціальних педагогів та психологів (а іноді їхня відсутність) не дозволяє результативно здійснювати низку видів діяльності та охопити всі категорії клієнтів. Окрім того, жодна соціальна проблема не вирішується зусиллями фахівців однієї сфери, тому для ефективної реалізації другого та третього рівня профілактики доцільна координація зусиль із залученням першого рівня (ЦСССМ, Служба у справах дітей, школи соціальної реабілітації тощо) і громадських організацій. Тобто, учні, які потребують корекційно-реабілітаційної роботи, мають бути залучені до окремих програм, що здійснюватимуться поза навчальним закладом або у його межах запрошеними фахівцями. Зауважимо, що це не звільняє від роботи шкільних психологів і педагогів, але дозволяє комплексно розв'язати низку соціальних проблем із подолання мобінгу [5, с. 166-167].

Отже, регулярні дослідження проблеми насильства серед школярів розпочалися у 60–70-х роках ХХ ст., коли суспільство замислилося над існуванням зв'язку між явищами девіантної та агресивної поведінки в соціумі та тим, як людина виховується, навчається протягом шкільних років, та почало усвідомлювати важливість вивчення причин та наслідків цього явища, щоб в результаті мати важелі впливу та контролю над ситуацією. Сучасні вітчизняні педагоги, психологи, соціологи для опису явища насильства серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів використовують різні визначення, такі як: третирування, цькування, агресія та ін. Основною проблемою булінга в школі є не тільки його масовість, а й водночас і небажання вчителів звертати увагу на насильницькі дії дітей, просте ігнорування даної проблеми в освітньому середовищі.

У сучасних умовах загальноосвітня школа не може функціонувати як автономна організація, оскільки як сам навчальний заклад, так і його учні та члени педагогічного колективу знаходяться під впливом нестійких економічних та політичних умов. Тому сучасна школа має виконувати нові соціально-виховні функції, що зумовлені мінімізацією негативних впливів оточення на учнів, зокрема навчити ненасильницькій взаємодії учнів. Вирішувати ці завдання мають усі учасники навчального процесу (учні, вчителі, адміністрація школи, соціальний педагог, практичний психолог, батьки). Створення учнівських служб, що склалися б з учнів-медіаторів, які б вирішували конфліктні ситуації у класному колективі також було б позитивним моментом для вирішення проблеми насильства в освітньому середовищі.

Окрім того, для вирішення вищезазначеної проблеми необхідно збільшити фінансування та підтримати інноваційні освітні проекти, що спрямовані на вдосконалення соціально-педагогічної діяльності школи, на посилення її соціально-виховного аспекту, зокрема на профілактику насильства у школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кайріс О.Д. Психологічні особливості міжособистісних відносин студентів вищих навчальних закладів з досвідом шкільного булінгу / О.Д. Кайріс, А.С. Самойленко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2016. – № 1 (52). – С. 26-29.

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-40672444>.

3. Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей: Лист МОН України 28.10.2014 р. № 1/9-557. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakinppe.org.ua/nakazi-listi-mon>.

4. Насильство в школі: Аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcu-network.org.ua/public/upload/files/schulNAS111.pdf>.

5. Докторович М. О. Шкільний мобінг: зміст, чинники та шляхи подолання / М. О. Докторович // Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. проф. О. Кікінежді. – Тернопіль: Стереарт, 2014. – С. 165-167.

УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

МЕЛЕШ К. А

студентка III курсу

факультету публічного права та адміністрування

Науковий керівник: ТОВКУН Л. В.

кандидат економічних наук, доцент

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Бюджетна система України – врегульована нормами права сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних.

Виходячи з цього визначення, головними складовими бюджетної системи є державний та місцеві бюджети. Якщо державний бюджет регулюється відповідним законом, то місцеві – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування – рішенням відповідної ради.

В структурі місцевих бюджетів виділяють бюджети об'єднаних територіальних громад. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською. Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [4] передбачає кардинальне реформування місцевого самоврядування. Мета цієї реформи – забезпечити громадам можливість самим, за рахунок власних ресурсів, забезпечувати життєдіяльність та спроможність своїх територій і, передусім, якісні послуги своїм жителям.

Конституцією України визначено переваги об'єднання територіальних громад. Так ст. 140 визначає, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста-самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.[1] З цієї статті бачимо, що об'єднані територіальні громади (ОТГ) самостійні у вирішенні питань місцевого значення, отже в них є право створення власного бюджету ОТГ не від кого не залежні у питанні фінансування своїх програм, що має велике значення для кожної громади. Перевагою формування бюджету ОТГ є те, що Конституцією гарантована підтримка їх державою. Саме держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою. ОТГ отримують підтримку від держави як субвенцію на формування означеної

інфраструктури, – згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної формації, – з коштів Державного фонду регіонального розвитку, а також завдяки іншим субвенціям та дотаціям із державного бюджету, якщо є підстави для надання та отримання визначених міжбюджетних трансфертів. Для належного виконання повноважень по утриманню закладів освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, соціального захисту бюджетні об'єднаних громад набувають освітню та медичну субвенції з державного бюджету. Отже, з підтримкою держави вони мають багато можливостей щодо покращення умов свого існування.

Особливого значення набуває те, що бюджети ОТГ мають такі ж повноваження, як і міста обласного значення та прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. До таких бюджетів, крім доходів, що зараховуються до сільських, селищних, міських міст районного значення бюджетів, також зараховуватиметься 60% ПДФО, а до бюджетів громад, що не об'єдналися, загальнодержавні податки (серед яких і ПДФО) не зараховуватимуться, оскільки Кодексом на них не покладено виконання повноважень, що визначаються функціями держави та делегуються на виконання місцевому самоврядуванню.

Підводячи підсумок можна сказати, що формування власного бюджету об'єднаною територіальною громадою, яка має власне рухоме та нерухоме майно, землю, природні ресурси, інші об'єкти їхньої власності, є проявом самостійності та незалежності від держави. Об'єднавшись єдиними цілями, одним бюджетом територіальні громади можуть покращити свою територію, умови життя свого населення, досягти високого рівня розвитку певних територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30. Ст. 141.
2. БЮДЖЕТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ // від 08.07.2010 № 2456-VI // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Семененко А. «Об'єнані територіальні громади: мета та основні завдання» // <https://uteka.ua/ua/publication/Obedinennyye-territorialnyye-gromady-cel-i-osnovnyye-zadachi>.
4. Закон України «про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24. Ст. 170.
5. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13. Ст. 91.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОДАТКІВ

МОЛЧАНОВА А. В.

студентка V курсу юридичного факультету

Науковий керівник: ЯКОВЕНКО Є. О.

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпровський національний університет

імені Олеса Гончара

м. Дніпро, Україна

Дослідження питання виникнення та розвитку податків в наш час актуально через те, що у різні часи свого існування оподаткування переслідувало різні цілі та мало на меті захист різних верств населення. Розвиток системи оподаткування залежить від розвитку суспільства в конкретний історичний період та відображає головні ідеї, притаманні людству в досліджуваний період часу.

На початку свого виникнення податки сприймалися як дарунок, які повинні сплачувати найбільш вразливі верстви населення. Таким чином вони повинні були висловлювати подяку за заступництво шляхетним особам та забезпечувати їх доходи [1, с. 12-14].

До першої форми податків деякі вчені також відносять жертвоприношення, проте ми не погоджуємося з такою точкою зору з огляду на те, що податки мають на меті забезпечення функціонування держави, а не релігійних культів [1, с. 12-14].

Приблизно в період з IV тис. до н. е. – V в. н. е. формується уявлення о податках як о головному джерелі функціонування держави. Однією з первинних форм оподаткування була данина з підкорених народів, саме тому на першому етапі свого розвитку податки розглядалися як атрибут переможених і рабів. При цьому податки мали несистемний характер та стягувались по мірі необхідності в натуральній формі, наприклад, для військових потреб, суспільного будівництва тощо. Розмір стягваних податків залежав, насамперед, від майнового та сімейного стану (так званий ценз). Така система оподаткування була притаманна Древньому Єгипту, Римській імперії, Афінам тощо. Також за часів існування Римської імперії податки починають мати грошовий вираз [1, с. 14-25].

Несистемний характер податки мали майже до XVII ст., проте в період Середньовіччя почали з'являтися такі види податків, як акцизи – збори, які стягувались, як правило, у міських воріт за ввезений та вивезений товар. Наприкінці епохи Середніх віків в більшості країн Європи оподаткування формується в систему, яка мала наступний характер: селяни сплачували подушний податок феодалу, а в містах збирались податки на прибуток та акцизи з міщан, після чого міста сплачували встановлену суму податку васалу короля. Формується окрема верства людей, які займаються збором податків – так звані відкупщики, які викупали право збору податків у держави, сплачуючи до казни загальну

суму всіх податків, а потім за допомогою примусу (в тому числі використовуючи військо) здійснювали збір податків з населення [2].

Закінчення епохи Середньовіччя та початок епохи Нового часу (XVII – XVIII – кін. XIX в.) ознаменувався буржуазними революціями, які призвели до соціальних та політичних змін, юридизації податків, надання системам оподаткування більшої структурованості. У 1776 році шотландський економіст Адам Сміт у своїй роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» вперше сформулював принципи оподаткування, дав визначення податковим платежам, позначивши їх місце в фінансовій системі держави, а також вказав, що податки для платника є показником волі, а не рабства. Держави Європи сприяли розвитку «податкової ідеології», що стало теоретичною основою загальності оподаткування. Головним принципом оподаткування стає те, що право на встановлення податків має лише представницький орган влади – парламент. Формується принцип рівного розподілу податків, тобто податки повинні бути розподілені в однаковій пропорції між усіма громадянами, розмір платежів повинен відповідати розміру доходів осіб, які сплачують податки [2].

Велика кількість податкових реформ була проведена після Першої світової війни, після яких формуються сучасні податкові системи, в яких головне місце займають прямі податки, насамперед, податки на прибуток. Системи оподаткування зазнали реформування і після Другої світової війни. На початку 80-х рр. XX ст. у всіх провідних індустриальних країнах світу були проведені масштабні податкові реформи, спрямовані на гармонізацію податкових систем західноєвропейських країн, спрощення структури податків, скорочення податкових пільг і бюджетного дефіциту [3].

Як висновок можна зазначити те, що на початку свого існування податки обслуговували лише інтереси заможних осіб та держави, проте в процесі свого розвитку системи оподаткування починають захищати також й інтереси осіб, які зобов'язані сплачувати податки. За весь час свого існування оподаткування набуло системності, стало дотримуватись принципів законності, співрозмірності та справедливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія податків та оподаткування в Україні: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ф. О. Ярошенко, В. В. Павленко, В. П. Павленко; за заг. ред. А. М. Подоляки. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 416 с.: іл. – Бібліогр.: С. 410-412.

2. Податкове право Росії: підручник/ А. А. Тедєєв, В. А. Паригіна. – 5-е вид., перероб, і доп. – М: Видавництво Юрайт, 2014. – [Електронний ресурс].

3. Грачова Є.Ю., Івлиєва М.Ф., Соколова Е.Д.. Податкове право: Підручник / Є.Ю. Грачова, М.Ф. Івлиєва, Е.Д. Соколова. – М.: МАУП., 2005. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pravolib.pp.ua/nalogovoe-pravo-uchebnik-eyu-gracheva-ivlieva.html>.

ПОДАТКОВА СИСТЕМА НІМЕЧЧИНИ

МОЛЧАНОВА А. В.

студентка V курсу юридичного факультету

Науковий керівник: ЯКОВЕНКО Є. О.

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпровський національний університет

імені Олеси Гончара

м. Дніпро, Україна

Податкова система Німеччини на сьогоднішній день є однією з найскладніших, що пов'язано з величезною кількістю особливих інструкцій, поправок, положень до діючої системи, (можливо) – які є складовою законодавства у сфері оподаткування. Податки в Німеччині забезпечують близько 80% бюджетних доходів. Саме тому вони розглядаються урядом Німеччини як головний засіб впливу держави на розвиток економіки.

Головною особливістю системи оподаткування Німеччини є те, що фізичні та юридичні особи несуть майже однаковий податковий тягар.

Податкова система Німеччини поділяється на наступні рівні:

– спільна, до якої належать податок на прибуток фізичних осіб, податок на прибуток корпорацій, ПДВ;

– федеральна, до якої належать акцизи та податки з вантажних транспортних засобів;

– земельна, до якої належать податок на майно, податок на спадщину, податок з власників транспортних засобів тощо;

– місцева, до якої належать земельний податок, церковний податок, податок на полювання та рибальство тощо.

Таким чином, Німеччина має не тільки вертикальну систему розподілу податкових зборів: громади та міста, федеральні землі та центр в цілому, – але й горизонтальну. Найбільш багаті землі надають допомогу біднішим регіонам з метою економічного вирівнювання земель. Так, наприклад, Баварія та Баден-Вюртемберг перераховують частину своїх доходів менш розвиненим територіям – Саксонії та Шлезвіг-Голштейн [1, с. 92-98].

Особливістю системи оподаткування ФРН є те, що окрім федеральної держави та земель носієм певних суспільно-соціальних функцій є громади, які володіють місцевими бюджетами. Податкова система Німеччини побудована таким чином, що найбільші джерела оподаткування формують одразу два або три бюджети.

Головними принципами системи оподаткування в Німеччині є принцип узгодженості податків з платоспроможністю та працездатністю, принцип відповідності розміру податків з розміром державних послуг, принцип законодавчого закріплення системи оподаткування та принцип рівності всіх громадян у сплаті податків [2].

Загалом в Німеччині існує приблизно 45 видів податків, які умовно розподіляють на три групи:

- податки на майно;
- податки на прибуток;
- податки на споживання [2].

Основним податком в системі оподаткування Німеччини є податок на прибуток, який складає приблизно 40% всіх податкових надходжень. Податком на прибуток оподатковуються всі доходи фізичних осіб, в тому числі які були отримані за кордоном, від ведення самостійної та несамостійної діяльності, володіння капіталом, надання житла в оренду тощо. Ставка податку на прибуток складає від 19% до 53% від суми отриманого прибутку, яка залежить від майнового стану особи. [3] Так, наприклад, для доходів, які не перевищують для одиноких 8153 євро і 16307 євро для сімейних пар діє пропорційне оподаткування зі ставкою 22,9%. Податок на прибуток з фізичних осіб розподіляється наступним чином: 42,5% надходжень направляються у федеральний бюджет, 42,5% – в бюджет відповідної землі і 15% – до місцевого бюджету [2].

Іншу важливу категорію податків становить податок на додану вартість (ПДВ), яким оподатковується будь-яка послуга, яку підприємець здійснює за плату в процесі здійснення своєї підприємницької діяльності. ПДВ складає приблизно 28% всіх бюджетних надходжень Німеччини. Діє дві ставки ПДВ: загальна – 19% та знижена – 7%, яка застосовується при поставках, особистому споживанні та ввезенні більшості продуктових товарів (за винятком напоїв), в сфері діяльності закладів громадського харчування [3]. Податок на додану вартість також розподіляється за трьома бюджетами (федеральний бюджет, земельний бюджет та місцевий бюджет).

Податок з корпорацій сплачують юридичні особи (різні види товариств, державні організації, в тому числі ті, які займаються приватною господарською діяльністю). Об'єктом оподаткування є прибуток за весь календарний рік, при цьому ставка податку залежить від кількості власників юридичної особи. Так, наприклад, ставка податку для корпорації, яка має декілька власників, складає 30% від прибутку, а для корпорації, яка має одного власника, – 45% [3]. Податок з корпорацій розподіляється в пропорції 50% на 50% між федеральним і земельним бюджетами.

Таким чином можна констатувати, що податкова система Німеччини має розгалужений характер, яка стабільно поповнює казну держави, створює умови для безкоштовної освіти, високих соціальних виплат з безробіття, пільгового лікування. Система оподаткування в Німеччині суттєво відрізняється від діючих податкових систем інших країн. Її своєрідність заснована на концепції вертикального і горизонтального вирівнювання становища окремих адміністративних одиниць за допомогою перерозподілу через федеральний бюджет податкових надходжень на користь найбільш бідних територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Швайко М.Л. Финансы зарубежных стран: Учебно – методическое пособие. – Х.: ХНУ имени В.Н. Каразина, – 2007. – 133 с. – 2007.
2. Клименко О.В. «Податок на доходи фізичних осіб Федеративної Республіки Німеччина // Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових статей. Юридичні науки. Випуск 1. Запоріжжя: Запорізький національний університет, – 2010. – С. 81-89.
3. Abgabenordnung (AO) Art. 370. // Bundesministerium der Justiz. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/index.html.

ЦЕНТРИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МОСКАЛЕНКО А. П.

студентка

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Створення зручних і доступних умов для отримання приватними особами адміністративних послуг є однією з головних задач, що має вирішуватися органами державної влади та місцевого самоврядування. Адже саме за якістю цих послуг кожен громадянин оцінює роботу держави та рівень поваги до прав і гідності громадянина [1, с. 99].

Актуальність цієї теми полягає у тому, що реалізація цієї задачі особливо важлива для України на сучасному етапі її розвитку, де система надання адміністративних послуг є непрозорою, нераціональною та повільною. Більшість громадян наразі незадоволені якістю надання цих послуг [2, с. 10-20].

Питання, які стосуються створення та організації центрів надання адміністративних послуг досліджувалися такими вченими як: В. Авер'янов, К. Афанасьєв, Б. Борисов, О. Вінніков, В. Гаращук, Н. Гнидюк, І. Голосніченко, Я. Гонцяж, В. Долечек, В. Євдокименко, І. Ібрагімова, Р. Калюжний, А. Каляєв, В. Кампо, С. Ківалов, В. Кудря, Т. Коломоєць, І. Коліушко, Є. Куріний, Р. Куйбіда, І. Лазарєв, А. Ластовецький, М. Лесечко, А. Ліпінцев, О. Люхтергандт, Н. Нижник, О. Пастух, В. Петренко, О. Поляк, В. Тимошук, О. Харитонова, В. Ципук, А. Чемерис та ін.

Одними з найважливіших положень усіх згаданих законопроектів є закріплення офіційного статусу центрів надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) як організаційної форми надання адміністративних послуг, за якої в одному приміщенні можна отримати максимально можливу кількість адміністративних послуг. Зазначається, що ЦНАП утворюється відповідно до рішення

міської (міста обласного значення) ради (міський універсам послуг) або розпорядження голови районної державної адміністрації (районний універсам послуг). Положення та регламент роботи ЦНАП затверджується відповідно міською радою або головою районної державної адміністрації [3, с. 200-207].

Передбачається встановлення зобов'язання органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які надають адміністративні послуги на відповідному територіальному рівні, брати участь у діяльності міського (районного) ЦНАП шляхом направлення своїх працівників на виділені їм робочі місця чи опрацювання отриманих через міський ЦНАП документів. Передбачені вимоги до годин роботи ЦНАПу – не менше, ніж п'ять днів на тиждень та дев'ять годин на день. В містах (районах) з населенням понад 150 тисяч осіб передбачено можливість утворення територіальних підрозділів ЦНАП – пунктів обслуговування фізичних та юридичних осіб. Не дивлячись на це законопроект містить і певні недоліки. Зокрема, у законопроекті не розмежовуються адміністративні органи статутного значення та адміністративні органи функціонального значення, до числа яких можуть входити в тому числі недержавні підприємства, установи та організації. Разом з тим очевидно, що «статутні органи» мають інший обсяг компетенції, аніж інші суб'єкти. Даний законопроект не є гнучким в частині делегування іншим суб'єктам повноважень з надання адміністративних послуг. Ще одним з питань, які необхідно було б зафіксувати у Законі «Про адміністративні послуги» і яке не передбачено у поданому законопроекті, є питання адміністративного збору. Саме введення категорії адміністративного збору не пропонує запровадження нових платежів, а лише пропонує впорядкування численних існуючих сьогодні платежів (у вигляді державного мита, реєстраційних та ліцензійних зборів тощо) за адміністративні послуги [4, с. 301].

Таким чином можна стверджувати, що питання надання адміністративних послуг загалом та створення універсамів послуг (єдиних офісів), зокрема, поступово опинилось в центрі уваги вищих органів державної влади. Тому ініціативи органів місцевого самоврядування зі створення центрів надання адміністративних послуг мають високі шанси на державну підтримку. Більше того, успішна діяльність муніципальних центрів надання адміністративних послуг дозволить місцевому самоврядуванню обґрунтовано претендувати на отримання до своєї компетенції абсолютної більшості послуг, які досі в Україні надаються державними органами виконавчої влади (наприклад, пов'язані з паспортною системою, реєстрацією транспортних засобів тощо). Відтак слід належно скористатися таким інструментом у розбудові ефективної публічної адміністрації як створення центрів надання адміністративних послуг [5, с. 88].

ЛІТЕРАТУРА

1. Як належно виконати Закон «Про адміністративні послуги». Посібник для посадової особи / В. Тимошук – К.: Москаленко О.М., 2014 – 140 с.
2. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування. Збірник матеріалів / [Тимошук В.П., Добрянська Н.Л., Курінний О.В., Школьник С.О. та ін.] / Заг. ред. Тимошука В.П., Курінного О.В. – К., 2015. – 428 с.

3. Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності: / [Бригілевич І.І., Ванько С.І., Загайний В.А., Коліушко І.Б., Курінний О.В., Стоян В.О., Тимошук В.П., Шиманке Д.] / За заг. ред. Тимошука В.П. – Київ, СПД Москаленко О.М., 2010. – 440 с.; – видання 2-ге, доповнене і доопрацьоване. – Київ, 2011. – 432 с.

4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / За заг. ред. В.П.Тимошука. – К.: ФОП Москаленко О.М. – 2013. – 392 с.

5. Адміністративні послуги: Посібник / [В. Тимошук]; Швейцарсько-український проект «Під-тримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К.: ТОВ «Софія-А». – 2012. – 104 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

МУРАВСЬКИЙ О. В.

студент V курсу

юридичного факультету

Науковий керівник: МІЗИНА І. В.

кандидат наук з державного управління, доцент

Дніпровський національний університет

імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Сучасна економічна ситуація в нашій державі зумовлює необхідність ефективного управління державними фінансами. Основна роль надається процесу оподаткування, що виступає основою формування фінансово-бюджетних ресурсів будь-якої держави світу.

Багато вітчизняних науковців, які займаються дослідженням шляхів вирішення проблем податкової сфери, приходять до висновку, що всі проблеми знаходяться в одному нормативно-правовому документі – Податковому кодексі України. Але, ми вважаємо, що докорінної перебудови потребує кожен елемент податкової системи – кожен податок, від визначення об'єкта оподаткування, ставок, адміністрування, до надходження коштів до бюджету.

Особлива роль у наукових дискусіях відводиться податку на додану вартість (далі ПДВ) як одному з основних бюджетоутворюючих податків. Механізм справляння ПДВ характеризується низкою недоліків, потребує удосконалення порядку його обчислення і сплати, визначення розміру ставок, вирішення проблем бюджетного відшкодування.

Багато вітчизняних вчених, таких як В. Андрущенко, В. Вишневський, В. Іванов, І. Луніна, В. Мельник, В. Опарін, О. Резніченко, та інші, дали наукове вирішення проблемі застосування, удосконалення податку на додану вартість. Проте деякі питання застосування ПДВ в Україні все ще залишаються дискусійними, що обумовлює актуальність проблеми і необхідність її подальшого дослідження.

Мета роботи – виділити основні особливості сплати ПДВ в Україні та визначити характер впливу сплати ПДВ на роботу підприємств.

Податок на додану вартість є загальнодержавним непрямим податком на споживчу вартість, який сплачується юридичними і фізичними особами. Вперше система ПДВ була запропонована у Німеччині в 1919 р. Тоді цей податок мав назву «облагороджений податок з обігу» або «облагороджений обіговий податок». Теоретичне обґрунтування ПДВ було висунуте також деякими французькими професорами. Сучасна схема цього податку була розроблена і описана у Франції в 1954 році. При сплаті податку не береться до уваги фінансовий стан платника. При цьому можливий диференційований підхід до ставок ПДВ, який базується на характеристиках груп товарів та послуг [4, ст. 147].

На сьогодні ПДВ використовує понад 135 держав світу. Ставки цього прямого податку досить часто зазнають змін і залежать від макроекономічних умов.

В Україні податок на додану вартість був запроваджений Декретом Кабінету Міністрів України «Про податок на додану вартість» від 26 грудня 1992 року № 14-92. До Декрету вносилися численні зміни та доповнення і до введення норм Податкового кодексу, адміністрування ПДВ проводилося в редакції Закону України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. № 168/ 97 -ВР. 2 грудня 2010 року був прийнятий Верховною Радою і підписаний Президентом України Податковий кодекс України N 2755-VI (ПКУ). Порядок стягнення ПДВ регламентує розділ V цього кодексу, що регулює адміністрування податку на додану вартість, він набув чинності з 1 січня 2011 року [1].

Кодекс встановлює, що ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах:

а) 20 відсотків;

б) 0 відсотків;

в) 7 відсотків по операціях з: постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, а також медичних виробів за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України; постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, дозволених для застосування у межах клінічних випробувань, дозвіл на проведення яких надано центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я» [1].

Крім цього, на 2017 – 2021 роки вводиться нульова ставка податку на прибуток для платників податку, у яких річний дохід не перевищує 3 млн. грн. та розмір заробітної плати кожного з працівників є не нижчим за дві мінімальні зарплати. Ця пільга поширюється на юридичні особи, зареєстровані після

01.01.2017, на діючі юридичні особи, у яких протягом попередніх трьох років середньооблікова кількість працівників становила від 5 до 20 осіб, а також для платників єдиного податку, у яких протягом попереднього року середньооблікова кількість працівників становила від 5 до 50 осіб [2].

Об'єктом оподаткування при нарахуванні ПДВ є обігові кошти з продажу продукції, товарів, робіт і надання послуг. Широке застосування ПДВ зумовлене численними його перевагами, найголовнішими з яких є те, що оподаткуванню підлягає переважно дохід, який спрямовується на споживання, а інша його частина значною мірою використовується на нагромадження, що опосередковано стимулює процес інвестування.

На сьогодні в Україні існують суттєві недоліки адміністрування ПДВ, вони обумовлені, перш за все, недосконалістю податкового законодавства, що призводить до негативного впливу на господарські рішення.

В сучасних умовах ПДВ має відносну нейтральність щодо фінансів підприємства, проте є істотним чинником, здатним стимулювати або стримувати ділову активність платників цього податку. ПДВ сплачується за рахунок тієї частини оборотних коштів, яка необхідна суб'єктам господарювання для ведення поточної діяльності.

Сплата ПДВ за рахунок власних ресурсів відволікає з обороту підприємства частину коштів. Враховуючи, що окремі підприємства мають різні обсяги закупівлі товарно-матеріальних цінностей, умови їх оплати, пільги, джерела і терміни відшкодування, а також те, що періоди формування вхідного ПДВ (виникнення податкового кредиту) і його відшкодування не збігаються, виникає часовий розрив між періодом іммобілізації оборотних коштів на сплату ПДВ та її компенсацією за рахунок відповідного джерела. Разом з тим, якщо держава несвоєчасно виконує свої зобов'язання перед платниками з відшкодування ПДВ, це негативно позначається на результатах господарської діяльності підприємств, їхніх взаємовідносинах з бюджетом, партнерами по бізнесу, кредитними установами. Несвоєчасне повернення ПДВ призводить до зниження економічної активності підприємств і обсягів їхнього виробництва, оскільки відволікання оборотних коштів зменшує можливості закупівлі сировини й матеріалів, інших ресурсів, виплати заробітної плати та здійснення інвестицій [3].

Підсумовуючи усе вище зазначене, можемо дійти висновку, що податок на додану вартість в Україні – непрямий податок, який доповнює державний бюджет коштами, що надходять від продажу певної продукції споживачеві.

Недоліками ПДВ є значний його вплив на загальний рівень цін та регресивність, особливо щодо малозабезпечених верств населення, а також, на роботу підприємств.

Крім того, можна зазначити, що нормативні документи які регламентують сплату ПДВ в Україні потребують вдосконалення механізму оподаткування, адже він не відповідає загальносвітовим стандартам та суттєво впливає як на покупця так і на виробника, що надають чи придбають товари чи послуги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України від 10.09.2017 р. Електронний режим доступу: [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>].
2. Закону України від 21.12.2016 № 1797-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні». Електронний режим доступу: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>].
3. Ярова Н. В. Вплив ПДВ на фінансово-господарську діяльність підприємств / Н. В. Ярова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5(95). – С. 230-236.
4. Фінанси підприємств у запитаннях та відповідях. Навч. Посіб./ Данілов О. Д., Паєнтко Т. В – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 ст.
5. Александрова М. М. Аналіз суперечностей використання ПДВ та його перспективи / М. М. Александрова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011.

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ І ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

НАЗАРЕНКО Д. О.

студентка VI курсу

юридичного факультету

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII, що набрав чинності одночасно із Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII, було запроваджено інститут приватних виконавців.

Оскільки цей інститут є новим для України, то постає питання: чим же приватні виконавці відрізняються від державних?

Відповідно до ЗУ «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі – Закон № 1403-VIII) державні виконавці є державними службовцями, а отже, на них поширюється дія Закону України «Про державну службу» та згідно з цим законом посада державного виконавця належить до посади категорії «В». Приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності та, по суті, є самозайнятою особою на кшталт адвоката чи нотаріуса.

Суттєва відмінність полягає також і у вимогах до приватних та державних виконавців. Відповідно до Закону № 1403-VIII приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не

нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит. Відомості про приватного виконавця вносяться до Єдиного реєстру приватних виконавців України. Законодавством встановлено вимогу, відповідно до якої до початку здійснення діяльності приватний виконавець зобов'язаний організувати офіс у межах виконавчого округу, в тому числі встановлені вимоги до офісу. Державним виконавцем може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою і здатний за своїми особистими і діловими якостями здійснювати повноваження державного виконавця. Разом з тим, відповідно до ЗУ «Про державну службу» право на державну службу мають повнолітні громадяни України. Таким чином можна зробити висновок, що державним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 18 років. Для цієї категорії посад не вимагається наявність стажу роботи і державний виконавець не складає кваліфікаційний іспит, а проходить конкурс, який включає в себе тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на зайняття вакантних посад державної служби [3].

Державний виконавець здійснює примусове виконання всіх рішень, які підлягають примусовому виконанню (ст. 3 ЗУ «Про виконавче провадження»), крім, у передбачених законом випадках, коли стягнення здійснюється іншими органами та установами, які не є органами примусового виконання [2].

Для приватних виконавців законодавством встановлюються обмеження, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 5 ЗУ «Про виконавче провадження» приватний виконавець не може здійснювати примусове виконання рішень про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною; рішень, за якими стягувачами є держава, державні органи; рішень адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини; рішень про виселення та вселення фізичних осіб тощо.

Виконавчі дії у виконавчих провадженнях, відкритих приватним виконавцем у виконавчому окрузі, можуть вчинятися ним на всій території України. Для проведення перевірки інформації про наявність боржника чи його майна або про місце роботи в іншому виконавчому окрузі приватний виконавець має право вчиняти такі дії самостійно або залучати іншого приватного виконавця на підставі договору про уповноваження на вчинення окремих виконавчих дій, типова форма якого затверджується Міністерством юстиції України.

Щодо державного виконавця, то у разі необхідності проведення вищезазначених дій на території, на яку не поширюється його компетенція, державний виконавець доручає проведення перевірки або здійснення опису та арешту майна відповідному органу державної виконавчої служби.

Протягом першого року зайняття діяльністю приватного виконавця, приватний виконавець не може здійснювати примусове виконання рішень за якими сума стягнення становить двадцять та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті. До того ж, до 1 січня 2018 року приватний виконавець не може здійснювати примусове виконання рішень за якими сума стягнення ста-

новить шість та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті. Для державних виконавців такі обмеження не застосовуються.

Крім додержання вимог Конституції України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законів України, інших нормативно-правових актів приватний виконавець має дотримуватися статуту Асоціації приватних виконавців України, Кодексу професійної етики приватного виконавця, рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців. Державний виконавець крім додержання вимог законодавства України підпорядковується наказам керівника відповідної державної виконавчої служби, в якій обіймає посаду [4].

В Україні діє самоврядування приватних виконавців, яке ґрунтується на принципах виборності, гласності, підзвітності та обов'язковості для виконання приватними виконавцями рішень органів самоврядування приватних виконавців.

Фінансове та матеріальне забезпечення діяльності працівників органів державної виконавчої служби та фінансування витрат на проведення і організацію виконавчих дій здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, а також коштів виконавчого провадження, порядок формування яких встановлюється Законом України «Про виконавче провадження». Приватний виконавець – самофінансування [2].

Законом встановлено вимогу, відповідно до якої приватний виконавець зобов'язаний до початку здійснення діяльності застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами. Ця вимога не поширюється на державного виконавця.

Контроль за діяльністю державних виконавців здійснюється Міністерством юстиції України. Діяльність приватного виконавця знаходиться під ще більшим контролем, оскільки крім Міністерства юстиції частина функцій контролю покладена на Раду приватних виконавців України в межах її компетенції.

Рішення, дії чи бездіяльність виконавця як приватного, так і державного можуть бути оскаржені до суду. Окрім цього, рішення, дії або бездіяльність державного виконавця також можуть бути оскаржені до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець.

Відповідно до абзацу 2 ч. 3 ст. 213 КПК України у разі затримання державного виконавця чи приватного виконавця уповноважена службова особа, яка здійснювала затримання, зобов'язана протягом 24 годин повідомити про це Міністерство юстиції України, а щодо осіб, які є приватними виконавцями, – Міністерство юстиції України та Раду приватних виконавців України. Відповідно до ч. 8 ст. 376 КПК України про ухвалення вироку щодо особи, яка є державним виконавцем, не пізніше наступного дня після ухвалення повідомляється Міністерству юстиції України, а щодо особи, яка є приватним виконавцем, – Міністерству юстиції України та Раді приватних виконавців України [1].

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що приватні виконавці суттєво відрізняються від державних. На приватних виконавців покладають досить великі сподівання, оскільки за умови ефективного функціонування цього інституту можливо досягти оперативності вчинення виконавчих

дій (в цьому будуть зацікавлені самі приватні виконавці), збільшиться відсоток виконання судових рішень та рішень інших органів тощо. Європейський суд з прав людини вказує на те, що величезна кількість судових рішень в Україні не виконується, а відтак правосуддя не досягає своєї мети. Сторона, що виграла спір про стягнення коштів, отримує на руки судове рішення, приходять до державного виконавця, і там це рішення не виконується кілька років, а то й узагалі може бути не виконане. І, звичайно, в таких умовах з'являється корупційний чинник. Щоб цій стороні надали передбачені законом послуги, їй доводиться додатково – корупційно – стимулювати судового виконавця взятися за роботу. Система побудована так, що сторона змушена вступати в неправові відносини з державним виконавцем. Тому приватні виконавці покликані виправити ситуацію. Таким чином істотно підвищиться рівень правової захищеності порушених прав та інтересів суб'єктів правовідносин, зросте авторитет судових рішень. У фізичних та юридичних осіб у більшості справ з'явиться альтернатива державній виконавчій службі. Стягувач на свій вибір зможе звертатися або до державного виконавця, або до приватного (за виключенням випадків, коли примусове виконання може здійснюватися лише державним виконавцем). Все це суттєво може зміцнити переконання громадян в захищеність своїх прав та законних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов. станом на 19.04.2017 р.) / Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016р.№1404-VIII (зі змін. та допов. станом на 19.04.2017 р.) / Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/page>.
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII (зі змін. та допов. станом на 19.04.2017 р.) / Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1403-19/page>.
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII (зі змін. та допов. станом на 19.04.2017 р.) / Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/889-19/page>.

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

ОЛЕКСЮК О. О.

студентка II курсу факультету № 6

Науковий керівник: КОРОБЦОВА Д. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення

господарської діяльності факультету № 6

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Загальноправові принципи, що встановлюються Конституцією України, є фундаментом, на якому будуються бюджетні правовідносини, і які потребують більш детального розгляду. Враховуючи вказані думки з приводу видів цих принципів, розглянемо їх вплив на бюджетні відносини.

Законність, як загальноправовий принцип, обґрунтовується як заснована на правовій ідеї вимога суворого та неупередженого дотримання і виконання або застосування норм права [1, с. 4].

У бюджетному праві принцип законності встановлюється Конституцією України і нормами бюджетного законодавства України та визначає вимоги щодо якості і підпорядкованості нормативно-правових актів, що регулюють бюджетні відносини. Склад бюджетного законодавства і підпорядкованість нормативно-правових актів, що його складають, встановлюється ст. 4 БКУ. Відповідно до п. 1 ст. 4 БКУ, структура бюджетного законодавства будується таким чином, що рішення про місцевий бюджет приймаються на підставі Конституції України, Бюджетного кодексу України, Закону України про Державний бюджет України, інших законів, що регулюють бюджетні відносини, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) та органів виконавчої влади [2].

Дотримання законності у бюджетних правовідносинах повинно спиратися на правозастосовні та правоохоронні спеціальні принципи бюджетного права, які разом із принципом законності, що має правотворчий зміст, складають правовий режим забезпечення правомірності бюджетної діяльності.

Наступний загальноправовий принцип – верховенства права. Конституція України встановлює, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права, відповідно до якого закони та інші нормативно-правові акти приймаються на підставі Конституції України і повинні відповідати їй, а також гарантується право звернення до суду для захисту прав і свобод людини і громадянина (ст. 8). Цей принцип у бюджетному праві визначає, що бюджетна діяльність захищена законом і регламентується правовими нормами, які встановлюють права та обов'язки суб'єктів бюджетних правовідносин. По суті, цей принцип обумовлює права всіх учасників бюджетних правовідносин на власні фінансо-

ві ресурси і висуває вимоги, щоб встановлені у нормах законодавства державні фінансові інтереси відповідали потребам та інтересам усіх бюджетних споживачів. Про складність реалізації принципу верховенства права у фінансово-бюджетних правовідносинах відмічалось у працях науковців [3, с. 48]. На наш погляд, це пов'язано з тим, що принцип верховенства права, як результат правотворчої діяльності держави в умовах демократичних перетворень у суспільстві, має складну процедуру відображення і закріплення в бюджетному процесі, враховуючи бюджетні інтереси суб'єктів цих відносин. Одним із елементів верховенства права є принцип збалансованості інтересів, зокрема фінансових, держави, органів місцевого самоврядування, бюджетних установ, бюджетних споживачів, у чинному законодавстві. Отже, принцип верховенства права в бюджетних відносинах не тільки гарантує право на справедливий і неупереджений розподіл суспільних благ, а й обмежує владні бюджетні інтереси.

Принцип рівності є важливим загальноправовим принципом, який означає рівність усіх перед законом, рівність прав і обов'язків, незалежно від національних, релігійних, політичних та інших переконань, службового, статевого та іншого становища, рівну відповідальність перед законом, рівний захист у суді [4]. Безумовно, цей принцип є породженням демократичних перетворень унаслідок усунення привілейованих класів, виключних прав, дискредитаційних повноважень. Цей принцип закріплюється конституційно (ст. 24 Конституції України) і конкретизується у бюджетному праві. Принцип рівних прав на публічні фінансові ресурси у бюджетних відносинах (рівність у законі) наштовхується на бюджетні призначення учасників бюджетного процесу, які мають кількісні, часові і цільові обмеження, тобто на не рівність у задоволенні фінансових інтересів. Для впровадження цього принципу в бюджетні правовідносини законодавець застосовує коефіцієнт вирівнювання, призначенням якого є нарощування доходів місцевих бюджетів за рахунок міжбюджетних трансфертів. Безумовно, що місцеві бюджети за бюджетними призначеннями не можуть мати рівні асигнування. Проте це не впливає на рівність суб'єктів бюджетних правовідносин перед законом при притягненні до відповідальності за порушення бюджетного законодавства та рівність сторін у судовому процесі.

Принцип єдності встановлюється конституційним положенням про єдине джерело влади – народ, єдине правове регулювання суспільних відносин, органи влади, судову систему та єдину податкову і бюджетну політику у країні.

Принцип єдності має правову форму в бюджетних відносинах, оскільки закладається в систему права країни, зокрема у фінансову. Вчений Р. С. Мельник підкреслює, що в сучасний час, як і 30-40 років тому, система права, особливо у навчальній літературі, визначається як внутрішня структура права, яка виражається в єдності та узгодженості усіх діючих норм права даної держави, а також в їх розподілі за галузями та інститутами [70, с. 362]. Як слушно зазначає О. П. Гетманець, «принцип єдності бюджетної системи пов'язаний з принципом справедливості, оскільки визначає потребу в єдиних організаційно-правових підставах і стандартах, які повинні реалізуватися в рівноправних умовах формування, розгляду та затвердження, виконання й звітності про виконання бюджетів» [5, с. 22].

Принцип відповідальності за вину – одна з ідей правової держави, що обмежує свавілля органів державної влади і забезпечує справедливість та гуманізм у розвитку держави. Цей принцип отримав законодавче закріплення в Конституції України (ст. ст. 61, 62, 63, 87, 92), і вимога від правоохоронних органів доказів звинувачення гарантує право на захист кожному. Важливою гарантією реалізації цього принципу є те, що особа не повинна доводити свою невинуватість у вчиненні злочину і всі сумніви в її винності тлумачаться на її користь [4].

Таким чином, загальноправові принципи: законності, верховенства права, рівності, єдності, відповідальності за вину – реалізуються в бюджетних правовідносинах, складають фундамент побудови принципів бюджетного права, але реалізуються в залежності від завдань бюджетного процесу в правовій формі по-різному.

ЛІТЕРАТУРА

1. Невзоров І. Л. Принцип законності в правозастосувальній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави та права; історія політичних і правових вчень» // І. Л. Невзоров. – Х., 2003. – 40 с.
2. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст. 4.
3. Багрій Т. Я. Принцип верховенства права як засада розвитку фінансово-бюджетних правовідносин в Україні / Т. Я. Багрій // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2011. – № 5. – С. 48-56.
4. Конституція України: зі змінами та доповненнями: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Х.: Весна, 2011. – Ст. 24.
5. Гетманець О. П. Принцип справедливості в системі принципів бюджетного процесу / О. П. Гетманець // Держава та регіони. Серія: Право. – 2011. – № 1. – С. 20-25.

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИ ПОРУШЕННІ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

ПЕТРЕНКО Г. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
та адміністративного права
юридичного факультету*

ВЕЛИКОШИЧ В. В.

магістрант II курсу юридичного факультету

*Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Порушення законодавства при здійсненні контролю за збереженням об'єктів природно-заповідного фонду характеризується такими діями або бездіяльністю, що порушують встановлений порядок природокористування та охорони навколишнього природного середовища, зокрема природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ), суперечать приписам та вимогам природоохоронного законодавства, спричиняють певну шкоду природі та її ресурсам, здоров'ю людини та мають відповідні юридичні наслідки. Такі правопорушення характеризується передусім певними рисами, а саме, екологічна спрямованість, екологічна небезпека, екологічна протиправність.

Адміністративні стягнення щодо винних осіб, які можуть застосовуватися за порушення вимог, норм та нормативів екологічної безпеки та порушення встановленого порядку використання природних ресурсів, збереження об'єктів ПЗФ, забезпечення екологічного права громадян передбачені Кодексом про адміністративні порушення (далі – КУпАП) [1].

Застосовуються заходи адміністративної відповідальності за порушення екологічних норм і правил уповноваженими на те органами (посадовими особами), визначеними у розділі III КУпАП. Згідно ст. 242-1 Кодексу, справи про такі правопорушення розглядають «органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі екології та природних ресурсів України». Зараз таким спеціально уповноваженим органом є Державна екологічна інспекція України, діяльність якої регламентується Указом Президента України «Про Положення Про Державну екологічну інспекцію України». Її діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України), посадові особи якої і мають розглядати справи, вказані у ст. 242-1 КУпАП.

Практика правозастосовної діяльності цієї інспекції свідчить, що право розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні

стягнення законом надано посадовим особам, що здійснюють екологічний контроль (у тому числі й на державному кордоні), а також керівникам і заступникам керівників територіальних та структурних підрозділів екологічної інспекції (за посадою – головним державним інспекторам з охорони навколишнього природного середовища). Ці службовці, як правило, не є юристами за фахом, а тому не завжди дають вірну кваліфікацію певних складів правопорушень. Так, при притягненні до адміністративної відповідальності осіб у якості посадових, не встановлюють, чи безпосередньо саме на цю особу покладено обов'язок виконувати відповідні загальнообов'язкові екологічні правила, порушення яких виявлено при здійсненні контролю, як на це вказує ст. 14 КУпАП. Натомість, майже у всіх випадках до адміністративної відповідальності як посадові особи притягуються керівники підприємств та установ екологічно небезпечних об'єктів України. А тому цілком закономірно такі дії інспекторів оскаржують в судовому порядку, і ці скарги задовольняються.

Це призводить до того, що матеріальна шкода, спричинена екологічними правопорушеннями не відшкодовується, мають місце інші факти, наявність яких свідчить про необхідність передбачити у штатних розписах Держекоінспекції та її функціональних і територіальних підрозділів посади заступника керівника з розгляду справ про адміністративні правопорушення, який би мав вищу юридичну освіту і спеціалізувався, передусім, на питаннях реалізації заходів адміністративної відповідальності. Свій прояв адміністративна відповідальність за порушення екологічних норм, стандартів та правил знаходить у застосуванні до суб'єктів правопорушень із усіх адміністративних стягнень, система яких встановлена ст. 24 КУпАП, лише деяких: попередження (ч. ч. 1, 3 ст. 85); штрафу – за вчинення усіх екологічних правопорушень, а за незаконне вивезення з України або ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу, в тому числі зоологічних і ботанічних колекцій (ст. 88) – штрафу з конфіскацією цих об'єктів або без такої і штрафу з конфіскацією знарядь незаконного мисливства та рибної ловлі і незаконно добутих живих ресурсів – за порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85). Щодо неповнолітніх застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП) [2, с. 264].

Окремо слід звернути увагу на те, що згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі», у 2017 р. була посилена відповідальність за вчинення певних видів екологічних правопорушень – у п'ять разів збільшена сума штрафів, що знайшло своє відображення у ст. 71, 73, 77, 87, 88, 88-1, 90 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3].

Суб'єктами адміністративної відповідальності, передбаченої КУпАП за вчинення екологічних правопорушень в цей час є лише фізичні особи: громадяни (статті 81, 82, 82-5, 83, 88, 90-1); посадові особи (статті 80, 82, 82-3, 82-4, 82-5, 82-7, 83, 83-1, 88, 90-1, 91-4); громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності (статті 80, 82); службові особи (ст. 91-4). При цьому звертає на себе увагу наступне.

По-перше, у чинній редакції ст. 14 КУпАП є такою, що вже не відповідає реаліям сьогодення. Це стосується великої кількості приватних підприємств, які здійснюють економічну діяльність на об'єктах ПЗФ, в яких на певних осіб не покладаються обов'язки по забезпеченню виконання певних правил, у тому числі й екологічних, оскільки цього не вимагає чинне законодавство. Як вдається, ст. 14 КУпАП необхідно доповнити нормою такого змісту: «У разі неможливості встановити особу, на яку покладено службовий обов'язок із забезпечення виконання відповідних загальнообов'язкових правил, що були порушені, як посадові особи адміністративну відповідальність несуть керівники відповідних підприємств, установ чи їх власники, якщо вони фактично здійснюють керівництво підприємством, установою за відсутності посади керівника».

По-друге, суперечливим є факт встановлення у ст. 91-4 КУпАП санкції відносно службових осіб за відмову від надання чи несвоєчасне надання за запитами повної та достовірної екологічної інформації, передбаченої чинним законодавством. Адже якщо ст. 14 КУпАП хоча й не у відповідності до вимог сьогодення, але все ж визначає, хто підлягає адміністративній відповідальності як посадова особа, то визначення того, кого слід розуміти під службовою особою, в законодавстві відсутнє. А тому слід або встановити ознаки службової особи як суб'єкта адміністративного правопорушення та адміністративної відповідальності. До того ж, санкція вказаної статті встановлює адміністративну відповідальність у вигляді накладення одного і того ж розміру штрафу «на службових та посадових осіб» і залишається незрозумілим, коли слід притягувати до відповідальності особу як посадову, а коли – як службову. Для досягнення чіткості у розумінні цієї норми вважаємо за необхідне: 1) доповнити КпАП статтею, яка б визначала поняття службової особи як суб'єкта адміністративного правопорушення і адміністративної відповідальності; 2) встановити у ст. 91-4 окремі санкції щодо службових та щодо посадових осіб або ж; 3) замість викладеного вище, виключити із санкції цієї статті слова «службових та» [4, с. 265].

На підставі вищезазначеного, вважаємо, що доцільно передбачити відповідальність за такі адміністративні правопорушення, як: випуск в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів із значним перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах; порушення вимог щодо поведіння з відходами; порушення правил транспортування пестицидів, агрохімікатів та інших токсичних речовин; невиконання правил і норм у процесі транспортування мікроорганізмів, біологічно активних речовин та інших продуктів біотехнологій.

За вказані правопорушення має бути встановлений штраф, адекватний розміру шкоди, заподіяної внаслідок їх вчинення, який повинні розрахувати відповідні фахівці-екологи та економісти в залежності від обсягу завданої шкоди ПЗФ, її потенційної та реальної небезпеки для оточуючого природного середовища та людини.

Як санкції, що застосовуватимуться до юридичних осіб, можна передбачити, крім штрафу, також конфіскацію об'єктів екологічного контролю з порушенням встановлених екологічних норм і правил з корисливих мотивів

(наприклад, за порушення правил переміщення відходів для подальшого їх використання з метою отримання прибутку, незаконне вивезення з України або ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу тощо) [5, с. 121]. Крім того, як захід адміністративного стягнення до юридичних осіб необхідно передбачити зупинення на певний строк (наприклад, від 6 місяців до одного року) дії ліцензії (дозволу) на здійснення певних видів господарської діяльності, пов'язаної із шкідливим впливом на стан екологічної безпеки ПЗФ нашої держави, у випадках грубого порушення юридичними особами відповідних екологічних норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. (із змін. і доп.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Камінська Н.В., Камінський А.І., Куненко І.С. Екологічне право: навч. посіб. – К.: Атіка, 2013. – 248 с.

3. Ткачук О. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення // Юридична газета. – 2017. – 7 червня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/yuridichna-vidpovidalnist-za-ekologichni-pravoporushennya.html>.

4. Нечитайленко В.А. Деякі проблеми адміністративної відповідальності за правопорушення, підвідомчі органам екологічного контролю // Право та управління. – 2011. – № 2. – С. 262-270.

5. Зима О.Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право». – Х., 2001. – 164 с.

РОЛЬ АУДИТУ В ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

ПІДГРУШНІЙ П. А.

студент юридичного факультету

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

На сьогодні в Україні тіньова економіка становить близько 42% ВВП України [1], що стало не просто популярною темою на політичних ток-шоу, а є серйозною проблемою найближчих десятиліть для економіки країни [2].

Актуальність даної теми підтверджують плідні дослідження вітчизняних учених, зокрема З. Варналія, О. Засанської, Н. Зверькової.

Тіньова економіка (від англ. Black economy, Shadow economy) це сукупність видів економічної діяльності які заборонені законодавством України. Простими прикладами тіньової економіки є:

- проведення готівкових операцій що не обліковуються;
- приховування доходу;
- заробітна плата в конвертах чи виплата з/п не по трудовому договору, а по цивільно-правовій угоді (уникнення сплати соціальних внесків);
- відмивання коштів від незаконної діяльності;
- хабарі.

Існування тіньової економіки обумовлене наступними причинами:

- неефективність системи оподаткування;
- високий рівень корупції;
- неефективна діяльність правоохоронних органів в боротьбі з корупцією;
- суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази в окремих секторах;
- високий рівень злочинності;
- відсутність морально-правової свідомості громадян та не розуміння наслідків ведення тіньової економічної діяльності [3, с. 68-72].

Юристи розглядають тіньову економіку як економічну діяльність, заборонену законодавством України. Але тут не враховано значного обсягу формально дозволених, але негативних угод, а також документально оформлених фіктивних операцій. Також іноді під тіньовою економікою розуміють всю економічну діяльність, коли з різних причин не враховують офіційної статистики, і, відповідно, не долучають до складу ВВП [4, с. 52].

Аудиторські перевірки аудиторських підрозділів ДФС, банків, Держаудитслужби, Рахункової палати як і аудиторські перевірки незалежних позавідомчих аудиторських фірм повинні включатися в єдину систему органів, що протидіють адміністративним деліктам, порушенням фінансової дисципліни, тіньовим проявам

У контексті тіньової економіки аудит, як і всі інші форми фінансового контролю, є основою функціональної інфраструктури детінізації економічних відносин, а також займає головне місце в адміністративно-правовій інфраструктурі детінізації економіки. Широкомасштабні тіньові та інші негативні процеси в економіці України потребують швидкого й адекватного реагування як державних органів, так і активізації діяльності корпоративних, колективних та інших недержавних контролюючих організацій. Зазначений підхід враховує основоположні принципи ринкової економіки – застосування економічних методів управління підприємницькою діяльністю та передачу, по можливості, контрольних функцій від адміністративних органів держави органам корпоративного чи інших форм громадського контролю, обмежуючи тим самим надмірну регульованість і бюрократизацію економічних відносин. Також важливим є дотримання балансу між оптимальним втручанням державних органів у сферу підприємницької діяльності та законними інтересами суб'єктів підприємницької діяльності. Досягненню такого балансу може сприяти не тільки роз-

виток системи корпоративного, колективного чи інших видів громадського контролю, а й стимулювання розвитку як державного, так і недержавного видів аудиторського контролю. В останні роки під час адміністративної реформи активно обговорюється питання про співвідношення державного регулювання економіки та об'єктивних само регулятивних законів ринку, відповідно похідним є питання про рівень державного втручання в процес контролю за фінансовими ресурсами як держави, так і господарюючих суб'єктів. Оскільки аудиторська діяльність є одним із видів підприємницької діяльності, вона, з одного боку, підлягає державному регулюванню, з іншого – її розвиток визначається законами ринку. Однак аудиторська діяльність нас цікавить не як аудиторська послуга чи вид підприємницької діяльності, а як форма фінансового контролю, структура суб'єктів та адміністративно-процесуальна процедура здійснення якого підпорядковані адміністративно-правовим приписам [5].

Таким чином, аудиторський як і інші форми фінансового контролю є головними складовими в механізмі детінізації економіки, оскільки так чи інакше пов'язані із такою суспільною сферою діяльності держави, як виявлення порушень фінансової дисципліни, інших відхилень від норми, тобто протидією правопорушенням. Так чи інакше, кінцевою метою аудиту, як будь-якої іншої форми фінансового контролю, є не тільки підтвердження достовірності фінансової звітності, а й випадки спростування відповідності фінансових звітів закону через виявлення різноманітних правопорушень, і вжиття заходів, спрямованих на їх припинення, покращання бухгалтерського чи податкового обліку, податкової дисципліни, тобто усунення факторів, що призводять до вчинення адміністративно-правових деліктів порушень фінансової дисципліни, інших тіньових проявів. Сучасний етап розвитку аудиту в Україні потрібно пов'язувати, саме із ефективним чи неефективним використанням його результатів з метою виявлення недостовірних фінансових звітів, порушень фінансової дисципліни, ухилень від оподаткування, нецільового використання бюджетних коштів, фінансового моніторингу діяльності суб'єктів підприємництва та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розрахунки Мінекономрозвитку на основі: Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки (затверджені наказом Мінекономіки від 18.02.2009 № 123); Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (затверджені наказом Мінекономрозвитку від 29.10.2013 № 1277).
 2. Global Risks Report 2011 Sixth Edition. An initiative of the Risk Response Network. January 2011/ World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://riskreport.weforum.org/global-risks-2011.pdf>.
 3. Предборський В. Розвиток досліджень причинності тінізації економічних процесів в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4.
 4. Турчинов О. В. Тіньова економіка: закономірності, механізми функціонування, методи оцінки. – К., 1996).
- Гутцайт Е.М. Аудит: концепция, проблемы, эффективность, стандарты. – М.: ЭЛИТ 2000, 2002.

ЦІЛЬОВА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНАМИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

САМУСЬ Є. В.

завідувач лабораторії

Державний науково-дослідний інститут МВС України

м. Київ, Україна

Наповнення сутнісним змістом будь-якої соціально обумовленої діяльності можливе лише за умови наявності у неї певної мети, тобто цільової спрямованості її здійснення. Не є виключенням виконання функцій з технічного регулювання органами системи МВС України. У зв'язку з цим можна стверджувати, що мета та завдання, які визначають цільову спрямованість реалізації відповідних функцій, належать до важливих характеристик технічного регулювання, які визначають зміст діяльності органів системи МВС України у цьому напрямку.

Технічне регулювання, виступаючи об'єктом адміністративно-правового регулювання та різновидом державно-управлінської діяльності, одним із суб'єктів здійснення якої визначені органи системи МВС України, має заздалегідь встановлену мету та завдання, які знаходять своє втілення в положеннях актів адміністративного законодавства. При цьому варто уточнити, що мета та завдання реалізації функцій технічного регулювання системою МВС України обумовлені двома складовими елементами – метою та завданнями діяльності системи МВС України та відповідними метою та завданнями технічного регулювання, як засобу державного регулювання економічних правовідносин.

Тож, виходячи з цього постулату, у контексті даного дослідження необхідно охарактеризувати обидва елементи більш складної системи – реалізації функції технічного регулювання органами системи МВС України.

Так, у сфері виконання функцій технічного регулювання, головною метою МВС України є участь у формуванні єдиної державної політики з технічного регулювання та стандартизації, відповідно, завданнями є: розробка та подання пропозицій щодо проектів нормативно-правових актів у сфері технічного регулювання; участь у розробці технічних характеристик та вимог до засобів, щодо яких система МВС України визначена, як суб'єкт технічного регулювання, або які використовуються в діяльності відповідних органів тощо.

Іншим органом системи МВС є Національна поліція, завданнями якої згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини тощо [1].

Слід зазначити, що завдання органів Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки та порядку в найбільшій мірі відповідають завданням технічного регулювання, визначеним у Постанові Кабінету Міністрів

України «Про визначення сфер діяльності, в яких центральні органи виконавчої влади здійснюють функції технічного регулювання». Зокрема, завданнями виконання цих функцій системою МВС України визнано охорону громадського порядку та громадської безпеки [2].

На цій підставі необхідно констатувати, що головною метою виконання функцій технічного регулювання системою МВС України є забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки.

З цього приводу слід зазначити, що завдання щодо забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки покладаються також на інші органи системи МВС України, зокрема, на Національну гвардію України, яка відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України» [3] приймає участь у:

- забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;
- спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності тощо.

Досліджуючи мету та завдання діяльності різних органів системи МВС України у сфері реалізації функцій технічного регулювання, необхідно звернутися також до проведення аналізу основних завдань, визначених безпосередньо у відношенні технічного регулювання, як різновиду державно-управлінської діяльності.

Так, у ст. 12 ГК України технічне регулювання віднесене до засобів державного регулювання господарської діяльності. Основною метою такого регулювання відповідно до цієї статті визначена реалізація економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку [4]. Тобто технічне регулювання, як один із засобів державного регулювання економіки, здійснюється передусім з метою забезпечення ефективного економічного розвитку країни на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Відтак, втручання у сферу господарської діяльності, в тому числі шляхом здійснення технічного регулювання, допускається лише в тій мірі, в якій це необхідно для захисту суспільних та державних інтересів, а також прав та свобод людини та громадянина.

У зв'язку з цим в Угоді про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі зазначається, що технічні регламенти не повинні створювати в торгівлі більш обмежувальні дії, ніж це необхідно для забезпечення цілей:

- національної безпеки, зокрема економічної та промислової;

- захисту життя й здоров'я громадян;
- охорони навколишнього природного середовища, зокрема тваринного й рослинного світу, раціонального використання природних ресурсів та енергозабезпечення;
- запобігання обманній практиці (недопущення дій, що вводять в оману споживачів товарів і послуг стосовно їхнього призначення, якості або безпеки) [5].

У свою чергу відповідно до ст. 9 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» цілями прийняття технічних регламентів в Україні є захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, охорона довкілля та природних ресурсів, забезпечення енергоефективності, захист майна, забезпечення національної безпеки та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача (користувача) в оману [6]. Тобто задекларовані цілі та завдання технічного регулювання загалом відповідають тим, що визначені в Угоді про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі.

В науковій літературі висловлюються різні точки зору з приводу мети та завдань технічного регулювання.

Так, на думку О. М. Сафонові, технічне регулювання відіграє суттєву роль при керуванні економікою для підвищення ефективності й продуктивності суспільного виробництва та поліпшення якості продукції. Вчена вважає, що воно акумулює найновіші досягнення науки та техніки, органічно поєднує фундаментальні та прикладні галузі науки, сприяє швидкому впровадженню наукових досягнень в практику, допомагає визначити найбільш економічні та перспективні напрями розвитку науково-технічного прогресу і різних галузей економіки країни в цілому [7, с. 12].

Таким чином, головною метою реалізації функцій технічного регулювання органами системи МВС України є забезпечення публічного порядку та публічної безпеки, що виражається у наступному: 1) попередженні руйнівної дії вибухонебезпечних та інших об'єктів, у процесі їх експлуатації, як громадянами, іншими фізичними та юридичними особами, так і органами та посадовими особами МВС України; 2) недопущенні виходу на відкритий ринок небезпечних для життя та здоров'я людини піротехнічних виробів та інших об'єктів, щодо яких органи системи МВС України визначені суб'єктами технічного регулювання; 3) припиненні адміністративних правопорушень та злочинів у сфері порушення правил та процедур технічного регулювання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про визначення сфер діяльності, в яких центральні органи виконавчої влади здійснюють функції технічного регулювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1057. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1057-2015-%D0%BF>.

3. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.

4. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

5. Угода про технічні бар'єри в зоні вільної торгівлі (укр/рос): Міжнародний документ від 20.06.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_008.

6. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/124-19>.

7. Міжнародне технічне регулювання: навч. посібн. / О.М. Сафонова. [та ін.]. – Х.: ХДУХТ, 2013. – 372 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ РЕСУРСИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ

СТОРЧАК Н. А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри філософії освіти,
теорії й методики суспільствознавчих предметів*

*Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
м. Миколаїв, Україна*

Інформаційно-правове забезпечення є необхідною умовою розвитку будь-якого суспільства, а особливо сучасного, в якому знання та інформація є головним фактором розвитку. Величезний масив правового матеріалу, накопичений за всю історію правової цивілізації та створений за сучасних умов, потребує упорядкування та застосування процесуально зручних технологій роботи з правовою інформацією. У зв'язку із цим формуються інформаційно-правові ресурси. Будь-яка діяльність з їх створення чи використання передбачає усвідомлення сутності самого явища «інформаційно-правовий ресурс», на що є спрямоване дослідження.

За тлумачним словником термін «ресурс» означає: 1) запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби; 2) засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності [8].

Національне законодавство (ст. 1 Закону України «Про національну програму інформатизації») визначає зміст терміну «інформаційний ресурс»: су-

купність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) [2].

У спеціальній літературі під інформаційними ресурсами розуміють:

організовану сукупність інформації, інформаційних продуктів та інформаційних технологій, які призначені для інформаційного забезпечення життєдіяльності людини, суспільства та держави [9];

особливий вид ресурсу, що ґрунтується на ідеях і знаннях, нагромаджених у результаті науково-технічної діяльності людей, поданий у формі, придатній для збору, реалізації та відтворення [6, с. 71];

сукупність даних, що надходять із зовнішнього оточення або є відомостями про функціонування підсистем підприємства, становлять основу його інформаційної інфраструктури, зібрані та систематизовані за допомогою сучасних інформаційних технологій і систем, використовуються керівниками підприємства з метою розробки та прийняття стратегічних й оперативних управлінських рішень [6, с. 72].

Вивчаючи сутність інформаційних ресурсів, слід відзначити комплексний підхід до її визначення. Поняття «інформаційний ресурс» розглядається у взаємозв'язку двох елементів – безпосередньо інформації (сукупність довідково-інформаційних фондів) та певної інформаційної системи, що забезпечує користування цим ресурсом (довідково-пошуковий апарат, технічні засоби зберігання, обробки та передачі) [5, с. 155]. Серед інформаційно-правових ресурсів найяскравіше це проявляється в електронних законодавчих базах і реєстрах.

До характеристик інформаційно-правових ресурсів можна віднести такі:

- змістовою наповнюваністю означених ресурсів є правова інформація. Нею є будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо. Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань (ст. 17 Закону України «Про інформацію») [1];

- значна масивність правової інформації (бази та банки даних);
- системність і структурованість правової інформації в ресурсах (залежно від певного критерію – юридичної сили, нормативності / рекомендаційності, суб'єкта прийняття, національного / міжнародного рівня, актуальності тощо);
- відображення правової дійсності – законодавства, його інтерпретацій, юридичної практики, правосвідомості (як індивідуальної, так і суспільної) тощо;
- фундаментальна соціальна значущість, що проявляється у важливості інформаційно-правових ресурсів для розвитку суспільства та його інститутів (освітніх, наукових, економічних, політичних тощо);

- певний рівень доступу до ресурсу в залежності від важливості та цільового використання правової інформації, а також правового статусу користувача.

Щодо формальних ознак інформаційних ресурсів, то в літературі досить часто зазначається про те, що документування інформації є обов'язковою умовою включення інформації до інформаційних ресурсів [4]; структуру інформаційних ресурсів складають масиви документів, окремі документи тощо, в яких накопичується та зберігається сформована за певними ознаками або критеріями інформація [9]; до правової інформації відносяться всі нормативні правові акти і документи, що мають правовий характер і безпосередньо пов'язані з результатами правозастосовчої та іншої юридичної діяльності [3].

Дійсно, правова інформація зазвичай оформляється у вигляді документа (акта), але як традиційні, так і новітні інформаційні ресурси дозволяють отримувати таку інформацію в бездокументарній формі – усна консультація юриста, он-лайн відповідь на запит тощо. Не випадково ж у класифікації інформаційних ресурсів є їх поділ на документальні (паперові), людські та електронні [5].

Тому можна погодитися з тим, що не можна обмежувати правову інформацію тільки рамками офіційно прийнятої інформації (нормативні правові акти чи акти правозастосування), оскільки правова сфера як просторово-часова галузь людської діяльності, пов'язана з правом, є структурно-складною, різноманітною і багатаспектною формою буття [3]. Тим більше, що інформаційно-правові ресурси, як й інформаційні ресурси загалом, можуть бути офіційними (законодавство, веб-сайти органів влади тощо) та неофіційними (приватні або громадські інформаційно-пошукові сервери з законодавства, юридичні газети тощо).

Таким чином, інформаційно-правові ресурси можна визначити як організовану сукупність правової інформації та засоби її упорядкування, використання та розповсюдження, призначені для забезпечення інформаційних потреб людини, суспільства та держави в сфері правової діяльності.

У складі інформаційно-правових ресурсів вочевидь можна виокремити:

- інформаційно-правові продукти – інформація, створена та представлена у формі, придатній для споживання (законодавство, юридичні коментарі, зразки документів, правова статистика, відкриті реєстри та інші бази даних тощо);
- інформаційно-правові послуги – діяльність, спрямована на надання інформаційних продуктів споживачам (пошук документів, юридичні консультації, у тому числі он-лайн, відповіді на запити, витяги з реєстрів, електронне урядування тощо).

Інформаційні продукти і послуги надаються споживачам відповідно до чинного законодавства, договору, запиту і т. ін. Споживач отримує їх у порядку самообслуговування або через посередника. Інформація може надаватися як за плату (у тому числі – на пільгових засадах), так і безкоштовно. Можливий також обмін інформацією [9].

Властивістю інформації часто визнається її транспарентність, що передбачає вільний інформаційний обмін, вільне (без втручання з боку) відображення

дійсності в свідомості людини, доведення інформації до загального відома широкої громадськості.

Це може проектуватися й на правову інформацію. Тому не випадково існує точка зору, за якою правова інформація повинна вільно поширюватися в суспільстві і кожна людина повинна мати можливість її використовувати для поліпшення умов свого існування та поваги прав інших, тобто підвищення якості (комфорту) життєдіяльності [3].

У цьому ж контексті Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства визначає, що всі люди повсюдно, без винятку повинні мати можливість користуватися перевагами глобального інформаційного суспільства; кожній людині мають бути забезпечені можливості доступу до інформаційних і комунікаційних мереж [7].

Разом із тим, інформаційні ресурси за їх правовим режимом поділяються на захищені, з обмеженим доступом і вільно розповсюджені [3]. Це підтверджується й у законодавстві – за Законом України «Про інформацію» інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація (ст. ст. 20, 21) [1].

При формуванні інформаційно-правових ресурсів, підготовці та наданні користувачам інформаційно-правових продуктів, інформаційно-правових послуг, особливо при включенні таких ресурсів до транскордонних інформаційних мереж необхідно вирішувати питання їх захисту від несанкціонованого доступу та зняття інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
2. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80/ed19980204>.
3. Информационные технологии в юридической деятельности: учебник для академического бакалавриата / П. У. Кузнецов [и др.]; под общ. ред. П. У. Кузнецова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 445 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/34510/informatika/informatsiyni_tehnologiyi_v_yuridichniy_diyalnosti.
4. Інформаційні ресурси і документування інформації: Документалістика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/157/4527.html>. – Назва з екрану.
5. Кормич Б. А. Інформаційне право: підручник. – Харків: БУРУН і К, 2011. – 334 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5227297>.
6. Нетреба І. Теоретичні підходи до визначення категорії «інформаційний ресурс» / І. Нетреба // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – Вип. 8. – С. 70-73.

7. Окинавская хартия глобального информационного общества, 22 июля 2000 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_163.

8. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 7. – С. 515.

9. Хахановський В. Г., Мартиненко І. В., Смаглюк В. М., Швець М. Я., Грищенко О. І., Ігнатушко Ю. І. Інформаційне право та правова інформатика: Курс лекцій / За заг. ред. проф. Є. М. Моїсеєва. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. – 253 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5129956>.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

ТРОЯН В. А.
аспірант

*Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Врегулювання питань забезпечення суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів громадян, закріплення нових суспільних відносин нормами права призводять до появи нових теоретико-правових категорій, нового змістовного наповнення встановлених раніше чи зміни назви категорії при залишенні її властивостей. Все це торкається такої категорії науки адміністративного права, як «адміністративна процедура» [1, с. 11].

Будь-який закон без процедури його реалізації приречений. В умовах сучасного розвитку української держави, коли невиконання законів окремими посадовими особами стало прямим виявом та однією з умов правового свавілля, адміністративні процедури набувають особливої гостроти. У чинному адміністративному законодавстві України саме процедурна частина є найменш розвинутою. Процедурний механізм є невід'ємним елементом нормативно-правового регулювання щодо реалізації практично всіх різновидів матеріальних норм, у тому числі й у сфері охорони прав і свобод людини та інтересів держави.

Натомість аналіз сучасної юридичної літератури свідчить про те, що процедурні аспекти адміністративно-правового регулювання здійснення Національною поліцією (далі – поліція) охорони прав і свобод людини та інтересів держави ще не ставали предметом наукових досліджень, а згадуються лише фрагментарно у межах розгляду питань більш загального порядку.

У тлумачних словниках категорія «процедура» визначається як: офіційний порядок, обговорення чого-небудь [2, с. 577]; порядок, послідовна справа, послідовність дій [3, с. 231]. В свою чергу поняття правової процедури орієнтується на досягнення відповідної мети (кінцевого результату) правового регулювання, забезпечуючи таким чином цілеспрямованість, послідовність і результативність юридичної діяльності [4, с. 97].

Інститут адміністративної процедури, як з наукової, так і з практичної точки зору, у адміністративно-правовій науці з'явився порівняно недавно. На думку Т. О. Коломоець, адміністративна процедура – це встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності уповноважених суб'єктів щодо розгляду і вирішення індивідуально визначених адміністративних справ [5, с. 269-270]. Н. Р. Нижник пише, що процедури має нормативний і фактичний вияв. З одного боку, вони є сукупністю загальноприйнятих і специфічних дій, які визначають послідовність здійснення різних дій і взаємодій між учасниками державно-управлінських відносин чи оформлення будь-яких справ, спрямованих на досягнення певного завершального результату. З іншого боку, процедури повинні виступати орієнтиром для дій. Критеріями наявності процедурної упорядкованості діяльності полягає у цільовій спрямованості, зорієнтованості на конкретний об'єкт управління, тривалості у часі, послідовності здійснення процедурних дій та їх документальна фіксація [6].

Заслуговує уваги позиція В. П. Тимощука, який пропонує співвідношення між категоріями «адміністративна процедура» і «управлінська процедура», яке може проводитись за характером відповідно – зовнішньої або внутрішньої спрямованості діяльності адміністративного органу. Тобто реалізація внутрішньоорганізаційних функцій і повноважень здійснюється в рамках управлінської процедури, а прийняття адміністративних актів та укладення адміністративних договорів – в рамках адміністративної процедури [7, с. 62-63].

До найпоширеніших ознак адміністративної процедури зокрема, відносять: 1) це порядок (стадійність, тобто послідовність, черговість вчинення певних дій та способи їх офіційно-документального оформлення) здійснення адміністративного провадження або вчинення окремих адміністративно-правових дій; 2) адміністративна процедура являє собою порядок здійснення адміністративного провадження або вчинення окремих адміністративно-правових дій, визначений адміністративно-процесуальними нормами; 3) адміністративна процедура – це юридично встановлений порядок здійснення певної діяльності не лише в цілому, в системі, тобто адміністративного провадження, але й порядок вчинення окремих дій як у межах певного провадження, так і поза межами; 4) адміністративна процедура – це необхідний юридичний атрибут здійснення будь-якого виду зовнішньої правозастосовної адміністративно-публічної діяльності, вчинення будь-якої адміністративно-правової дії [8, с. 170-171, 174-175].

Заслуговує на увагу позиція Р. С. Мельника, який виділяє наступні ознаки адміністративної процедури: 1) у межах адміністративної процедури знаходить вираз юридична діяльність, яка регламентується адміністративно-процедурними нормами; 2) обов'язковим учасником будь-якої адміністративної проце-

дури є суб'єкт публічного управління; 3) юридична діяльність, яка здійснюється у межах адміністративної процедури, має зовнішній характер, тобто спрямовується на фізичних або юридичних осіб організаційно не підпорядкованих суб'єкту публічного управління (зазначена ознака є головною, визначальною у характеристиці адміністративної процедури, дозволяє відмежувати останню від інших видів юридичної діяльності); 4) наслідком такої діяльності може стати прийняття обов'язкового до виконання нормативного або індивідуального акта управління чи вчинення дій, які безпосереднім чином не зачіпають правового статусу фізичних або юридичних осіб [9, с. 97-101].

Деякі вчені виділяють адміністративні процедури окремих видів діяльності органів публічної адміністрації. Якщо вести мову про наближені до здійснюваних Національною поліцією адміністративних процедур, для прикладу можна привести визначення адміністративних процедур дозвільної діяльності як групи однорідних адміністративно-процедурних норм і породжені ними послідовно здійснювані підрозділами державної автомобільної інспекції та їх посадовими особами процедурні дії щодо розгляду індивідуальної адміністративної справи за заявою фізичної або юридичної особи та прийняття індивідуального адміністративного акта у вигляді дозвільного документа або рішення про відмову у його видачі та його виконання [10, с. 121]. Враховуючи думки вчених, які займалися питаннями щодо визначення сутності та видів адміністративних процедур в діяльності органів публічної адміністрації нами було підтримано точку зору тих, які вважають, що адміністративні процедури у широкому розумінні не охоплюють не тільки вирішення індивідуально-конкретної справи тобто можуть бути правозастосовними, але і установчими, нормотворчими та контрольними тощо. Разом з тим вважаємо, що для поліції як незалежного професійного правореалізаційного (аполітичного) органу характерним є втілення правозастосовних та контрольних адміністративних процедур.

Відповідно до положень п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» «охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави» є однією із сфер надання поліцейських послуг, які в свою чергу складають зміст завдань поліції. Нагадаємо, що у попередніх дослідженнях нами обґрунтовано позицію, права і свободи людини та інтереси держави виступають як об'єктом публічно-сервісної діяльності Національної поліції, так і об'єктом суспільних відносин, що виникають при здійсненні останньої, як предмета адміністративного права. Узагальнено права і свободи людини та інтереси держави як об'єкт публічно-сервісної діяльності Національної поліції визначено як кореспондуючі правові можливості (міри свободи) людини, що мають забезпечити задоволення її власних потреб щодо видачі дозвільних документів у сферах дозвільної системи, дорожнього руху, охоронної діяльності та інтереси держави у сферах національної, екологічної, економічної безпеки, які виступають об'єктом суспільних відносин як предмету адміністративного права.

У результаті, екстраполюючи зміст діяльності поліції щодо охорони прав і свобод людини та інтересів держави крізь призму адміністративного інституту «адміністративна процедура» уявляється за можливе виокремити їх наступні ознаки: 1) визначається адміністративно-процесуальними нормами (як законо-

давчого так і підзаконного рівня правової регламентації); 2) представлені однорідною групою організаційно-розпорядчих дій, які вчиняються послідовно, в певному порядку та узгоджуються між собою; 3) метою є реалізація норм матеріального адміністративного права; 4) ця діяльність є цілеспрямованою; 5) завершується прийняттям певного адміністративного акту.

Підсумовуючи викладене, адміністративні процедури здійснення Національною поліцією охорони прав і свобод людини та інтересів держави являють собою урегульовану адміністративно-процесуальними нормами правозастосовну та контрольну діяльність у сферах дозвільної системи, дорожнього руху, охоронної діяльності, що здійснюється у межах визначених законом повноважень, які полягають у перевірці та документальному оформленні прийнятого уповноваженими поліцейськими рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щерба А.В. Адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Щерба Анна Вікторівна. – Харків, 2011. – 198 с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. – 14-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1983. – 816 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: в 4-т. Т. II / [укл. В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконт, 1998. – 910 с.
4. Байтин М. И. Теоретические вопросы правовой процедуры / М. И. Байтин, О. В. Яковенко // Журнал Российского права. – 2000. – № 8. – С. 93-102.
5. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломосьць – вид 2-е, змін. і доп. – К.: Істина, 2012. – 528 с.
6. Нижник Н. Р. Правовое регулирование государственно-управленческих отношений: автореферат дис. на соиск. ученой степени доктора юрид. наук: 12.00.02 «Конституційне право» / Н. Р. Нижник. – К., 1992. – 39 с.
7. Тимощук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії: моногр. / В. П. Тимощук. – К.: «Конус-Ю», 2010. – 296 с.
8. Машаров И. М. Административно-публичная деятельность в России. Проблемы правового регулирования: моногр. / И. М. Машаров. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2009. – 239 с.
9. Мельник Р. С. Адміністративні процедури в діяльності органів внутрішніх справ / Р. С. Мельник // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2004. – № 3. – С. 97-101.
10. Денисюк Д. С. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності ДАІ МВС України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Денисюк Денис Станіславович. – Х., 2010. – 192 с.

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

ШЕВЧЕНКО К. В.

студентка

Науковий керівник: ПИРОЖКОВА Ю. В.

докторант, викладач

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Вдосконалення фінансового законодавства України та розробка теоретичних питань фінансового права є визначальним для практики його застосування. Питання фінансово-правової відповідальності є одним із найбільш проблематичним у правовій науці та практиці України. Суперечності викликає як сам факт існування такого виду відповідальності, так і питання, що стосуються природи фінансово-правових санкцій, порядку їх застосування, визначення ознак та складу фінансового правопорушення.

Про фінансово-правову відповідальність згадується тільки у Податковому кодексі України. Така ключова категорія інституту фінансової відповідальності як «фінансове правопорушення» взагалі не використовується в жодному фінансово-правовому акті. Відсутність відповідного законодавчого унормування інституту фінансово-правової відповідальності стало наслідком того, що серед науковців не існує єдиного визначення природи фінансово-правової відповідальності дисциплінарною [1, с. 146-147].

Дослідження актуальних питань фінансово-правової відповідальності відображені у працях учених у галузі фінансового права: Л. Воронової, М. Кучерявенка, О. Орлюк, Л. Касьяненко, А. Нечай, М. Карасьової, П. Пацурківського, Н. Пришви, Л. Савченко, Н. Хімічевої та інших.

Вчений П. Пусторослев у своїй роботі «Аналіз поняття про злочин» у 1892 році визначав фінансову відповідальність як самостійний вид відповідальності поряд з кримінальною, цивільною та дисциплінарною [2, с. 56-57].

Деякі теоретики вважають виділення фінансово-правової відповідальності в самостійний вид відповідальності передчасним і нічим не зумовленим явищем. Так, О. Курбатов виділяє фінансово-правову відповідальність як різновид юридичної, «хоча ця відповідальність і виділена в законодавстві як самостійна і володіє рядом специфічних особливостей, проте за предметом і методом є адміністративною, оскільки сторони знаходяться в нерівному положенні» [3, с. 64].

На думку А. Монаєнко, самостійність юридичної відповідальності можна визначити за допомогою таких критеріїв: а) власне правове регулювання; б) відмінні від інших видів цілі відповідальності, які визначаються завданнями правового регулювання цієї галузі; в) особливі об'єкти охорони; г) наявність власних санкцій; г) встановлення особливих процедур реалізації юридичної відповідальності [4, с. 232-233]. Тому керуючись цими критеріями, слід

відмітити, що фінансово-правова відповідальність являється самостійним видом юридичної відповідальності, яка виникає у зв'язку зі вчиненням правопорушення у сфері фінансової діяльності держави та полягає в обов'язку суб'єкта правопорушення зазнати певних позбавлень майнового характеру, в результаті застосування до нього фінансових санкцій [5, с. 273].

В докторській дисертації А. Іванський визначає фінансово-правову відповідальність як державний осуд, що має прояв з точки зору суб'єктивного права як нормативний, формально визначений у фінансовому праві, гарантований і забезпечений фінансово-правовим примусом юридичний обов'язок зазнавати правопорушником заходів державного примусу у вигляді фінансових санкцій (штраф, пеня) за вчинене ним правопорушення у сфері фінансової діяльності [7, с. 12]. На думку Л. Воронової, під відповідальністю за порушення фінансового законодавства треба розуміти форму реалізації державно-владного примусу, що виникає у разі вчинення порушення приписів фінансово-правових норм і полягає у застосуванні спеціально уповноваженими державними органами до правопорушників передбачених законом санкцій [8, с. 114].

Слід відмітити, що фінансово-правова відповідальність, як і інші види юридичної відповідальності, має на меті охорону правопорядку у фінансовій сфері; організацію та впорядкування фінансових правовідносин; запобігання фінансовим правопорушенням, відновлення порушених фінансових відносин. До заходів фінансово-правової відповідальності відносяться фінансово-правові санкції, що застосовуються уповноваженими на те органами державної влади до фізичних та юридичних осіб за порушення фінансового законодавства, що полягають у застосуванні до правопорушника додаткових обтяжень майнового характеру з метою приведення його поведінки у відповідність до вимог, що містяться в законі [9, с. 235-236]. Так, на відмінну від санкцій в адміністративному праві, фінансові санкції пов'язані з негативними наслідками, що стосуються впливу виключно на майнову сферу правопорушника й виражається переважно в грошовій формі. Ця особливість впливає з майнового характеру фінансово-правових відносин. Із цього впливає така риса фінансово-правової відповідальності, як майновий характер: порушник фінансового законодавства має обов'язок понести обмеження, а саме майнового характеру. Коло фінансово-правових санкцій залежить від підвиду відповідальності: податковим законодавством передбачено штраф і пеня; бюджетним – попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства, зупинення операцій з бюджетними коштами тощо визначених ст. 117 Бюджетного кодексу України [10]; валютним – штраф, позбавлення генеральної ліцензії Національного банку України на право здійснення валютних операцій, банківськими – штраф, зупинення (обмеження) здійснення окремих банківських операцій, відкликання банківської ліцензії.

Однією із показових приватних сфер, де застосовується фінансова відповідальність стала сфера трудових правовідносин. Фінансова відповідальність за порушення трудового законодавства значно розширилась відносно недавно, з прийняттям у 2014 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці», яким бу-

ла доповнена стаття 265 Кодексу законів про працю нормами про фінансові штрафи [11].

Таким чином, урахуваючи вищезазначене, можна зробити висновок, що необхідно розробити та прийняти окремий законодавчий акт щодо фінансової відповідальності, який буде регламентувати всі сфери фінансово-правового регулювання. Уніфікований підхід правової регламентації відносин у зв'язку з вчиненням фінансового правопорушення, єдина фінансово-правова термінологія, чітко визначені фінансові санкції, одноманітний механізм регулювання процедурно-процесуального забезпечення фінансово-правової відповідальності – це вирішення існуючих проблем навколо інституту фінансово-правової відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оніщик Ю. В. Концептуальні питання фінансово-правової відповідальності в контексті розвитку фінансового права / Ю. В. Оніщик // Вороновські читання (Співвідношення матеріального та процесуального в регулюванні фінансових відносин): матеріали міжнар. наук.-практ. конф, м. Чернівці, 4–5 жовтня 2017 р. / Редкол.: А. П. Гетьман, М. П. Кучерявенко, Т. А. Латковська та ін. – Харків: Асоціація фінансового права України, 2017. – 264 с. – С. 146-148.

2. Пусторослев П. П. Анализ понятия о преступлении / П.П. Пусторослев. – М.: Университетская типография, 1892. – 123 с.

3. Курбатов А. Я. Вопросы применения финансовой ответственности за нарушения налогового законодательства // Хозяйство и право. – 1995. – № 1. – С. 63-66.

4. Монаєнко А. О. Місце фінансово-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності / А. О. Монаєнко // Право України. – 2001. – № 9 – С. 228-237.

5. Козинець, І. Г. Фінансово-правова відповідальність у сучасній Україні / І. Г. Козинець // Ukraine-EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 2. Modern engineering. Sustainable development. Innovations in social work: philosophy, psychology, sociology. Current problems of legal science and practice. – Chernihiv: CNUT, 2015. – P. 272-274.

6. Іванський А.Й. Фінансово-правова відповідальність в сучасній Україні: теоретичне дослідження [Текст]: автореферат дис.... д-ра юрид. наук: 12.00.07 Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / А. Й. Іванський. – Одеса: Б. в., 2009. – 36 с.

7. Фінансове право України: навч. посіб. / за заг. ред. Л.К. Воронової. – К.: Правова єдність, 2009. – 396 с.

8. Занфіров В.М. Співвідношення фінансово-правової відповідальності та фінансових санкцій / В.М. Занфіров // Право України. – 2012. – № 7. – С. 230-238.

9. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

10. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/322-08/paran1422#n1422>.

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

ШЕВЧУК М. А.

студент факультету № 2

ЧОРНА В. Г.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права і процесу

Національна академія внутрішніх справ

м. Київ, Україна

24 серпня 1991 р. Україна вийшла зі складу Радянської імперії та проголосила свою незалежність, після чого взяла курс на розбудову власної державності, в основі якої – демократичні та гуманістичні цінності. Прийнята 28 червня 1996 р. Конституція України підтвердила та закріпила пріоритети існування і розвитку Української держави. Зокрема, у ній було проголошено: Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (ст. 1); людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3); в Україні визнається і діє принцип верховенства права (ст. 8); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21) [1].

Основний обсяг роботи щодо забезпечення нормальної реалізації цих та інших конституційних гарантій покладається на державу, яка створює для цього відповідні державні механізми. Однак і громадянське суспільство не стоїть осторонь цього питання, воно також бере активну участь у забезпеченні прав, свобод і законних інтересів як суспільства загалом, так і кожного з його членів окремо. При цьому одним із головних інструментів громадянського суспільства є інститут адвокатури, гарантований ст. 59 Конституції України, у якій записано, що «...для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» [1]. Адвокатура має недержавний самоврядний характер і створена та функціонує, перш за все, для здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі людині і громадянину, а також іншим учасникам суспільних відносин. Адвокатура – це своєрідний «буфер», що балансує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави [2, с. 231]. Як професійний захисник і представник інтересів клієнта, адвокат може брати участь у величезній сфері матеріальних та процесуальних правовідносин, в яких він має

певне коло завдань, прав та обов'язків, що сукупно визначають його правове становище у цих відносинах. Особливий інтерес, на нашу думку, становить правове становище адвоката в адміністративному судочинстві, адже воно пов'язане з розв'язанням конфліктів у публічно-правовій сфері, тобто коли однією зі сторін у адміністративному процесі завжди є державно-владний або належний до органів місцевого самоврядування суб'єкт. А той факт, що адвокатура не має відношення до жодної з державних чи з органів місцевого самоврядування структур, дозволяє адвокату більш ефективно протистояти інтересам публічних суб'єктів та їх адміністративному ресурсу. Враховуючи вищевикладене, метою цієї статті є дослідження правового статусу адвоката в адміністративному судочинстві. Для цього планується розглянути сутність поняття правового статусу, а також проаналізувати основні положення чинного законодавства на предмет закріплення у ньому окремих складових правового становища адвоката в адміністративному судочинстві. Необхідно зауважити, що проблематику інституту адвокатури у своїх працях аналізували В. Гайворонська, А. Гель, М. Ждан, Є. Попович, О. Д. Святоцький, Д. Сусло, І. Марочкін, М. Чубатий, Н. В. Сібільов, С. Фурса, Г. Семаков, Л. Тацій та ін. Віддаючи належне зусиллям і науковим напрацюванням цих та інших дослідників, слід констатувати, що ряд аспектів правового становища адвокатів вимагає більш глибокого та детального вивчення, адже суспільні відносини постійно розвиваються, перетворюються та змінюються, разом із ними змінюється і законодавство, щоб забезпечити оптимальне врегулювання цих відносин. Не є винятком і законодавство про адвокатуру, яке також зазнає оновлень та вдосконалення з метою забезпечення відповідності цього інституту нагальним потребам суспільства. Зокрема, 5 липня 2012 р. було прийнято Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який спрямовано на уточнення та покращення правового статусу адвоката.

Отже, з'ясуємо, що ж таке правовий статус. У юридичній літературі існує велика кількість поглядів на сутність цієї категорії. Так, М. В. Кравчук виокремлює правовий статус особи як сукупність або систему всіх належних громадянину суб'єктивних юридичних прав, свобод і обов'язків, що визначають його правове становище в суспільстві, яке закріплене в чинному законодавстві та інших формах права [3, с. 86-87]. В. М. Корельський та В. Д. Перевалов у своїх дослідженнях охарактеризували правовий статус як багатоаспектну категорію, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин: держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відображає індивідуальні особливості суб'єктів і реальне становище їх у системі багатоманітних суспільних відносин; по-третє, правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності в необхідних випадках, без правових гарантій; по-четверте, категорія «правовий статус» визначає права і обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів їх вдосконалення [4, с. 549]. В. С. Нерсисянц, О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко вважають, що правовий статус – це сукупність прав та обов'язків [5, с. 225; 6]. На думку авторів, правовий статус відображає

особливості соціальної структури суспільства, рівень демократії та стан законності. Правовий статус визначає стандарти можливої та необхідної поведінки, що забезпечують нормальну життєдіяльність соціального середовища [6]. Деякі правники переконані, що правовий статус слід розуміти як комплексну інтеграційну категорію, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіда та колективу, а також інші соціальні зв'язки [7, с. 237]. Слушною видається точка зору, згідно з якою правовий статус – це сукупність прав і обов'язків, що визначають юридичний стан особи, державного органу чи міжнародної організації; комплексний показник становища певного прошарку, групи чи індивідів у соціальній системі, один з найважливіших параметрів соціальної стратифікації [8, с. 225].

Отже, можемо зробити висновок, що правовий статус адвоката в адміністративному судочинстві – це комплексна категорія, яка включає завдання, функції права та обов'язки адвоката під час розгляду в адміністративних судах справ адміністративної юрисдикції [9].

Адвокат самостійно формує правову позицію у справі, на власний розсуд обирає засоби та методи відстоювання прав, свобод і законних інтересів свого клієнта (клієнтів). З іншого боку, зазначена самостійність має відносний характер, адже, по-перше, закон забороняє адвокату використовувати свої повноваження всупереч та на шкоду клієнту, а по-друге, обсяг повноважень адвоката залежить від особливостей його довірительних стосунків з особою, права та законні інтереси якої він представляє і захищає в адміністративному судочинстві. Також необхідно наголосити на тому, що чинне законодавство ніяким чином не відрізняє процесуальне становище адвоката в адміністративному процесі від процесуального становища представників, які не мають адвокатської професії. Така ситуація з урахуванням наявності Правил адвокатської етики, які фактично є збірником обов'язкових вимог до професійної поведінки адвоката, дозволяє зробити висновок про те, що єдиною відмінністю правового статусу адвоката від правового статусу інших осіб як представників у адміністративному судочинстві, є більш суворі вимоги до обов'язків адвоката при тому ж обсязі прав, що й у цих представників, що вважаємо доволі дивним. Вирішити дану проблему, на наш погляд, можна шляхом перегляду норм законодавства про адміністративне судочинство в частині надання права представляти та захищати інтереси інших осіб під час розгляду адміністративних справ не адвокатам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Козьмініх А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці / А. В. Козьмініх // Актуальні проблеми політики. – 2009. – Вип. 36. – С. 228-235.
3. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навч. посіб. / М. В. Кравчук. – [3-тє вид., змін. й доповн.]. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 247 с.

4. Теория государства и права: учеб. [для вузов] / под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. – [2- еизд., изм. и доп.]. – М.: Норма (Изд. группа «Норма – Инфра-М»), 2002. – 616 с.

5. Проблемы общей теории права и государства: учеб. [для вузов] / под общ. ред. В. С. Нерсесянца. – М.: Норма, 2004. – 832 с.

6. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч/ [Електронний ресурс] / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part2/402.htm. 7. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М.: Юристъ, 1997. – 672 с.

7. Політичний енциклопедичний словник: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / упоряд. В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін; за ред. Ю. С. Шемчушенка, В. Д. Бабкіна. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.

8. Кодекс адміністративного судочинства України: закон України від 06.07.2005 № 2747-ІУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. – Редакція від 11.08.2013.

СПЕЦІАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

ШЕВЧУК О. Р.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
юридичного факультету*

ЛЄСНИЙ Р. В.

магістр другого року навчання

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

Визначаючи зміст та призначення судової експертизи в адміністративному процесі, практики та науковці зазначають, що саме володіння спеціальними знаннями є важливою умовою її проведення. Проте в юридичній літературі відсутня єдина концепція спеціальних знань.

Так, В. Д. Юрчишин у своєму ґрунтовному дослідженні вказує, що доктринальне поняття «спеціальні знання» було розроблене під час дискусій між науковцями В. Арсеньєвим, А. Вінбергом, Ю. Орловим, В. Гончаренком, М. Костицьким Г. Нагорним, І. Петрухіним та іншими [1, с. 40].

Спеціальні знання, на думку О. О. Ейсмана, – це знання не загальновідомі, не загальнодоступні, такі що не мають масового поширення; іншими словами, це знання, якими володіє обмежене коло спеціалістів, причому глибокі знання у галузі, наприклад фізики, є у такому значенні спеціальними для біолога [2, с. 91], тобто це знання, якими не володіє адресат доказування (слідчий, суд, учасники процесу) [2, с. 89-91].

О. В. Шмонін дану позицію критикує, зазначаючи, що такий аргумент (знання, якими не володіє адресат доказування) не можна вважати правильним, оскільки особа, яка буде володіти будь-якими знаннями, виходячи з цієї концепції, завжди буде володіти спеціальними знаннями, що, як правило, повинно бути, але при загальному розумінні цього поняття [3, с. 11]. В. М. Махов навпаки вважає, що О. О. Ейсман обґрунтовано підкреслив істотну ознаку спеціальних знань, а саме те, що вони є не загальнодоступними і не загальновідомими [4, с. 55-56]. А. В. Дулов також підтверджує, що спеціальні знання – це знання, якими недостатньо володіють слідчі і судді [5, с. 4].

На думку Ю. К. Орлова, спеціальними знаннями є ті знання, що виходять за рамки загальноосвітньої підготовки та життєвого досвіду. Ними володіє тільки певне вузьке коло осіб [6, с. 6-7]. Такої позиції також дотримується М. К. Треушніков, який зазначає, що під спеціальними знаннями у цивільному та арбітражному процесах потрібно розуміти такі знання, що перебувають за межами правових знань, загальновідомих узагальнень, що випливають з досвіду людей [7, с. 269].

Спеціальними знаннями, на думку Г. М. Нагорного, є знання, що отримані в результаті професійної підготовки з наукових, інженерних, виробничих спеціальностей, а також інші загальновідомі знання, необхідні для вирішення питань у справі [8, с. 42].

Думка О. І. Гончаренка відносно спеціальних знань є загальновідомою – це знання про науку, мистецтво, техніку чи ремесло, застосовувані для одержання доказової інформації.

Т. В. Сахнова зазначає, що знання і практичний досвід, що виявилися необхідними для всебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин, які входять у предмет доказування по кримінальній справі в кримінальному судочинстві, називають спеціальними пізнаннями.

«Спеціальні пізнання, – стверджує І. Н. Сорокотягін, – це сукупність сучасних знань у певній галузі науки, техніки, мистецтва і ремесла. Вони отримані в результаті спеціальної підготовки чи професійного досвіду і застосовуються з метою розслідування злочинів, організації оперативно-розшукових заходів, виконання експертних і судових досліджень» [9].

На нашу думку, найбільш змістовним, тобто таким, що включає основні ознаки, названі у більшості наведених визначень, є поняття спеціальних знань, сформульоване О. М. Зініним, Г. Г. Омелянюком і А. В. Пахомовом: «Як знання, які виходять за межі загальноосвітньої підготовки, набуваються в процесі професійної діяльності в тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла та побудовані на теоретичних базових положеннях відповідної галузі

знань і підкріплені отриманими в процесі спеціального навчання навичками» [10, с. 60].

Перш за все Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ) значно розширив правове регулювання спеціальних знань як основи судової експертизи, яка є однією з основних процесуальних форм, що використовуються в адміністративному судочинстві.

Відповідно до цього кодексу (ч. 1 ст. 81 КАСУ) основною причиною призначення експертизи в адміністративному судочинстві є необхідність у спеціальних знаннях експерта, його розуміння і якісна оцінка з урахуванням вимог законодавства обставин справи, що виходять за межі знань судді адміністративного суду, і такими знаннями є спеціальні знання в галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла. Тому законодавець визначив у ч. 1 коментованої статті можливість призначити експертизу для вивчення, перевірки, аналітичного дослідження, кількісної чи якісної оцінки висококваліфікованим фахівцем, установою, організацією певного питання, явища, процесу, предмета тощо, які вимагають спеціальних знань у відповідній сфері суспільної діяльності.

Також опираючись на ст. 66 КАС, ст. 273 КпАП України вітчизняного адміністративного процесуального законодавства, термін «спеціальні знання» вживають для визначення особи експерта, який володіє необхідними спеціальними знаннями, в яких виникає потреба під час розгляду адміністративної справи.

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що поняття «спеціальні знання» вживається у трактуванні поняття «судова експертиза», закріпленому в ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», та поняттях «експерт» і «судова експертиза» у ст. 66, 81 КАСУ і ст. 273 КпАП.

Не менш важливою умовою ефективного розгляду адміністративних справ є застосування спеціальних знань під час призначення і проведення різних сучасних судових експертиз. Не потрібно забувати, що саме експертиза є найбільш ефективним способом і методом впровадження передових новітніх технологій науки і техніки у боротьбі та профілактиці адміністративних правопорушень, і сприяє надійності системи доказування по справі.

Тому потрібно враховувати, що на сучасному етапі, у період інтенсивного наукового та технічного прогресу, відбувається постійна зміна, трансформація та розширення поняття «спеціальні знання». Це поняття досить мінливе та нестабільне в зв'язку з необхідністю використовувати нові спеціальні знання, а потреба в застосуванні інших зникає.

Отже, визначення поняття «спеціальні знання» повинно вміщувати в собі той необхідний багаж знань, який відповідає сучасним досягненням науки і техніки та відшарування застарілих методів дослідження під час проведення експертизи, що відповідає прогресуючому середовищу. Відповідно потрібно звернути увагу на постійне збагачення та вдосконалення спеціальних знань експерта шляхом регулярного підвищення кваліфікації, забезпечення новітніми технологіями та запозичення досвіду зарубіжних спеціалістів.

У зв'язку з цим пропонуємо дати таке визначення поняття «спеціальні знання» в адміністративному процесі:

Спеціальні знання – це будь-які наукові, технічні та природничі знання і вміння об'єктивного характеру, необхідні для проведення експертизи, як доказового елемента під час слідства чи суду, отримані експертом внаслідок вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що потребують постійного збагачення та вдосконалення відповідно до сучасного науково-технологічного прогресу та практичного рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юрчишин В. Д. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Віталій Дмитрович Юрчишин. – Івано-Франківськ, 2007. – 227 с.
2. Эйсмэн А. А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование / Эйсмэн А. А. – М.: Юридическая литература, 1967. – 147 с.
3. Шмонин А. В. Понятие и содержание специальных познаний в уголовном процессе / А. В. Шмонин // Российский судья. – 2002. – № 11. – С. 11-13.
4. Махов В. Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений: [монография] / Махов В. Н. – М.: Изд-во РУДН, 2000. – 296 с.
5. Дулов А. В. Вопросы теории судебной экспертизы / Дулов А. В. – Минск: Изд-во Белорус. ун., 1959. – 316 с.
6. Орлов Ю. К. Заключение эксперта как источник выводного знания в судебном доказывании: автореф. дис. на соис. ученой степени д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Ю. К. Орлов. – М., 1985. – 55 с.
7. Треушников М. К. Судебные доказательства / Треушников М. К. – М.: ГОРОДЕЦ, 1997. – 287 с.
8. Нагорный Г. М. Гносеологические аспекты понятия «специальные знания» / Г. М. Нагорный // Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев: Высшая школа, 1980. № 21. – С. 35-43.
9. Сорокотягин И. Н. Системно-структурная характеристика специальных познаний и формы их использования в борьбе с преступностью / И. Н. Сорокотягин // Применение специальных познаний в борьбе с преступностью. – Свердловск, 1983. – С. 24-27.
10. Зинин А. М. Введение в судебную экспертизу / [Зинин А. М., Омелянюк Г. Г., Пахомов А. В.]. – М.: Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2002. – 240 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ШЛЯХОМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

ШПИГ М. В.

*магістр, курсант факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції*

*Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Корупція є одним з основних чинників, який негативно впливає на планомірний та демократичний розвиток держави. Це явище створює реальну загрозу змінам у державному механізмі та громадському суспільстві на шляху до європейського майбутнього, оскільки зупиняє модернізацію та розвиток національної економіки, правових реформ, порушує принципи конкуренції, погіршує інвестиційну привабливість держави. Незважаючи на багатоаспектність природи виникнення та поширення корупційних проявів у кожній окремій державі, до основних факторів, що сприяють їх поширенню, можна віднести: погіршення криміногенної ситуації, високі показники нерівності розподілу прибутків, відсутність системи соціального захисту в одних країнах та нарощування економічного потенціалу і щорічне збільшення фінансових надходжень у вигляді іноземних інвестицій в інших.

Боротьба з корупцією вийшла з формальних меж, стала предметом постійної уваги керівництва держави, громадських організацій. Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це насамперед відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

Зразковою в контексті цього питання є Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, прийнята на 2011–2015 рр., упровадження якої здійснюється на системі таких принципів, як: 1) принцип дотримання прав людини; 2) принцип зміцнення національної системи непідкупності; 3) принцип пріоритетності заходів запобігання корупції; 4) принцип взаємодії з громадянським суспільством і міжнародними організаціями; 5) принцип безперервності й реалістичності; 6) принцип прозорості; 7) принцип послідовності й координації зусиль [1].

На нашу думку, досить ефективна система боротьби з корупцією діє у Фінляндії. Для фінської правової системи не є характерними закони з використанням терміну «боротьба» з визначенням певного виду злочину. Фінський законодавець заклав принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «корупція», перед-

бачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років у залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину [2, с. 4].

Досить розгалуженим у сфері боротьби з корупцією є національне законодавство Великобританії, оскільки певні норми матеріального права, які стосуються правовідносин, що виникають унаслідок вчинення тими чи іншими посадовими особами корупційних дій, можуть міститися у різних актах. З огляду на те, що законодавство у цій сфері не є кодифікованим, існувала певна складність його застосування правоохоронними органами Великобританії. Сьогодні у цій країні відбувається оновлення антикорупційного законодавства, і перш за все скасовується парламентський імунітет від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних [3, с. 54].

Вважаємо, що базовою складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство. У вузькому розумінні антикорупційне законодавство – це закони та інші нормативно-правові акти, які встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюють діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація такої діяльності (контроль) та нагляд за нею.

Отже, необхідність реагування на загрози і проблеми, джерелом яких є корупція, спричинило до розробки міжнародних нормативно-правових актів щодо запобігання корупційним проявам. Результатом спільних зусиль є значна кількість міжнародних документів у сфері протидії корупції, основними з них є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі», Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи та інші [4]. Аналізуючи результати спільних угод держав у сфері протидії корупції, слід особливу увагу звернути на Конвенцію Об'єднаних Націй щодо протидії корупції. Цей юридичний акт є результатом спільних міжнародних домовленостей, в якому складені ключові положення, необхідні в практичній діяльності щодо протидії корупційним проявам.

Корупція вже не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею. Існує переконання, що всеосяжний і комплексний підхід є необхідним для ефективного запобігання корупції та боротьби з нею, а наявність технічної допомоги може відігравати важливу роль у розширенні можливостей держав, у тому числі через посилення потенціалу та шляхом інституційної розбудови, у галузі ефективного запобігання корупції та боротьби з нею.

Пріоритетними є рішення більш ефективно запобігати міжнародним переказам незаконно придбаних активів, виявляти й припиняти їх та зміцнювати міжнародне співробітництво в поверненні активів, при цьому підтверджуючи основоположні принципи законності в кримінальному провадженні та цивіль-

ному або адміністративному провадженні для встановлення майнових прав. Також визнано, що запобігання корупції та викорінювати її – це обов'язок усіх держав і що для забезпечення ефективності своїх зусиль у цій галузі вони повинні співпрацювати одна з одною за підтримки й участі окремих осіб і груп, які не належать до державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад [5].

На нашу думку, корупція, як соціальне явище, притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі, жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. Саме країни, які можна назвати порівняно вільними від корупції, та яким вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам (зокрема: Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Велика Британія, Австрія, Ізраїль, США, Чилі, Ірландія, Німеччина та ін.) у більшості випадків є ініціаторами розробки міжнародних нормативно-правових актів. Усі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій.

Підсумовуючи вищенаведене, вважаємо за необхідне відзначити, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього ганебного явища передбачають: підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності; можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень; незалежність судової влади; збалансованість гілок влади. Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем. Проведений аналіз міжнародного досвіду щодо протидії та запобігання корупції дозволяє сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний у сьогоднішній Україні: сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика в галузі боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру; організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників; незалежність судової влади; жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями по притягненню до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постановление Парламента Республики Молдова «Об утверждении Национальной антикоррупционной стратегии на 2011–2015 годы»: от 27.07.2011 г., № 154 // Monitorul Oficial. – № 166-169. – Ст. 483.
2. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию? / В. Сененов // Вечерний Харьков. – 2009. – 22 декабря. – № 143. – С. 4.
3. Решетников Ф.М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф.М. Решетников. – М., 1997. – С. 54.
4. Regulacje międzynarodowe [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://antykorupcja.edu.pl/index.php?mnu=24>.
5. Сінчук О. Конвенція ООН проти корупції: правовий базис запобігання та протидії корупції в Україні [Електронний ресурс] / О. Сінчук // Юстиніан: юридичний журнал. – 2009. – № 11. – Режим доступа: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3342>.

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ НОРМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

ЯКІВЧУК Ж. В.

студентка

Навчально-науковий юридичний інститут

Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

На сьогоднішній день важко переоцінити вплив інформації на різноманітні суспільні відносини, адже більшість відносин можуть існувати лише завдяки цьому унікальному явищу. Унікальним воно є не лише за своєю природою, але й тому, що проникає в різні сфери життєдіяльності суспільства, формуючи певні погляди та вирішення складних проблем. Тому не дивним є те, що швидка інформатизація суспільства сприяла розвитку такої відносно молоді галузі права як інформаційне право. При цьому формування норм інформаційного права залежить від міжнародних стандартів, які вказують на основоположні засади функціонування і розвитку інформаційного права.

Міжнародний досвід показує, що у сфері суспільних інформаційних відносин при законодавчій легалізації їх насамперед враховують загальнолюдські принципи. Серед цих принципів чільне місце посідають такі:

- державний суверенітет окремих країн в участі у міжнародних відносинах;
- верховенство прав людини: повага та гуманне ставлення до людини, її честі, гідності, репутації;

– презумпція невинуватості громадянина, приватної особи на засадах співвідношення потреб та інтересів окремих людей, корпорацій (об'єднань) їх, націй, держав та світового співтовариства [1, с. 203].

Варто зауважити, що на сьогоднішній день норми міжнародного права спрямовані на поширення базових принципів у різноманітні галузі права, а передусім інформаційного права. Підтвердженням написаного може стати прийняття Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, де у статті 10 вказано, що: «Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств» [2].

Ці засади знайшли своє продовження в Конституції України, а саме у статті 34, де зазначено: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [3].

Проте норми інформаційного права не обмежуються сферою персонального користування інформацією, а й стосуються наданням інформації з боку органів державної влади і місцевого самоврядування громадянам, висвітлення їхньої діяльності. Це призводить до прозорості діяльності цих органів та значно знижує можливість посадовців зловживати своїми повноваженнями.

Міжнародні норми у сфері інформаційного права регулюють і відносини у сфері обробки персональних даних та відсутності можливості її передачі іншим особам. Це насамперед закріплено в Конвенції про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру від 28 січня 1981 року. Ці принципи не залишились без уваги і при прийнятті Конституції України, де у статті 32 вказано, що: «Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [2].

Одним із перших міжнародно-правових актів, яким зроблено спробу накреслити основні принципи і шляхи формування та розвитку інформаційного суспільства є «Хартія глобального інформаційного суспільства», прийнята лідерами «сімки» найбільш розвинених держав світу в Окінаві 22 липня 2000 р.

У цій Хартії зазначено, що всі люди скрізь, без винятку, повинні мати можливість користуватися перевагами інформаційного суспільства, а стійкість цього суспільства ґрунтується саме на демократичних цінностях. До них відносять вільний обмін інформацією і знаннями, взаємна терпимість і повага до особливостей інших людей. У цьому положенні наведені ті принципи, на які повинна спиратися кожна держава на шляху до створення цілісного інформаційного суспільства.

На основі вище наведених фактів, можна стверджувати що вплив міжнародного права на інформаційне право України дуже великий. Оскільки наявна безпосередня реалізація норм міжнародного права на території України та використання базових принципів та ідей з метою створення нових норма-

тивно-правових актів. На сьогоднішній день досить великі надії покладаються на прийняття єдиного Інформаційного кодексу, який стане документальним закріпленням вже існуючих правових норм та створення таких норм, що відповідають приписам міжнародного права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цимбалюк В. С. Основи інформаційного права України: Навч. посіб. / В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Гриценко та ін; За ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. – Київ: Знання, 2004. – 274 с.
2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року // Голос України. – 2001. – № 3 (2503).
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

НАПРЯМ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

БАХУРИНСЬКА О. О.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Тема відновного правосуддя і таких поширених його форм як примирення та медіація (процес, в якому потерпілий та правопорушник добровільно беруть участь у вирішенні проблем, пов'язаних із вчиненням злочину, за допомоги неупередженої третьої сторони (медіатора)), є однією з найбільш обговорюваних серед науковців, практикуючих юристів, у громадських організаціях тощо. Тривалий період експериментального впровадження даного інституту в Україні показав не лише наявність серйозного теоретичного інтересу, але й певні практичні результати застосування медіаційних практик у кримінальному процесі. Особливо позитивно оцінюється досвід медіації та примирення у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх злочинців [1].

Підкреслюючи важливу роль відновного правосуддя в системі альтернативних способів вирішення кримінально-правового конфлікту, дослідники наголошують на необхідності комплексного підходу до визначення його сутності, принципів та змісту, адже відновне правосуддя сприяє не лише відновленню матеріального та морально-психологічного стану сторін, їх доконфліктного соціального статусу, але й встановленню порушеної злочинном рівноваги інтересів потерпілого, правопорушника, місцевої громади, суспільства в цілому та держави.

Враховуючи такий комплексний (матеріально-компенсаційний, морально-психологічний, превентивний, просвітницький та організаційний) підхід до розуміння цілей та завдань, необхідно оцінювати переваги й очікування від застосування програм відновного правосуддя у кримінальному судочинстві.

Перш за все, такі програми: сприяють забезпеченню прав та інтересів потерпілого через застосування механізму адресного відшкодування спричиненої шкоди; дають можливість ведення діалогу між сторонами для здійснення їх активної ролі як повноцінних суб'єктів права при вирішенні конфлікту; стимулюють правопорушника добровільно взяти на себе реальну відповідальність за вчинене діяння, спокутувати свою провину та відшкодувати завдану шкоду;

забезпечують психологічну та емоційну реабілітацію учасників конфлікту при взаємодії потерпілого, правопорушника та місцевої громади.

Значимою є і роль місцевої громади в системі відновного правосуддя – як середовища підтримки, так і середовища відповідальності, яке повинно створити можливості для правопорушника виконати умови досягнутої угоди. Дієва участь громади в процесі правосуддя і використання для цієї мети її ресурсів повинно сприяти уникненню повторної віктимізації жертви та стигматизації злочинця, реінтеграції останнього в суспільство, посилення відповідальності громади за поведінку своїх членів та усунення її причин. В цьому аспекті виконується важливе для української держави завдання – більш активне залучення громадськості до протидії злочинності й формування відповідального громадянського суспільства.

Відновне правосуддя дає можливість для правового та морального виховання суспільства, підвищення правової культури й правової освіти населення, подолання правового нігілізму. Не лише громадяни, що беруть участь у примиренні, освоюють актуальну сьогодні цивілізовану форму виходу з конфлікту [2, с. 53], але і все суспільство отримує узагальнений правовий досвід та більш широкий доступ до правосуддя.

Суттєвою перевагою відновного правосуддя також є скорочення (завдяки спрощеній формі розгляду кримінальної справи) часових та фінансових витрат, а також гарантії конфіденційності.

Переваги медіації у кримінальному процесі відмічають і практикуючі судді. Ця процедура частково звільняє суддів від справ про злочини невеликої тяжкості і дає можливість зосередитися на більш серйозних; звільняє від роботи з емоціями сторін і дозволяє сконцентруватися на процесі розгляду справи, прискорюючи його; угоди про примирення між потерпілим та правопорушником, безпосереднє опитування сторін дають судді можливість краще оцінити особу правопорушника, щирість його каяття, можливість застосування до нього некаральних заходів тощо [3, с. 51-52].

Однак, визнаючи позитивний вплив відновного правосуддя на криміногенну ситуацію та морально-психологічне здоров'я суспільства, необхідно констатувати, що в Україні воно залишається радше експериментом, з чим погоджуються і науковці, й практики. Консерватизм національної кримінальної юстиції, побоювання щодо більш активного залучення громадськості у справи, які держава традиційно вважає своєю «вотчиною», не дозволяє ширше застосовувати медіаційну практику та програми примирення як доповнення до існуючої процедури розгляду кримінальних справ, а про повну альтернативу офіційному правосуддю мова не йде взагалі.

Скептичне ставлення до відновного правосуддя пов'язують з низькою правосвідомістю, правовим нігілізмом та непоінформованістю суспільства. Рівень корупції викликає у населення недовіру та сумніви щодо справедливості правосуддя і незалежності судової системи від виконавчої влади. Організаційна структура судів, нармірна формалізація процесу не сприяє співпраці потерпілого та правопорушника, «налагодження відносин» в суді не розглядається як суттєва потреба. На думку Н. Крісті, суд нерідко присікає спроби сторін конф-

лікту дати правдиву версію подій, підтримує версію однієї зі сторін, перешкоджаючи взаємопорозумінню та справжньому їх примиренню [4].

Одночасно, у суспільстві не спостерігається широкого соціального запиту на здійснення процедур примирення за участі незалежного посередника. Звертає увагу існуюче соціально-психологічне налаштування на посилення жорстокості кримінальної репресії («ув'язнення спрацьовує»); жертви злочинів не завжди схильні довіряти щирості каяття правопорушника, мають сумніви щодо дотримання гарантій компенсації спричиненої шкоди тощо. Для правопорушника ж неприйнятною є можливість зловживання потерпілим своїх правом.

Медіація як новий інструмент вирішення кримінально-правових конфліктів сприймається скептично і серед фахівців, багато з яких вбачають у ній порушення принципу невідворотності відповідальності та покарання. Судді мають недовіру до медіаторів як на психологічному рівні, так і внаслідок неврегульованості їх статусу та процедури медіації в кримінальному процесі. Насамперед, відмічається відсутність законодавчої підтримки тієї чи іншої моделі відновних практик, недосконалість кримінального та кримінального процесуального законодавства України, яке регулює інститути звільнення від кримінальної відповідальності та провадження на підставі угод про примирення, ненормованість механізму проведення медіації в кримінальному процесі та врахування її результатів, збереження конфіденційності та інші проблеми.

По-суті, проведення медіації та врахування її результатів може здійснюватися на підставі чинних норм КК України (зокрема, ст. ст. 45, 46, 66, 75, 97, 105) та КПК України (статті глав 35 та 36), але для усунення перешкод широкому застосуванню медіації у кримінальному процесі залишається актуальним прийняття спеціального закону про медіацію та внесення змін до КК та КПК України. Оцінюючи положення проекту Закону України «Про медіацію» № 3665 від 15 грудня 2015 року, що готується до другого читання, дослідники вносять конструктивні пропозиції щодо сутності потрібних законодавчих змін. При цьому вказується на необхідності вирішити питання щодо: ступеню тяжкості злочинів, по яких можлива медіація; стадій кримінального процесу, порядку та розумних строків проведення медіації; ініціаторів та процесуальної форми закріплення її результатів; прав, обов'язків, гарантій незалежності медіатора в кримінальному судочинстві [5; 6, с. 277-279]. Однак, навіть попри відсутність відповідного закону, громадські організації, правозахисні центри та адвокатські об'єднання застосовують різноманітні механізми передачі кримінальних справ на медіацію – їх передають судді, прокурори, служби у справах дітей тощо [7, с. 142].

Отже, відсутність в Україні належного нормативно-правового закріплення основних форм відновного правосуддя та об'єктивні фактори, що перешкоджають його широкому застосуванню, не заважають поступовому впровадженню відповідних програм у правозастосовчу практику врегулювання кримінально-правових конфліктів. Дана концепція безумовно заслуговує на увагу, про що свідчить існуючий національний досвід, але впровадження цього інституту і далі буде піднімати дискусійні питання і вимагати подальшого вивчення з метою визначення програм примирення та відновлення, заснованих на національних традиціях та реаліях української дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Р., Пилипів Н. Стан впровадження відновного правосуддя в Україні / Р. Коваль, Н. Пилипів // Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – № 1-4. – 2012. – С.44-57.
2. Дубовик О.І. Перспективи впровадження відновного правосуддя в Україні / О.І. Дубовик // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. – № 1 (II). – С. 51-56.
3. Леонтюк Л.К. Взаємодія Дарницького районного суду м. Києва та Українського центру порозуміння щодо запровадження відновного правосуддя та програми примирення потерпілих та провопорушників / Л.К. Леонтюк // Матеріали міжнародної конференції «Формування української моделі відновного правосуддя». – Київ, 10-11 лютого 2005 року. – С. 48-52 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://issuu.com/uccg/docs/20handout_2005.
4. Кристи Н. Примирение или наказание? / Н. Кристи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.norge.ru/kristi_straf/.
5. Безхлібна Н. Медіація: європейський досвід і українські реалії / Н.Безхлібна // Юридична газета. – 28 лютого 2017. – № 9.
6. Турман Н. Медіація в кримінальному процесі: шляхи вдосконалення чинного законодавства / Н. Турман // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 3. – С. 276-279.
7. Татаренко Г.В. Відновне правосуддя: проблеми імплементації в систему кримінального судочинства / Г.В. Татаренко // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2014. – № 29. – С. 134-144.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ ОСОБАМ, ЩО ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В УВП

БОРОВИК А. В.

старший викладач кафедри

кримінального права та правосуддя

Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янука

м. Рівне, Україна

Проводячи дослідження видів судових експертиз, які проводять в ході розслідування тілесних ушкоджень, щодо особи яка відбуває покарання в УВП., вивчення різних позицій вчених, а також вимог окремих нормативних актів дозволило в цілому визначитись з видами таких досліджень.

Зокрема, А. О. Карєва наголошує на значенні судово-медичної та криміналістичних експертиз при розслідуванні умисного спричинення шкоди здоров'ю

[3, с. 24-25]. С. О. Сафронов, окрім аналізу зазначених видів досліджень, звертає увагу на доцільність психіатричної і психологічної експертиз [5, с. 104].

Доцільно зазначити, що до типових видів судових експертиз, що призначаються при розслідуванні навмисного заподіяння шкоди здоров'ю особи яка відбуває покарання в УВП, можемо віднести судово-медичні дослідження; судово-медичні експертизи речових доказів; трасологічні; дактилоскопічні; криміналістичні експертизи холодної зброї; судово-психіатричні; судово-психологічні; психолого-психіатричні, медико-криміналістичні експертизи, наркологічні, балістичні, одорологічні; імунологічну та експертизу мікрооб'єктів.

Трасологічну експертизу слідів ніг та взуття, почеркознавчу експертизу, а також експертизу речовин і матеріалів [4, с. 151] рекомендує проводити Л. А. Лях. На генетичну експертизу, яка іноді, вже після біологічної, проводиться в ході розслідувань заподіянь тяжкої шкоди здоров'ю, що з необережності призвела до смерті потерпілого, звертає увагу О. В. Юровських [6, с. 141].

За даними судово-слідчої практики, вивчення матеріалів архівних кримінальних справ, стосовно злочинів які вчиняються в УВП, доцільно виділити наступні показники щодо призначення та проведення експертиз в процесі розслідування злочинів в УВП: судово-медичні експертизи трупа (у 100% випадків), живих осіб (потерпілого у 2%, підозрюваного – 7%); судово-медична експертиза (об'єктів біологічного походження) – у 51%; судово-психіатрична – у 49%; дактилоскопічна – у 12%; холодної зброї – у 11%; медико-криміналістична – у 10%; психолого психіатрична – у 8%; судово-наркологічна (підозрюваного) – у 7%; психологічна – у 4%; трасологічна (слідів взуття) – у 4%; трасологічна (слідів знарядь) – у 2%, трасологічна (транспортних засобів) – у 1%; балістична – у 0,5% випадків з усіх кримінальних справ [1, с. 237].

Судово-медична експертиза при розслідуванні злочинів проти здоров'я особи що відбуває покарання в УВП призначається завжди. Саме визначення питань, що ставляться на вирішення судово-медичної експертизи, в основному залежить від предмета, способу злочинного посягання, методів маскування злочинного результату, а також інколи від слідчої ситуації.

Варто зауважити, що нерідко предметом судово-психологічної експертизи є психічні факти, явища, закономірності та механізми психіки. Основною тактичною особливістю у виборі моменту призначення судово-психологічної експертизи є те, що її призначення на ранніх етапах попереднього слідства недоцільно за наступних причин.

По-перше, призначенню судово-психологічної експертизи завжди повинна передувати підготовка необхідних для її проведення матеріалів, якими можна володіти лише після проведення цілого ряду слідчих (розшукових), як гласних так і негласних дій.

По-друге, особливе значення для експертного дослідження мають дані допиту самого підозрюваного. Суб'єктивний самозвіт і міркування індивідуума про психологічний механізм скоєного ним злочину має велике інформаційно-гносеологічне значення для експертного дослідження.

Доцільно також зауважити, що у випадках коли перед слідством буде стояти завдання щодо встановлення не тільки психічних процесів, станів або влас-

тивостей особистості, але й визначення психічного здоров'я підозрюваного, його осудності, то варто виносити постанову про проведення комплексної психолого-психіатричної експертизи. Призначення цієї експертизи рекомендовано в разі потреби визначення афективного стану підозрюваного в момент вчинення злочину, а також у відношенні визнаних осудними підозрюваних, які страждають олігофренією в ступені дебільності або психопатією. Саме, вважаємо, що при розслідуванні кримінальних правопорушень про заподіяння тілесних ушкоджень, які спричинили душевну хворобу, особливо особі яка відбуває покарання в УВП, призначення психіатричної експертизи потерпілого є обов'язковою. Оскільки під час оцінки висновків психіатричної і психологічної експертизи особливу увагу слід приділяти їх дослідницькій частині. Саме криміналістичній практиці відомі випадки, коли в ході експертизи особа по новому освітлює картину злочину або повідомляє нові факти, підозрюваний зізнається у вчиненні злочину, хоча на слідстві категорично заперечував свою вину. Оскільки такі показання особи заносяться експертом у дослідницьку частину акту, то вони можуть мати певне значення для справи.

На практиці досить частими є випадки, коли засуджений, через якісь обставини (наприклад, сподіваючись на власні сили, допомогу інших засуджених, чи, скажімо, прагнучи не підірвати в УВП свій уявний авторитет) не звертається до адміністрації колонії із заявою про виникнення небезпеки його життя і здоров'ю. У такому випадку посадові особи УВП, керуючись вимогами статті 10 КВК, зобов'язані виявити таку небезпеку. Саме тому логічним було б доповнення статті 10 КВК України частиною 6, у якій покласти на персонал органів та УВП обов'язок щодо виявлення джерел небезпеки, що загрожують життю і здоров'ю засудженого у ході відбування покарання.

Вважаємо, що одним із додаткових аргументів з цього приводу, виступають результати вивчення практики, що отримані в ході наукового дослідження, а саме: встановлено, що причин виникнення загроз посягання на життя та здоров'я засуджених в УВП є багато (особиста неприязнь; конфлікт; вимоги сплати боргу, що виник внаслідок програшу в азартні ігри; суперечності, що пов'язані з кримінальним минулим, тощо). При цьому слід зазначити, що їх характер для реалізації права на охорону життя та здоров'я, як вірно зробили висновок О.М. Джужа та О.І. Осауленко, значення не мають, головне – це виникнення загрози життю і здоров'ю конкретного засудженого [2, с. 14].

Як висновок варто зазначити, що вміле використання спеціальних знань відіграє визначну, а іноді вирішальну роль ефективного процесу розслідування правопорушень з подальшим притягненням винної особи до кримінальної відповідальності. Саме при розслідуванні умисних тілесних ушкоджень, щодо осіб які відбувають покарання в УВП, в обов'язковому порядку необхідно здійснювати наступні види експертиз: судово-медичні (живих потерпілих, підозрюваних); судово-медичні (судово-біологічні) речових доказів; психіатричні; психологічні; психолого-психіатричні; медико-криміналістичні; наркологічні; імунологічні; генетичні; матеріалів, речовин та виробів, (в їх числі ґрунтознавчі); одорологічні; почеркознавчі; трасологічні (слідів знарядь, ніг та взуття людини, транспортних засобів); дактилоскопічні; балістичні; холодної зброї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батюк О.В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, вчинених в пенітенціарних установах: монографія / О.В. Батюк. – Луцьк, 2014. – 320 с.
2. Джужа О. М. Проблеми кримінальної віктимології (кримінологічний, психологічний та пенітенціарні аспекти): монографія / О. М. Джужа, Є. М. Моїсеєв. – Київ: НВТ «Правник»; Національна академія внутрішніх справ України, 1998. – 84 с.
3. Карева А.А. Расследование преступлений по уголовным делам об умышленном причинении вреда здоровью: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.09 / А.А. Карева; Московский педагогический государственный университет. – Москва, 2006. – 27 с.
4. Лях Л.А. Первоначальный этап расследования умышленного причинения тяжкого вреда здоровью, опасного для жизни: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Л.А. Лях; Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2005. – 191 с.
5. Сафронов С.О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень: науково-практичний посібник / С.О. Сафронов. – Харків, 2003. – 175 с.
6. Юровских А.В. Расследование умышленного причинения тяжкого вреда здоровью, повлекшего по неосторожности смерть потерпевшего: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / А.В. Юровских; Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Сургутский государственный университет Ханты Мансийского автономного округа». – Сургут, 2005. – 249 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

БУТЕНКО П. Є.

студентка

Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Псевдо кримінальну відповідальність для юридичних осіб було запроваджено Законом України від 23.05.2013 р. № 314-VII. Очікувалося, що цей Закон набере чинності з 01.09.2014 р. Але ситуація, що склалася в країні, прискорила цей процес, і дату набрання чинності Законом було перенесено на більш ранній строк – 27.04.2014 р.

Цим Законом внесено відповідні зміни та доповнення до низки Кодексів і Законів. Так, Загальну частину Кримінального кодексу України [1] було доповнено новим розділом XIV¹ «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Тобто юридичній особі загрожує не покарання, а застосування до неї заходів кримінально-правового характеру. І на це хотілося б звернути особливу увагу. Річ у тім, що Кримінальний кодекс України орієнтований на притягнення до кримінальної відповідальності виключно фізичних осіб. У частині першій статті 2 Кодексу зазначено, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України. Тобто не конкретизовано, якою саме повинна бути ця особа – юридичною чи фізичною.

У другій частині цієї статті зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено і встановлено обвинувальним вироком суду. А виною згідно зі статтею 23 Кримінального кодексу України є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої Кримінальним кодексом України, та її наслідків. Але не можна навіть припустити, що у юридичної особи можливе будь-яке «психічне ставлення» до будь-чого.

У статті 18 Кримінального кодексу України прямо йдеться про те, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин. Ось і маємо, що з утіленням ідеї про кримінальну відповідальність юридичних осіб, результатом чого й стало прийняття Закону № 314, змін до цих статей Кримінального кодексу України не внесено, та й загальна спрямованість Кодексу залишилася незмінною. Тому у юридичної спільноти до положень цього Закону було чимало нарікань і побажань стосовно його ретельного доопрацювання.

Перелік злочинів, за вчинення яких уповноваженою особою юридичної особи до останньої можуть бути застосовані заходи кримінально-правового характеру, зазначено у ст. 96³ Кримінального кодексу України. Під уповноваженими особами юридичної особи розуміють посадових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи мають право діяти від імені юридичної особи. Підставою для застосування таких заходів є вчинення, зокрема, таких злочинів, як легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (стаття 209), використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів (стаття 306), підкуп посадової особи юридичної особи приватного права (стаття 368³), зловживання впливом (стаття 369²), незаконне позбавлення волі або викрадення людини (стаття 146).

Згідно зі ст. 96⁶ Кримінального кодексу України до юридичних осіб суд може застосувати такі заходи кримінально-правового характеру: штраф (ст. 96⁷), конфіскацію майна (ст. 96⁸), ліквідацію (ст. 96⁹). При цьому штраф і ліквідація можуть застосовуватися до юридичних осіб лише як основні заходи кримінально-правового характеру, а конфіскація майна – лише як додаткова.

У разі застосування заходів кримінально-правового характеру юридична особа зобов'язана відшкодувати завдані збитки і шкоду в повному обсязі, а та-

кож розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою.

Заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані судом до підприємства, установи або організації. Проте їх не можна застосувати до державних органів влади та органів місцевого самоврядування.

Варто звернути увагу на те, що відповідальність юридичної особи, відповідно до положень Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, можлива лише у формі цивільно-правової, що, в принципі, є цілком логічним з точки зору суспільної небезпечності діянь, які може вчинити юридична особа. Аналіз законодавства про відповідальність юридичних осіб за вчинення злочину, умов та порядку притягнення юридичної особи до відповідальності свідчить про спробу введення квазівідповідальності змішаного (кримінально-адміністративного) типу, яка є прямим відходом від основоположних принципів існуючої доктрини кримінального права [3, с. 130].

У висновку варто акцентувати увагу на тому, що зміни, які сьогодні вносяться до українського законодавства, є відносно безсистемними, що ставлять під сумнів ефективність існування основних теоретичних конструкцій науки кримінального права. З таких дій законодавця ми вбачаємо, що державні органи ставлять за мету, перш за все, захист суспільних інтересів, а не визнання та захист прав і свобод окремої людини, що повертає Україну на декілька століть тому. В будь-якому випадку такі дії не сприяють стабільній політиці в сфері боротьби зі злочинністю в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 03.09.2017).
2. Дудоров О. О. Обумовленість вдосконалення кримінального законодавства України законодавством Ради Європи і Європейського Союзу / О. О. Дудоров, Т. М. Тертиченко // Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків: матеріали міжнародної науково–практичної конференції, 9-10 жовтня 2014 р. – Х.: Право, 2014. – С. 89-94.
3. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за Кримінальним кодексом України / С. Я. Лихова // Юридичний вісник 4 (33), 2014. – С. 128-132.
4. Лист Міністерства юстиції України від 26.11.2013 року № 1169-0-3-13/11 щодо надання роз'яснень положень Закону України від 23 травня 2013 року № 314-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб».

ОКРЕМІ ВИДИ ПОСЯГАНЬ НА ФОНДОВИЙ РИНОК ЗА УЛОЖЕННЯМ ПРО ПОКАРАННЯ КРИМІНАЛЬНІ ТА ВИПРАВНІ 1845 РОКУ

ВОЛИНЕЦЬ Р. А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

1. Зміст Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року включає норми, які передбачали покарання за порушення заборони зайняття окремими видами діяльності на фондовому ринку. Так, зокрема, у його розділ було включене відділення II «Про підроблення державних кредитних паперів», ним передбачались певні види злочинів, які можна систематизувати за окремими критеріями в певні групи:

1) підроблення державних кредитних білетів, асигнацій, білетів державного казначейства, депозитних білетів, будь-яких білетів кредитних установ, що використовуються в обігу як гроші; таке підроблення у статтях (їх пунктах) Уложення конкретизувалось у своїх окремих різновидах, а саме: а) підроблення самого паперу та малюнків механічними засобами, а також перетворення справжнього їх номіналу «у вищу суму»; б) підроблення білетів шляхом малювання; в) зміна в асигнаціях або кредитних білетах кольору для надання їм «більшої цінності»;

2) викрадення паперів, які використовуються у фінансовому обігу, а також пов'язаних з таким використанням: а) викрадення бланкових листів для білетів кредитних установ; б) викрадення зразкових листів державних кредитних паперів без будь-якої їх зміни; в) викрадення зразкових листів державних кредитних паперів із будь-якою їх зміною;

3) випуск в обіг зазначених паперів, який конкретизується як випуск зразкових листів державних кредитних паперів без їх зміни; випуск зразкових листів державних кредитних паперів з їх зміною;

4) відмова особи від «донесення» (повідомлення) про підроблення іншою особою асигнацій, білетів державного казначейства, депозитних білетів, кредитних та інших білетів державних кредитних установ, а також про випуск таких паперів у обіг (обов'язковою умовою у даному разі визнавалось те, щоб особа, яка вчинила таку відмову, не брала участі у діях, про які мала «донести»);

5) випуск в обіг сфальсифікованих асигнацій, білетів державного казначейства, депозитних білетів, кредитних та інших паперів, що вчинявся особою, якій було відомо про осіб, що вчиняли підроблення зазначених паперів;

б) підроблення, привезення із-за кордону та випуск в обіг завідомо сфальсифікованих іноземних асигнацій та білетів, а також паперів іноземних кредитних установ [1, с. 261-265].

2. У зміст розділу VIII Уложення включена глава XIII «Про порушення Статутів торгових». Ця глава містила відділення VI «Про порушення статутів торгових установ», яке включало перший пункт під назвою «Про порушення статутів про біржу», види злочинів, пов'язані з таким порушенням можна систематизувати наступним чином:

1) неповідомлення біржовому комітету про себе та не сплата суми, встановленої для утримання біржового закладу і на інші господарські потреби біржі, вчинене особою, яка відвідувала біржу у власних торгових справах;

2) порушення встановленого порядку поведінки на біржі, а саме: а) вчинення «непристойності», яка образила відвідувачів біржі, заподіяла розлад серед торговців; б) заподіяння «обіди» будь-кому під час перебування на біржі, якщо біржовий комітет засвідчив таку «обіду»;

3) умисне розповсюдження на біржі шкідливих для комерції відомостей, які мають завідомо неправдивий характер, якщо воно було вчинене відвідувачем біржі;

4) незаконне маклерство, яке є шкідливим для комерції та підриває дохід біржових маклерів;

5) залучення особою-купцем незаконного маклера, про якого йшлося вище, до діяльності на біржі для укладання торгових угод [1, с. 672-673].

3. У відділенні VII «Про порушення обов'язків маклерами, біржовими маклерами, гоф-маклерами, біржовими нотаріусами, корабельними маклерами, біржовими аукціоністами та диспашерами», яке включено у зміст зазначеного глави XIII розділу VIII Уложення, містилось декілька пунктів, що визначали наступні види злочинів:

1) злочини, які вчинялись маклерами (тобто посередниками на біржах), а також біржовими маклерами, гоф-маклерами (чиновниками, що наглядали за біржовими маклерами), біржовими нотаріусами, корабельними маклерами:

– дії, пов'язані з підробленням: а) засвідчення або вчинення актів (малось на увазі їх правочини) від імені відсутніх осіб за відсутності необхідної довіреності або засвідчення чи вчинення акту «заднім числом», а також підроблення зазначеного засвідчення, фальшивий запис про акти в шнуровану книгу, приховування, витребовування, умисна втрата таких книг або їх частини; б) вчинення або засвідчення акту, написаного не на встановленому за його ціною гербовому папері, а також допущення писати або акцептувати векселі без використання гербового паперу;

– дії, пов'язані з певною «недбалістю» маклерів: необачність вчинення або засвідчення актів від імені осіб, які за законом не мали права на укладання угоди, а також засвідчення актів без належного посвідчення їх (актів) справжності або тотожності осіб, які надають такі акти; невписання в шнуровану книгу торгової угоди, за якою видані записки; неправильне ведення таких книг; втрата ввірених від торговців грошей або векселів; неподання відомостей про ціни товарів, грошові або вексельні курси;

– дії маклерів, пов'язані із зайняттям ними діяльністю на біржі, щодо якої встановлена певна заборона (обмеження), а саме: а) прийняття до явки або засвідчення якого-небудь акту, що містить розпорядження або вирази, що явно суперечать державним законам або громадському благоустрою, а також вірі, моральності та благопристойності; б) здійснення маклером торговельного запису без дотримання встановлених правил, що потягло виникнення спорів між покупцем та продавцем; в) прийняття маклером до запису про купівлю-продаж, залог від однієї особи іншій нерухомого маєтку, а також неправильне ведення своїх книг або внесених чи невнесених у зміст таких книг актів, у разі, коли такі записи маклерам заборонені; участь маклерів у «торгах на власний рахунок», а також у комісіях або ділянках у торгових товариствах; залишення маклером міста або місця, у якому він «виправляє свою посаду» строком до 29-ти днів; ненадання щомісячних відомостей про кількість та властивості записаних і (або) опротестованих векселів і зобов'язань; порушення строків щомісячного відсилення грошей, що стягуються на користь міських доходів при засвідченні та явці актів; участь маклера особиста або через посередника у торгах або у закордонних грошових чи вексельних оборотах; посередництво в «укладанні торгу» між особами, які не мають права на цей торг;

* дії маклерів, що полягають у порушенні певних правил поведінки на біржі, а саме: наданні ними «представництва» іншій особі діяти від свого (маклера) імені; завчасне проти волі продавця або покупця оголошення торгової угоди;

* дії, пов'язані з отриманням маклерами завищеної винагороди за власні дії: підвищення маклерами оплати за власну працю, тобто взяття ними «зайвих» грошей; отримання комісійної винагороди (куртажу) понад встановленої суми;

2) злочини, які вчинялись біржовими аукціоністами:

* дії, пов'язані із зайняттям ними торгівельною діяльністю особисто або через посередників;

* «потворство» (як синонім «потурання») на користь одних покупців та на збиток інших або тих, чії речі продаються, а також недонесення про це;

* не з'явлення без особливих законних причин на свою чергу на аукціон;

* умисне невірне оголошення про призначені до продажу товари;

* дії, вчинені стосовно книг, виданих аукціоністу: втрата виданої від уряду книги; не внесення запису про проданий товари;

* порушення аукціонного порядку (ст. 1770) [1, с. 679-690].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що діяння, які посягали на фондовий ринок за Уложенням 1845 року можна умовно розділити на групи в залежності від такого:

1) особи, яка вчиняє відповідне діяння,

2) самого діяння (його різновидів, груп діянь),

3) механізму заподіяння таким діянням шкоди (її спрямованості).

ЛІТЕРАТУРА

1. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. – Санктпетербург: В Типографии Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1845. – IV, 898, XVII с.

МЕДИЧНІ ЗЛОЧИНИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ

ГУБИНА З. О.

студентка III курсу

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю. Це положення знайшло своє відображення у багатьох статтях Основного закону. Додатково Конституція України у ч. 3 ст. 28 закріпила: жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим або іншим дослідом.

Сьогодні у зв'язку якісними змінами сфери медицини, трансформацією підходів до правового статусу пацієнтів, активним впровадженням новітніх досягнень, виникає необхідність забезпечення правового регулювання діяльності суб'єктів у цьому напрямку, а тому захист прав людини кримінально-правовими засобами в правовідносинах у сфері медицини є особливо важливим.

Більшість медичних злочинів знаходиться у розділі II Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) «Злочини проти життя і здоров'я особи». Включення в КК України норми, яка регламентує відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142), створило необхідність у доктринальному дослідженні елементів цього складу злочину. Складність вивчення вищезазначеної статті зумовлена медичною специфікою та термінологією, не значною судовою практикою та бланкетним відсиланням.

Щодо проведення дослідів над людиною, як одного зі злочинів проти життя і здоров'я, то діяння тут спрямоване на порушення таких основних прав і свобод, як право на життя, здоров'я, особисту недоторканність, честь, гідність, та деякі інші, що передбачені як Основним законом України, так і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Встановлюючи кримінальну відповідальність вже за сам факт створення небезпеки для життя і здоров'я людини у разі проведення незаконного досліді (ч. 1 ст. 142 КК України), законодавець тим самим підкреслив достатній для притягнення до кримінальної відповідальності ступінь суспільної небезпечності такого роду діянь.

Диспозиція ч. 1 ст. 142 КК не містить посилання на суб'єктивні ознаки злочину, що викликає формування різних поглядів у науковій літературі. Аналізуючи думки науковців щодо ч. 1 зазначеної статті, можна зробити висновок, що цей склад злочину характеризується змішаною формою вини. Так, іноді особа може мати умисне ставлення до дій, а щодо наслідків у вигляді завдання шкоди потерпілому пацієнту – необережність.

Щодо інтелектуальної ознаки умислу, то особа, яка незаконно проводить досліді над людиною, повинна усвідомлювати фактичний характер і соціальне значення вчинюваного нею діяння. При цьому незаконне проведення дослідів над людиною може бути вчинено тільки активними діями, а поведінка суб'єкта набуває злочинного характеру не за саме проведення дослідів, а за його проведення з порушенням законних вимог.

Тобто, особа, яка умисно вчиняє злочин, повинна усвідомлювати не лише характер свого діяння, а й те, що вона порушує умови та порядок проведення дослідів над людиною. Суб'єкт злочину усвідомлює, що його діяння заподіює шкоду певним відносинам і що внаслідок цього істотно знижується рівень охорони життя та здоров'я піддослідних осіб.

Наприклад, лікар-дослідник проводить над особою, що хворіє на рак, досліді з метою вивчення впливу на розвиток пухлини електричного струму невисокої напруги. Такий лікар, володіючи спеціальними знаннями та досвідом, усвідомлює, що метод, який він застосовує, не є загальноприйнятим в медичній практиці. Небезпечність власного діяння для нього є очевидною, оскільки організм хворої людини занадто слабкий, а електричний струм може прискорити плин хвороби [1, с. 137].

Особливістю даного злочину є те, що усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння відбувається тільки якщо особа розуміє протиправність діяння. Деякі науковці вважають, що тут передбачена презумпція знання спеціалізованої нормативної бази в проведенні дослідів над людиною. Дійсно, звичайні громадяни часто не мають спеціальних знань для того, аби правильно зрозуміти вимоги нормативних актів.

Тільки особа, який є професійним суб'єктом (наприклад хірург) та займається лікувальною діяльністю, зобов'язана знати і виконувати нормативні вимоги, а отже і нести відповідальність за їх порушення. Окремі вчені вважають, що у подібних випадках слід вести мову про «спеціальну» чи «професійну» осудність [2, с. 138].

Щодо суб'єкта даного злочину, то оскільки ст. 142 була введена до КК України з урахуванням норм міжнародного права, то слід звернутись до цих джерел. Так, у Нюрнберзькому кодексі зазначено, що експеримент повинен проводитися тільки особами, які мають наукову кваліфікацію. Гельсінська декларація висуває вимогу, щоб біомедичні дослідження на людині проводилися тільки кваліфікованим науковим персоналом під спостереженням медика, який має достатній клінічний досвід.

Цікавою з точки зору кримінального законодавства є Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 3 червня 2016 р. № 3 про практику розгляду кримінальних прова-

джень щодо злочинів проти життя і здоров'я особи, де зазначається, що оскільки диспозиції норм ст. 140, 142 КК, мають бланкетний характер, у кожному конкретному випадку встановлюється, які саме професійні обов'язки покладились на винну особу і які з цих обов'язків не виконані взагалі або виконані неналежним чином, а також вимоги яких конкретно нормативних актів (інструкцій, правил, вказівок тощо) порушено винним.

Як бачимо, злочин передбачений ст. 142 КК України характеризується певними особливостями. Він є одним із злочинів, що вчиняються у сфері медицини, а тому посягає на найбільші цінності – життя і здоров'я людини. Україні не слід зупинятися на сучасному рівні законодавства, зокрема кримінального та залучатися до міжнародного процесу розбудови медичного права, яке б всебічно охороняло права пацієнтів та зводило до мінімум ризику проведення незаконних досліджень над людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єгорова В.О. Суб'єктивні ознаки незаконного проведення дослідів над людиною. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 1. – С. 135-144.

2. Гізімчук Є. В. Питання кваліфікації незаконного проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК України). Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 3. – С. 42-50.

3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III// Законодавство України: офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Заголовок з екрана.

ШАХРАЙСТВО У СФЕРІ ІНВЕСТУВАННЯ В БУДІВНИЦТВО ЖИТЛА: ЗАСОБИ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ

ГУРОВА Є. В.

студентка III курсу

юридичного факультету

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

В умовах соціально-економічних перетворень та складної криміногенної обстановки в країні характерною є тенденція якісної та кількісної трансформації кримінальної активності. Шахрайство все більше набуває економічних форм, проникаючи у різні галузі господарювання та фінансів. Використання сучасних технологій обману, економічна спрямованість, кримінальна професіоналізація, організованість, корупційні зв'язки, збільшення доходності від не-

законної діяльності дозволяють стверджувати про якісну зміну шахрайства. Одним із проявів кримінальної деформації будівельної галузі виступає фінансове шахрайство в інвестиційно-будівельній сфері.

Аналіз особливостей детермінації шахрайства у сфері фінансування будівництва житла ґрунтується на працях вітчизняних і зарубіжних кримінологів, таких як Т. В. Авер'янова, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесниченко, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та інші.

Статтею 47 Конституції України [1] гарантується право кожному на житло. Держава створює умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Існування ринку житлової нерухомості неможливе без функціонування й розвитку будівельної галузі.

Будівництво – особлива сфера економіки. Розв'язання наявних у державі соціальних проблем, викликаних незадовільним станом житлового фонду та труднощами забезпечення населення житлом, можливе лише за умов нормального стану житлового будівництва. У структурі злочинності у сфері обігу об'єктів нерухомості виокремлюється самостійний вид злочинної діяльності – шахрайство при фінансуванні будівництва житла. Житло посідає особливе місце в системі потреб людини, а соціальні наслідки для потерпілих від шахрайства на первинному ринку нерухомості є більше ніж суттєвими. Пояснюється це тим, що для придбання нового житла значна кількість покупців-інвесторів вимушена йти на безпрецедентні витрати. Висока вартість об'єктів нерухомості порівняно із середньостатистичним рівнем доходів громадян України змушує останніх для реалізації свого права на житло брати позики в банках і знайомих, розмінювати, продавати старе житло, приватне майно тощо [2, с. 210].

Ми вважаємо, що таким потерпілим завдається шкода не тільки у вигляді прямого матеріального збитку, а й у втраті будь-яких власних заощаджень і власного житла. Такі наслідки є катастрофічними для багатьох приватних інвесторів.

Одним із засобів вирішення житлової проблеми громадян є інвестування власних коштів у будівництво багатоквартирних будинків з метою отримання права власності на квартиру. Проте Світова фінансова криза 2008 року несприятливо позначилася на розвитку вітчизняного житлового будівництва: станом на 01.01.2015 р. кількість багатоквартирних житлових об'єктів, будівництво яких тимчасово припинене або законсервоване, становить близько 14,915 тисяч одиниць [3].

На українському ринку нерухомості траплялися випадки застосування шахрайських схем, ошукування та зловживання довірою інвесторів, особливо пересічних громадян, що потребують покращення житлових умов і інвестують кошти у будівництво житла для власних потреб. За результатами обговорення відповідних проблемних ситуацій у Президента України та в Кабінеті Міністрів України, а також на утворених ними відповідних робочих групах розроблено низку заходів та законодавчих пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання у сфері будівництва житла та стабілізації ситуації на первинному ринку житла. Так, зокрема, Конституція України, Господарський

кодекс України, закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», «Про цінні папери та фондовий ринок» спрямовані на вдосконалення та регулювання фінансування будівництва житла.

Ми переконані, що механізм житлового будівництва в Україні – складна, багатоаспектна проблема сьогодення. Центральним питанням цієї проблеми є питання фінансування будівництва. У сучасних умовах, у зв'язку з кризовим станом, великим навантаженням бюджетної системи, значною тінізацією економіки, будівництво житла все менше здійснюється за рахунок бюджетних коштів. Помітною є тенденція збільшення обсягів фінансування будівництва за рахунок залучення коштів приватних інвесторів. Такими інвесторами, як правило, є громадяни, які безпосередньо зацікавлені в результатах будівництва. За своїм змістом криміногенні фактори, що детермінують шахрайства у сфері фінансування будівництва житла, є різними: соціально-економічні, політичні, правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні.

Ми погоджуємось із думкою Чернишова Г. М., що у загальному вигляді до системи факторів, що прямо чи опосередковано детермінують шахрайства у сфері фінансування будівництва житла, можна зарахувати такі: 1) недоліки ціноутворення на первинному ринку нерухомості, в результаті чого завищені ціни на об'єкти житлової нерухомості при низькому рівні платоспроможності населення України; 2) недосконалість законодавства у сфері будівельної діяльності та фінансування будівництва житла; 3) корумпованість державних органів і посадових осіб; 4) недоліки діяльності правоохоронних органів; 5) слабка обізнаність населення з механізмами фінансового обману тощо [2, с. 211].

Як зазначає Юрченко О. М. важливим питанням для виявлення та попередження випадків шахрайства у сфері інвестування будівництва житла є визначення типових ознак вірогідного злочину щодо будівництва будинку. Так, проекти, які будівельна організація вже вірогідно не добудує, можна виявити за наступними ознаками:

- підрядні роботи на об'єкті інвестування не проводяться вже більше ніж протягом одного року;
- об'єкт інвестування не охороняється;
- розрахункові рахунки забудовника чи генерального інвестора арештовані численними кредиторами;
- у ЗМІ поширюється інформація про права двох або більше осіб на один і той же об'єкт інвестування [4, с. 130].

Отже, проаналізувавши причини, ознаки шахрайства у сфері інвестування будівництва житла, можна запропонувати наступні напрями усунення подібних проблем: загальносоціальне запобігання насамперед має бути орієнтовано на стабілізацію ситуації на ринку первинної нерухомості – це й забезпечення на законодавчому рівні захисту інтересів інвесторів будівництва

житла, і мінімізація корупційних проявів у сфері будівництва житла, забезпечення реальної добросовісної конкуренції на ринку, посилення відповідальності забудовників за порушення державних норм, стандартів будівництва, зобов'язань перед інвесторами тощо. Заходи спеціально-кримінологічної протидії шахрайству у сфері фінансування будівництва житла повинні враховувати питання вдосконалення координації та взаємодії правоохоронних, контрольних органів, банків, органів місцевої влади й інших суб'єктів нагляду у сфері будівництва [5, с. 96].

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Чернишов Г. М. Особливості детермінації шахрайства у сфері фінансування будівництва житла / Г. М. Чернишов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Випуск 6-1, Т. 3. – Херсон. – 2014. – С. 209-213.
3. Електронне видання «Форбс». – (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua>.
4. Юрченко О. М. Попередження шахрайства у сфері інвестування будівництва житла / О. М. Юрченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2013. – № 3(спец. вип.). – С. 129-136.
5. Чернявський С. С. Розслідування шахрайств у сфері фінансування будівництва житла: [навч.-практ. посіб.] / С. С. Чернявський, А. В. Микитчик. // – К.: Хай– Тек Прес, 2009. – 167 с.

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ШАХРАЙСТВА В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ

МЕЛЕШ К.А.

*студентка III курсу факультету
публічного права та адміністрування*

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків Україна*

Відомо, що кримінальний закон, впливаючи на свідомість людей, є важливим запобіжним чинником, тому в системі заходів, що застосовуються для запобігання злочинам, важлива роль належить нормам кримінального права, оскільки передбачене нормою кримінального закону покарання здійснює загальнопревентивний вплив, запобігає вчиненню нових злочинів як засудженими, так й іншими особами.

З огляду на це важливе значення має саме правильне тлумачення законів, яке сприяє чіткому розумінню як державних органів, так і пересічного громадянина всіх положень, які містяться в законодавстві.

Однак, навіть у сучасному світі допускаються прогалини та колізії в нормах закону, що становить велику проблему в практичній діяльності юриста.

Певні суперечності можна прослідити у статті 190 Кримінального кодексу (далі КК), яка визначає шахрайство – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Дійсно, шахрайство передбачає два способи його здійснення, а саме: обман та зловживання довірою.

На практиці багато науковців ототожнюють ці поняття та говорять, що зловживання є видом обману, але я підтримую іншу позицію щодо цього питання. На мою думку зловживання довірою не є видом обману, а становить саме окремий спосіб здійснення шахрайства.

Це можна визначити звернувшись до понять обману та зловживання довірою.

Обман – це сукупність прийомів, що використовуються для введення людини в оману або підтримання вже наявної омани шляхом впливу на її психіку з метою заволодіння майном або правом на майно.

Тобто, після введення особи в оману вона перекручено сприймає дійсність, має неправильне уявлення про деякі речі. Омана передує за часом передачі майна або права на майно.

Зловживання довірою – це недобросовісне використання довіри потерпілого.

Тобто при зловживанні довірою винний всупереч волі довірителя використовує надані йому повноваження. Цей спосіб здійснення шахрайства заснований на домовленості або угоді не правового характеру, фактах, подіях.

Слід також додати, що Постанова Пленуму Верховного суду називає зловживання довірою самостійним способом вчинення шахрайства, але й в цьому документі є деякі неузгодженості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний Кодекс України.
2. Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page?text=190>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» 06.11.2009 № 10.

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ, НЕБЕЗПЕЧНОЇ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, СТУДЕНТАМИ ВНЗ

СПОДАРИК Н. І.

здобувач

Львівський університет бізнесу і права

м. Львів, Україна

Слід зазначити, що незважаючи на порівняно незначну частку насильницьких злочинів вчинених студентами вищих начальних закладів (далі ВНЗ) у загальній структурі злочинності (2,2%), вони відрізняються підвищеною суспільною небезпечністю, оскільки пов'язані з тяжкими наслідками для потерпілих. Звичайно, сучасна насильницька злочинність студентів у багатьох випадках має побутовий (37,5%), або ситуативний характер (30%). Разом з цим збільшується кількість організованих, заздалегідь підготовлених злочинів(32,5%), які часто відзначаються особливою жорстокістю і зухвалістю [1].

Наші дослідження підтверджують, що рівень злочинності у різних регіонах країни змінюється. У той же час протягом тривалого часу існує стійка різниця в деяких областях України. Має місце також стала диференціація рівнів злочинності в окремих містах, районах, населених пунктах. Аналіз регіонального розподілення умисних вбивств, тяжких тілесних ушкоджень, хуліганських проявів та згвалтувань також виявляє тривалу стійкість ряду важливих у кримінологічному відношенні тенденцій цього негативного явища. Істотна різниця в рівні даних злочинів у областях. Досить чітко виділяються три групи територій.

Перша (найбільш криміногенна): до неї входять Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Одеська, Харківська області та м. Київ. Вони відносяться до територій інтенсивного економічного розвитку з найбільшим числом промислових міст. Саме за цих умов реальніше виявляються прогалини, помилки та недоліки, пов'язані із значними соціальними процесами: індустріалізацією, урбанізацією, міграцією населення тощо.

Друга група областей – Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Львівська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська займають проміжне становище.

Третя – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська та Чернівецька з найнижчим показником розглянутих злочинів [1].

Різниця у рівнях злочинності між названими областями настільки велика, що будь-які, чи то річні коливання, чи стійка тенденція зростання або зниження, яка простежується протягом багатьох років, як правило, не дозволяє якійсь області перейти за досягнутий рівень злочинності з однієї групи до іншої.

Для кримінології вивчення ситуації, передуючої і супроводжуючої злочинне посягання, є одним з основних напрямів, оскільки саме ситуація розкриває основний механізм скоєння злочину, виявляє чинники, які допомагали прийняттю

злочинцем рішення про скоєння цього злочину, націлили злочинця саме на цей об'єкт злочинного посягання і сприяли реалізації його мотивації [2, с. 234].

Стійка тенденція інтенсивного зростання вказаних злочинів, у першу чергу в областях з найвищою злочинною активністю даного контингенту, і, навпаки, її стабільного зниження у найбільш сприятливих у кримінальному відношенні регіонах, дає змогу висловити припущення про існування «критичних» верхньої та нижньої меж злочинності конкретних територій. Тобто таких, коли на максимальному рівні зупинити її звичайними засобами неможливо, а на мінімальному – злочинність осіб цього контингенту не становить того ступеня суспільної небезпечності, коли активізуються зусилля на знешкодження злочинів [3, с. 45].

Складну проблему породжують насильницькі злочини, що вчиняються з сексуальних мотивів. Зростає, зокрема, інтенсивність навмисних вбивств, пов'язаних із зґвалтуванням. Ці злочини надзвичайно небезпечні. Вони свідчать про особливу спрямованість особи винного, її крайню жорстокість. Нерідкі випадки вчинення таких діянь злочинцями-садистами.

Рівень насильницької злочинності небезпечної життя та здоров'я особи вчинених студентами ВНЗ в визначених дослідженнях областях (Волинська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька) фактично виражається у двох вимірах: у кількості злочинів та особах, які вчинили ці злочини, час, місце, способи вчинення та використанн знарядь та ін.

Схожість багатьох параметрів кримінологічної характеристики насильницьких злочинів проти життя і здоров'я вчинених студентами ВНЗ не викликає сумнівів. Здійснюючи порівняння вбивств стосовно тяжких тілесних ушкоджень спостерігаються наступна тенденція:

- більш виражені стабільні темпи зростання цих злочинів (12%);
- частіше вчиняються у великих містах (обласних центрах) (85%);
- збільшується випадків вчинення цих злочинів у групі (32,2%);
- збільшення числа потерпілих, які були знайомі зі злочинцем (85%).

Вбивства та тяжкі тілесні пошкодження переважають на побутовому ґрунті (45,%) з мотивів помсти (28%), користі (27%).

Виражена специфіка кримінологічної характеристики зґвалтувань. Вона проявляється в наступному:

- частіше, ніж при вбивстві, злочини закінчуються на стадії замаху (по вбивствах частка замахів складає 15%, зґвалтуваннях 25%);
- високій рівень їх латентності (35%);
- при зменшенні кількості зґвалтувань темпи зменшення тут все ж великі, ніж в інших насильницьких злочинах (15%);
- у зґвалтуваннях значно більша питома вага злочинів, скоєних групою осіб (у середньому в 30% порівняно з вбивствами і тяжкими тілесними ушкодженнями [3]).

Коефіцієнт інтенсивності насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи вчинених студентами ВНЗ – це відносний статистичний показник поширення насильницької злочинності в державі та визначається через кількість злочинів, що припадає на певну кількість (100 тис.) громадян. Цей показ-

ник більш адекватно характеризує злочинність з огляду на її поширення, інтенсивність у кожній однаковій за кількістю частині населення.

Відповідно до наших результатів отриманих внаслідок проведеного кримінологічного дослідження коефіцієнт інтенсивності насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи вчинених студентами ВНЗ складає (загальна кількість злочинів вчинених студентами ВНЗ відносно чисельності наявного населення).

Серед суб'єктів (студентів) цих злочинів зберігається значна перевага (понад 92%) осіб чоловічої статі. Водночас питома вага жінок які приймають участь у зазначених злочинах швидко зростає: за останні 10 років – з 4% зростає вдвічі і досягла 8%. До 20% цих злочинів вчиняються за умов неочевидності, в неоднакових пропорціях – представниками міського (67%) і сільського населення (33%), переважно у дні тижня, у вечірній – з 18 до 24 години (55%) або нічний чи вранішній час – з 0 до 6 годин (25%). Засобами їх вчинення здебільшого є, побутові предмети (44%), застосування фізичної сили (рук, ніг) (22%), колючо-ріжучі предмети (32%), вибухові речовини і вогнепальна зброя (2%) тут значно переважає (75%) автоматична та напівавтоматична зброя, а застосування вибухівки є помітно рідшим (до 0,1%). Вбивств на замовлення не виявлено. При вчиненні цих злочинів використовуються різні знаряддя і засоби приховування слідів, маскування, знищення їх ідентифікаційного маркування, фізичного знищення або заховання потерпілого (спалювання (23,4%), втоплення (21,7%), закопування в землю та ін.(54,9%). В (85%) згвалтувань, в яких студент і жертва були знайомі по навчанню, спільному проведенні дозвілля чи познайомилися на вулиці, у ресторані тощо [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. За даними статистики МВС України 2013-2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/>.
2. Старков О. В. Кримінологія: Общя, особенная і специальная части / О. В. Старков // Учебник. – Санкт-Петербург «Издательство «Юридический центр Пресс», – 2012. –1048 с.
3. Профілактика злочинів: Підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужи – К.: Атіка, – 2011. – 720 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

ЧЕРКАШИН В. Д.

студент V курсу юридичного факультету

Науковий керівник: ЯКОВЕНКО Є. О.

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпровський національний університет

імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Жоден окремий злочин або злочинність загалом не можна науково досліджувати без їх авторів, тобто осіб, які вчинили злочин. Адже саме людина вчиняє суспільно небезпечні діяння.

Особу злочинця варто характеризувати через виникнення певних змін у її психологічній структурі. Адже саме з початком змін цінностей, орієнтації, потреб, переконань, тобто тих чинників, які формують особистість, з'являються ті риси, які можуть призвести до вчинення злочину (жорстокість, нігілізм, жадібність, озлобленість та інше) [1, с. 313-316].

Актуальність більш глибокого вивчення особистості злочинця можна розкрити через основну мету такого дослідження. Встановлення конкретних рис, взаємозв'язків та характеристик осіб, що вчиняють злочин, є теоретичним підґрунтям для формування конкретних практичних заходів щодо попередження і профілактики злочинності та виправлення таких осіб.

Незважаючи на те, що ця проблематика є предметом дослідження багатьох дисциплін (від філософії та кримінології, до навіть нейробіології), ця робота розглядає саме соціально-психологічну характеристику особи злочинця. Адже саме такий підхід дає змогу розкрити причини злочинної поведінки особи та її мотивацію.

Соціально-психологічну характеристику варто розуміти як сукупність певних установ, цінностей, бажань, прагнень людини та ті соціальні процеси, які впливали на формування цих складових особистості. Адже саме навколишнє соціальне середовище, зв'язки та інші об'єктивні обставини формують особистість будь-якої людини (тобто суб'єктивну сторону) [2, с. 241].

У сучасному суспільстві правова поведінка є нормою, а порушення визнається як відхилення від норми. Тому соціально-психологічна характеристика досліджує певного роду дефекти особистості. Існуючи данні дозволяють відокремити такі дефекти:

1) дефекти індивідуальної правосвідомості, тобто людина не розуміє або не бажає додержуватися певної правової поведінки, яка встановлена нормативно-правовими актами, соціальними та моральними нормами суспільства. Це може бути:

– соціально-правовий інфантилізм – незрілість думок та відношення до правових норм, які більш характерні для дитини, а не для сформованої дорослої особистості;

– правова непоінформованість – людина не знає, які саме діяння вважаються протиправними;

– правова дезінформованість – людина отримала недостовірну інформацію щодо протиправності діяння;

– соціально-правовий нігілізм – повне відхилення та невизнання існуючих правових та моральних норм;

– соціально-правовий цинізм – неповага, глумливість, несерйозне ставлення до закону та моралі;

– соціально-правова безкультурність – відсутність фундаментальних понять щодо правової та коректної поведінки у суспільстві.

2) патологія потребоїсфери особистості. Це поняття розкривається через:

– бажання та прагнення певних благ та неможливість (на думку такої особи) досягти її правовим шляхом;

– бажання та прагнення, які від самого початку направлені на протиправні дії.

3) дефекти в особових установках. За більшими ознаками це поняття збігається з чинниками, які наведені у першому пункті, але має більш вузький характер. Тобто людина додержується таких цінностей та думок, які повністю суперечать парової поведінці [1, с. 313-316];

4) дефекти психічного розвитку. Варто вказати, що психічні патології характерні майже для 50% засуджених. Наприклад, результати досліджень свідчать про те, що серед осіб, які вчинили насильницькі злочини, психопати складають 18,3%, особи з залишковими явищами органічних ушкоджень головного мозку – 18,7%, з травматичною енцефалопатією – 18%, хронічні алкоголіки – 16% [3, с. 156].

Отже, за допомогою визначених вище критеріїв (дефектів індивідуальної правосвідомості, потребої сфери, особових установок, психічного розвитку) можна об'єктивно встановити перший рівень механізму вчинення злочину та виявити суб'єктивну сторону злочину. Це дозволяє не тільки більш коректно кваліфікувати злочин, а й розробити певні методи щодо профілактики злочинності, та способів ресоціалізації злочинця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попович О. В. Соціально-психологічна характеристика особистості злочинця / О. В. Попович // Часопис Київського університету права. – К.: 2012. Т. 2 – С. 313-316 – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/313.pdf.

2. Юридична психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Є. Самойлов, М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С. М. Миронець, Г. М. Ржевський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 432 с.

3. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2006. – 264 с.

ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

ЧЕРКАШИН В. Д.

студент V курсу юридичного факультету

Науковий керівник: ЯКОВЕНКО Є. О.

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпровський національний університет

імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Кримінологічне дослідження особи злочинця та розробка певних взаємозв'язків і систем, оснований на результатах таких досліджень, являє собою складний та неоднорідний процес. Адже особистість включає в себе велику кількість унікальних ознак. Варто визнати, що майже жодна з класифікацій та типологій не може претендувати на повноту та досконалість. Проте протидія злочинності не може спиратися лишена індивідуальні ознаки. Цю проблему вирішує типологія та класифікація, адже вони мають вагоме теоретичне й практичне значення [1, с. 314].

Актуальність такого дослідження міститься у тому, що саме за допомогою формування певних типів можна виявити основні характеристики осіб, що вчинили злочини, та застосувати їх при проведенні заходів індивідуального запобігання або наданні соціальної підтримки таким особам з метою їх виправлення.

У кримінологічній науці типологію слід розуміти як розподіл злочинців за ознаками, які напряду пов'язані зі злочинною поведінкою.

Переважає кількість кримінологів (В. Н. Бурлаков, А. М. Яковлев, В. В. Лунєєв, Д. А. Шестаков, Ю. М. Антонян та інші) вважають, що такими підставами для побудови конкретної типології виступають наступні критерії:

1) за характером антисуспільної спрямованості особи, а саме:

– агресивно-зневажливе ставлення до людини та найважливіших благ (життя, здоров'я, честі, гідності тощо);

– корисливо-егоїстична мотивація та легковажне ставлення до фундаментальних принципів соціальної справедливості (крадіжки, інше викрадення майна ненасильницьким способом, шахрайство, хабарництво, контрабанда, торгівля наркотиками тощо);

– індивідуалістично-анархічне ставлення до різних соціальних інститутів, своїх громадських, службових, сімейних та інших обов'язків (це особи, які вчинили злочини проти громадського порядку, порядку управління, військові та службові злочини);

– легковажно-байдуже ставленням до дотримання правил техніки безпеки, що проявляється у вчиненні необережних злочинів.

2) За глибиною та стійкістю антисоціальної спрямованості:

– випадкові злочинці (винні у злочинах, які не відносяться до тяжких, і порушили кримінальний закон вперше, під впливом несприятливих зовнішніх обставин, всупереч своїм ціннісним орієнтаціям);

– ситуативні (є схожими з попередніми, але вчинили злочин, який відноситься до категорії тяжких (наприклад, вбивство з ревнощів);

– нестійкі (вчинили умисні злочини вперше, але раніше за такими особами вже спостерігалась різного роду асоціальна поведінка (алкоголіки, побутові хулігани, дрібні крадії та інше);

– злісні злочинці (характеризуються тим, що ведуть злочинну діяльність вже тривалий час. Це можуть бути професійні злочинці, рецидивісти. Для них злочинна поведінка є звичною);

– особливо-злісні злочинці (ведуть тривалий час злочинну діяльність, але на відміну від попереднього пункту, такі особи є лідерами різних злочинних організацій або «злодіями в законі»).

3) За соціальною спрямованістю особистості злочинця:

– професійний тип. Вважається найбільш небезпечним. Має повну негативну спрямованість. Для таких осіб характерна деструктивна поведінка, стійкий правовий нігілізм, низька моральна культура або взагалі її відсутність;

– звичний. Позитивна спрямованість виражена дуже слабо. За ознаками збігається зі професійним, але на відміну від нього, такий тип не виступає активним у скоєнні злочину, а причиною неправої поведінки є життєві ситуації;

– нестійкий. Позитивна та негативна спрямованість майже однакові. Тому певні життєві обставини можуть привести як до посилення антисоціального потенціалу і вчинення злочину, так і до послаблення криміногенності особистості;

– недбалий. Мінімальна негативна та значна позитивна спрямованість. Для таких осіб характерне легковажне ставлення до правових, соціальних та моральних норм;

– випадковий. Має виражену позитивну спрямованість. Відсутність деформації вказує на те, що злочин вчиняється виключно під впливом конкретних обставин.

4) За характером взаємодії соціальної ситуації і особи:

– послідовно-криміногенний. Для таких осіб злочин є типовою нормою поведінки. Детермінантом злочину є мікросередовище, у якому формувалась особа, та набуті антисоціальні погляди;

– ситуативно-криміногенний. Вирішальну роль грає не тільки асоціальна особа та її деструктивні погляди, а й певна життєва ситуація;

– ситуативний. Вчинення злочину майже повністю залежить від конкретних несприятливих обставин [2, с. 143].

Отже, за допомогою типології можна фіксувати не тільки найчастіші випадки, а й будувати певні закономірності, які являють собою результат соціального розвитку особи. Такий підхід значно поглиблює кримінологічні знання про злочинців та, в свою чергу, сприяє більш вдалому виконанню завдань по боротьбі зі злочинністю, підвищує ефективність профілактичних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридична психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.Є. Самойлов, М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, С.М. Миронець, Г.М. Ржевський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 432 с.

2. Кримінологія: Загальна та Особлива частини. Навчальний посібник. – Х.: Право, 2014. – 513 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://libnet.com/content/9613_Tipologiya_zlochinciv.html.

НАПРЯМ 9. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ФІКТИВНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) КОШТІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

БУЙМИСТРУК П. Д., СМІХУЛЬСЬКА В. В.

курсанти взводу

Науковий керівник: ЛАЗЕБНИЙ А. М.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Київська область, Україна

У процесі трансформації національної економіки збільшується частка тіньових, кримінальних капіталів, власники яких намагаються їх легалізувати. Як наслідок, відбувається проникнення таких коштів у різні сфери економіки країни, здійснюється приховування частини доходів, що призводить до зменшення податкових надходжень до бюджету. Проблема відмивання «брудних» грошей набула глобального характеру та викликає стурбованість світової спільноти.

Актуальність досліджуваної теми зумовлена постійним ускладненням схем легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, необхідністю об'єднання зусиль правоохоронних органів різних країн у процесах запобігання та протидії відмиванню.

У юридичній літературі питанням протидії легалізації злочинних доходів приділялась увага в роботах М. В. Салтєвського, В. Ю. Шепітька, А. П. Шеремета, В. П. Головіної, П. П. Андрушка, В. І. Борисова, М. В. Бондаревої, Б. С. Болотського, О. . Дудорова, Е. А. Іванова, Ю. В. Короткова, В. В. Лаврова, А. А. Музики, В. О. Навроцького, І. Б. Осмаєва, В. М. Поповича, Б. Г. Розовського, Є. Л. Стрельцова, О. О. Чаричанського, А. А. Шебунова й інших вітчизняних і зарубіжних авторів.

У сучасних умовах джерелом отримання кримінальних доходів, окрім наркобізнесу, може бути незаконний обіг чи утримання притонів, контрабанда, незаконна приватизація, ухилення від сплати податків, розкрадання в різних сферах фінансово-господарської діяльності та інші правопорушення [6, с. 663].

Відповідно до Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» легалізація визначена як процес, у ході якого кошти, отримані в ре-

зультаті незаконної діяльності, розміщуються, переводяться чи іншим чином пропускаються через фінансово-кредитну систему або інвестуються іншим чином в економічну діяльність, повертаючись до власника у вигляді цілком легальних доходів [6, с. 663].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» легалізація (відмивання) доходів являє собою вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскуванню незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів або іншого майна, за умови усвідомлення особою, що вони були доходами, з метою надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню доходами або дій, спрямованих на приховування джерел походження таких доходів [2]. Найбільш розповсюджені у 2013–2016 рр. тенденції, схеми та способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, були узагальнені Держфінмоніторингом і затверджені наказом від 27.12.2016 р. № 378 під міжнародною назвою «типології» [4].

Головна проблема полягає в тому, що злочинці повсякчас винаходять нові способи перетворення злочинних грошей в цілком легальні. За розвитком ідей та технологій вони завжди йдуть на крок попереду правоохоронних структур, покликаних з ними боротися.

Практично для всіх механізмів відмивання грошей характерним є використання фіктивних фірм, тобто суб'єктів фінансово-господарської діяльності. Фіктивні фірми широко використовуються в процесі відмивання грошей і фінансування терористичної діяльності для приховування незаконної природи отриманих коштів.

Фіктивне підприємництво визначається у ст. 205 КК України 2001 р. як створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона [3]. В сучасних умовах фіктивне підприємництво, порушує стабільність господарського обороту, дискредитує підприємницьку діяльність, завдає майнової шкоди юридичним і фізичним особам, розширює масштаби недобросовісної конкуренції, створює передумови для ухилення від сплати податків і зборів, незаконної конвертації безготівкових коштів у готівку, що в свою чергу сприяє легалізації «брудних» коштів.

У літературі можна почерпнути певний перелік можливих способів легалізації доходів з використанням фінансово-господарської діяльності. Це створення:

- фіктивних фірм та здійснення через них різних правочинів та угод, в першу чергу недійсних (в тому числі фіктивних, удаваних); лжебанків, конвертаційних центрів [8];

- підприємств зі змішаною формою власності та розміщення їх філій в офшорних зонах [7, с. 92];

- торговельних компаній та підприємств спеціально для відмивання коштів [9];

– системи використання некомерційних організацій (закладів освіти, спорту, культури, громадських організацій) для легалізації за допомогою спонсорських проектів [5, с. 268].

Спосіб приховування, як правило, пов'язаний з підробленням фінансової та бухгалтерської документації; незаконною переадресацією грошових сум з рахунків однієї підставної фірми на іншу; веденням фінансово-господарської діяльності через «підставні» (фіктивні) фірми чи фірми-посередники, укладаючи дійсні правочини та угоди, надаючи операціям з легалізації вигляд цивільно-правових відносин.

На першому етапі – «розміщення» (placement) – грошові кошти розміщуються на підприємствах, в котрих значні суми готівки є звичайним явищем (ресторани, бари, готелі, компанії, торгові фірми та ін.). При цьому існує дві основні схеми: перша – розміщення незаконних доходів (злиття) в масу законних операцій фірми, яка реально існує. Друга – створення фіктивної фірми, котра не веде реальної діяльності та в якості фінансової звітності показує легалізовані кошти.

На другому етапі легалізації доходів – «нашарування» (layering) – відбувається відрив незаконних доходів від їх джерела шляхом створення складного ланцюга фінансових операцій, спрямованих на маскування аудиторського сліду [5].

Якщо на стадії «розміщення» (placement) суми нелегальних коштів були успішно отримані на рахунки фіктивною фірмою та не виявлені, то розслідування подальшої легалізації коштів утруднюється. Складні фінансові операції проводяться багаторазово, накладаючись одна на одну з метою ускладнити роботу правоохоронних органів з відшукування незаконних фондів, що підлягають конфіскуванню, та джерел таких фондів.

На третьому етапі – «інтеграція» (integration) – відбувається надання вигляду легальності доходам, здобутим злочинним шляхом. На цій фазі гроші отримують «нове» легальне джерело та входять у фінансову систему та інвестиційну діяльність.

Як висновок можна зазначити, що фіктивні фірми використовуються практично у всіх механізмах легалізації. Вони легалізують незаконні кошти, переводять у готівку безготівкові кошти, проводять різні фінансові операції, що в свою чергу негативно впливає на економічну систему держави. Фіктивні фірми створюються на короткий термін, іноді навіть під виконання конкретних операцій, а після цього просто ліквідуються, реорганізуються, зникають їх власники. Одні фірми уникають постановки на податковий облік, проте за звітний період пропускають значні суми. Інші здійснюють певний вид господарської діяльності, мають підставного директора, регулярно звітують у податкові органи, мають повний пакет підроблених документів на нелегальний товар.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму на 2005 – 2010 роки: Затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 315-р від 3.08.2005 року.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28.11.2002 року // ВВР України. – 2003. – № 1.
3. Наказ Держфінмоніторингу від 27.12.2016 р. № 378.
4. Рымарук А.И., Лысенков Ю.М., Капустин В.В. та ін. Отмывание грязных денег: международные и национальные системы противодействия / Под ред. проф. Рымарука А.И. – К., 2003.
5. Криминалистика: Учеб. для студентов вузов / Под ред. А.Ф. Волынского, В.П. Лаврова: 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2008.
6. Андрущенко І.Р. Проблеми виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються в офшорних зонах // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2002 – № 5.
7. Корж В. Способи легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих організованими групами, злочинними організаціями: [Електр. ресурс]: www.pravoznaves.com.ua/period/article/736/К.
8. Волобуєв А.Ф. Особливості механізму легалізації доходів, одержаних незаконним шляхом: [Електр. ресурс]: www.nai.au.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_1/volobuev.htm.

ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНІЙ РОЗВІДЦІ

БУЙМИСТРУК П. Д., СМІХУЛЬСЬКА В. В.

курсанти взводу

Науковий керівник: КОЛОСОВСЬКИЙ Є. Ю.

кандидат юридичних наук,

майор податкової міліції,

заступник начальника кафедри оперативно-розшукової діяльності

Університет державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Київська область, Україна

В Україні конфіденційне співробітництво осіб з працівниками оперативних підрозділів, в тому числі кримінальної розвідки Національної поліції, має місце при вирішенні завдань, які визначені в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність»: завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп,

відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1] оперативні підрозділи наділені правом мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників та використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України (п. 14). Якісне використання можливостей конфіденційного співробітництва є підставою для ефективного виконання працівниками вищезазначених підрозділів покладених на них завдань [2].

Науковими розробками, спрямованими на удосконалення оперативно-розшукової діяльності і, зокрема, конфіденційного співробітництва у різні роки займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Антонов К. В., Білоус В. Т., Бандурка О. М., Басецький І. І., Вандишев А. С., Возний А. Ф., Гребельський Д. В., Дідоренко Е. О., Долженков О. Ф., Лекарь А. Г.

Так на встановлення відносин співробітництва необхідне волевиявлення обох сторін, а також їхня спільна згода. Співробітництво ґрунтується винятково на добровільному волевиявленні. Ініціатива про співробітництво може надходити від працівників кримінальної розвідки. Однак рішення приймає особа, яка залучається до конфіденційного співробітництва, надавши однозначну й стверджувальну згоду. Працівник кримінальної розвідки має враховувати бажання і можливості людей, які можуть сприяти вирішенню завдань оперативно-розшукової діяльності. Неврахування останніх може призвести до конфліктів під час спілкування працівника кримінальної розвідки з вказаними особами.

Під конфіденційним співробітництвом слід розуміти негласне (таємне), з дотриманням суворої конспірації співробітництво осіб (конфідентів) з працівниками оперативних підрозділів. Конфіденти – це приватні фізичні особи, з якими оперативні підрозділи органів, що здійснюють ОРД, встановили на платній чи безплатній основі відносини співробітництва, передбачаючи надання такими громадянами вказаним операпаратам сприяння на конфіденційній основі у виконанні покладених на них завдань. До категорії таких осіб належать:

- особи, діяльність яких носить розвідувально-інформативний характер (штатні негласні та негласні працівники);
- особи, за допомогою яких забезпечується конспірація в роботі з штатними негласними та негласними працівниками (власники легендованих підприємств чи кооперативів та ін.) [3, с. 12].

Конфіденційна інформація складає основний зміст діяльності оперативних підрозділів, а інші засоби носять допоміжний характер перевірки інформації гласними та негласними шляхами. Результати інформації оперативні підрозділи повинні надати слідчому, який закріплює їх процесуальним шляхом.

Аналіз літературних джерел оперативної діяльності вказує на класифікацію трьох категорій конфіденційних співробітників. Перша група відноситься до внутрішніх підрозділів до них відносяться помічники, які активно співпрацюють та надають інформацію щодо організованого злочинного угруповання. Друга категорія включає до себе зовнішні підрозділи та

контакти з особою, яка співпрацює під псевдонімом і використовує окремі доручення. Вони надають первинну інформацію, яку повинен перевірити негласним шляхом оперативний співробітник. Третя група це коло забезпечення безпеки конфіденційного співробітника. Вони працюють тоді коли виникає потреба до отримання окремого виду інформації.

Інформація, яку отримує оперативний працівник від конфідента може мати самий різний зміст, але вона має бути спрямована на досягнення цілей оперативно-розшукової діяльності. Оперативний працівник оцінюючи інформацію, отриману від конфідента, повинен зважати на особистість конфідента, мотиви його добровільної згоди на співробітництво, на достовірність інформації, отриманої раніше, можливість перевірити відомості, які повідомив конфідент. Зацікавленість у кінцевому результаті справи особи, яка володіє інформацією про злочин, створює перешкоди для встановлення істини, неединичними є випадки мимовільної помилки таких осіб щодо обставин справи внаслідок обмежених можливостей сприйняття, запам'ятовування і відтворення фактів [3, с. 814].

В той самий час при розкритті тяжких злочинів, організованої злочинної діяльності оперативна інформація, отримана від конфідентів, має вирішальне значення для прийняття рішень про наступні оперативно-розшукові заходи та процесуальні дії. Зміст такої оперативної інформації, при її підтвердженні, є реальним відбитком події злочину та інших досліджуваних фактів, він не змінюється і при подальшому використанні такої інформації в процесі доказування. Коли інформація конфідента отримує процесуальне оформлення, тобто легалізована, вона одержує і процесуальні джерела і процесуальний регламент її використання, гарантії її достовірності і об'єктивності, що забезпечується процесуальним порядком доказування.

Тому робота з конфідентами як і використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, вимагає від працівників оперативних підрозділів та слідчих, необхідних знань в цій сфері і належного практичного досвіду, що потребує певних кроків з її вдосконалення для безпосереднього застосування у кримінальній розвідці [4, с. 158].

На нашу думку використання конфіденційного співробітництва у кримінальній розвідці дуже важливо, адже сьогодні вимагає для виявлення злочинів, та організованої злочинності дуже якісний і все сторонній підхід у проведенні кримінальній розвідці, та збір інформації для доказової бази тільки силами співробітників правоохоронних органів неможливий. Тому ми пропонуємо у кримінальній розвідці використовувати конфіденційне співробітництво, тому що для якісного збору доказової бази, необхідні конфіденти, з кола осіб саме тої сфери діяльності в якій здійснюються злочинні дії чи правопорушення, що на наш погляд дуже розвантажить оперативних працівників які займаються кримінальною розвідкою, і дасть можливість сконцентруватись на виконанні більш пріоритетних завдань кримінальної розвідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року / станом на 12 березня 2017 року – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар у 2 томах. Редколегія: В.Я. Тацій, О.В. Капліна, О.Г. Шило. Вид. «Право»-2013, С. – 1432.
3. Хімченко С.А. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: новий крок у правовому забезпеченні / С.А. Хімченко // Правове життя сучасної України: Матеріали міжнародної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу НУ «ОЮА» (16–17 травня 2013 р.) / Відп. ред. д. ю. н., проф. В.М. Дрьомін // НУ «ОЮА» – Одеса: Фенікс, 2013. – 814 с.
4. Албул С.В. Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України / С.В. Албул, О.Є. Користін // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 1. – С. 158-163.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАМІНИ ПРИЗНАЧЕНОГО ЗАХИСНИКА У ВИПАДКУ ЗДІЙСНЕННЯ НЕЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ВОЛОШАНІВСЬКА Т. В.

аспірант кафедри кримінального процесу

Науковий керівник: ПОЖАР В. Г.

кандидат юридичних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) право кожного обвинуваченого в кримінальному провадженні на ефективний захист за допомогою адвоката, який за необхідності, призначається в офіційному порядку, є одним з основоположних елементів справедливого судового розгляду. При цьому Суд неодноразово наголошував, що передбачені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) права повинні бути не теоретичними або ілюзорними, а правами практичними і ефективними.

ЄСПЛ вважає, що хоча ведення захисту по суті є справою обвинуваченого та його адвоката, національні суди не повинні пасивно спостерігати за випадками неефективного юридичного представництва [1; 2]. Суд вважає, що згідно з п. «с» ч. 3 ст. 6 ЄКПЛ втручання компетентних державних органів вимага-

ється в тих випадках, коли факт незабезпечення адвокатом ефективного представництва є очевидним або будь-яким чином переконливо доведений до їх відома [3; 4]. Відповідальність держави може виникати у випадку, коли адвокат взагалі не здійснює захист інтересів обвинуваченого [5] або у випадку недотримання адвокатом основної процесуальної вимоги, коли таке недотримання вимог не може вважатись необдуманим захистом чи недоліком аргументації [6]. Що стосується адвокатів, призначених компетентними органами, позиція Суду ще суворіша: компетентні національні органи зобов'язані втручатись не лише у випадку «очевидної» нездатності призначеного для надання правової допомоги адвоката забезпечити ефективно представництво обвинуваченого, але також якщо вони в достатній мірі обізнані про це будь-яким іншим чином [1; 3; 7]. Вони можуть зробити це, замінивши адвоката, змусивши його виконувати свої обов'язки або вживаючи інших заходів, у тому числі зупинивши судовий процес, щоб надати адвокату можливість виконувати свої обов'язки ефективно [5].

ЄСПЛ неодноразово констатував порушення права на захист в Україні у справах, де захисник формально був призначений, проте не здійснював ефективний захист. Так, в рішенні у справі «Яременко проти України» [8] Суд вказав, що той факт, що кожен із двох інших захисників, які представляли заявника, бачив його лише один раз і тільки під час допиту і що до допиту ніхто з них із заявником не бачився, найімовірніше свідчить про символічний характер їх послуг. Тим самим Судом було встановлено порушення п. «с» ч. 3 ст. 6 Конвенції.

Закріплений ч. 2 ст. 20 КПК України обов'язок слідчого судді, суду забезпечити підозрюваному, обвинуваченому право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника передбачає не тільки вжиття ними заходів щодо реалізації вільного вибору захисника та відмову від нього або його заміну, чи організації побачення з ним до першого допиту, чи призначення захисника за рахунок держави у передбачених законом випадках, але й обов'язок відповідного реагування на факти, які відверто вказують на некомпетентність та неефективність захисту [9, с. 69]. За наявності таких фактів, якщо вони знаходять своє відображення у процесуальних документах, відсутність адекватної реакції з боку посадових осіб органів досудового слідства, прокуратури або суду на них є порушенням п. «с» ч. 3 ст. 6 ЄКПЛ. Тому вживати заходів щодо припинення порушення права обвинуваченого на ефективний захист зазначені посадові особи повинні як за клопотанням обвинуваченого (наприклад, про заміну захисника в зв'язку з його некомпетентністю), так і з власної ініціативи [10].

На сьогодні з ініціативи посадових осіб відповідно до ст. 81 КПК України захисник може бути усунений від участі у справі лише слідчим суддею, судом як наслідок задоволення відводу.

Зважаючи на практику ЄСПЛ, зокрема, рішення у справах «Санніно проти Італії», «Артіко проти Італії», «Камасинський проти Австрії», «Дауд проти Португалії» слід передбачити у КПК України можливість заміни адвоката, що неефективно здійснює захист обвинуваченого. При цьому слід враховувати ту обставину, що наділення правом заміни адвоката слідчого чи навіть судді не

відповідатиме принципу змагальності, оскільки дане повноваження може бути використане ними для усунення адвоката, що як раз ефективно здійснює захист, оскаржуючи їх незаконні процесуальні рішення, дії чи бездіяльність. Очевидно, що найбільш безсторонньо дане питання можуть вирішити інші адвокати, які не мають особистого процесуального чи матеріального інтересу в результатах конкретного кримінального провадження.

Саме таке рішення передбачене Стандартами якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затвердженими Наказом Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 р. № 386/5 [11]. Згідно з п. 4 Стандартів, оцінювання якості надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі здійснюється відповідно до цих Стандартів комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів, за поданням відповідних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги у встановленому порядку. Моніторинг якості надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі здійснюється відповідно до цих Стандартів Координаційним центром з надання правової допомоги та центрами.

Хоча ст. 24 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» передбачає можливість заміни адвоката у випадку неналежного виконання ним своїх зобов'язань за умовами договору, КПК України на сьогодні не передбачає можливості заміни адвоката з цих підстав інакше як самим підозрюваним, обвинуваченим. Тому видається доцільним доповнити ст. 54 КПК України вказівкою на те, що захисник, який здійснює захист за призначенням, може бути замінений органом (установою), уповноваженою законом на надання безоплатної правової допомоги, у випадках, передбачених цим Кодексом та законодавством про безоплатну правову допомогу.

Крім того, в КПК України слід визначити чіткий процесуальний порядок здійснення такої заміни. Зокрема, слід надати слідчому, прокурору, слідчому судді та суду повноваження ініціювати це питання перед комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів, які за наслідками такого звернення будуть перевіряти якість надання адвокатами безоплатної правової допомоги та приймати відповідне рішення, що у випадку неефективного здійснення захисту адвокатом буде слугувати підставою для його заміни центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Даний порядок також найдоцільніше визначити у статті 54 КПК України.

Зазначені норми дозволять посилити контроль за адвокатами, що надають безоплатну правову допомогу, та нададуть можливість усунути від участі у справі адвокатів, які неналежним чином виконують свої обов'язки, нівелюючи право особи на ефективний захист. Тим самим буде забезпечене виконання виробленого практикою ЄСПЛ обов'язку компетентних національних органів втрутитись у випадку нездатності призначеного для надання правової допомоги адвоката забезпечити ефективний захист обвинуваченого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Case of Sannino v. Italy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%2230961/03%22,%22itemid%22:%22001-75213%22>}}.
2. Case of Cuscani v. The United Kingdom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%2232771/96%22,%22itemid%22:%22001-60643%22>}}.
3. Справа Камасинського (Kamasinski Case) // Український портал практики Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=372>.
4. Case of Lagerblom v. Sweden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/ENG#%22itemid%22:%22001-60884%22>}}.
5. Артико (Artico) проти Італії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461454/2461454.htm>.
6. Case of Czekalla v. Portugal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%2238830/97%22,%22itemid%22:%22001-60676%22>}}.
7. Case of Daud v. Portugal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:%22222600/93%22,%22itemid%22:%22001-58154%22>}}.
8. Справа «Яременко проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_405.
9. Кучинська О. Забезпечення права на захист та кваліфіковану правову допомогу в кримінальному провадженні / О. Кучинська // Юридична Україна. – 2012. – № 4. – С. 65-69.
10. Кучинська О.А. Кваліфікований захист як передумова реалізації права на справедливий суд / О.А. Кучинська // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 1 (10). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-1/11koanss.pdf>.
11. Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі: Наказ Міністерства юстиції України від 25.02.2014 р. № 386/5. – Офіційний вісник України. – 2014. – № 20. – Ст. 648.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

ГОРЯНСЬКА К. В.

студент III курсу

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

В різні часи та епохи в кожній без винятку державі найбільш болючішою для її суспільства була і залишається проблема злочинності неповнолітніх, Україна не є винятком. Найбільш гостро ця проблема постає в період кризових етапів розвитку певного суспільного утворення через те, що в час, коли втрачаються стабільні ціннісні орієнтири, діти швидше, ніж дорослі, реагують на такі зміни, що впливає на їхню поведінку та свідомість, яка тільки починає формуватися. За даними статистики, кожний восьмий-дев'ятий злочин в Україні вчинюється неповнолітнім. Причому ці злочини стають жорстокішими і цинічнішими. Проблема злочинності серед неповнолітніх є актуальною завжди, особливо в умовах сучасного реформування системи кримінального процесуального права.

На сьогоднішній день необхідно ставити і вирішувати питання про необхідність побудови в Україні ефективної системи ювенальної юстиції, яка буде у змозі забезпечити всебічний захист прав та охоронюваних законом інтересів неповнолітніх осіб, а також буде враховувати індивідуальні особливості неповнолітніх, їхньої кримінальної поведінки та подальшого життя в соціумі. Створення такої системи має на меті переорієнтацію в боротьбі із суспільно небезпечними діяннями неповнолітніх, головним чином, на заходи щодо попередження скоєння ними таких дій. Так, В. Д. Філімонов пише, що зі сфери дії принципу рівності перед законом виключаються неповнолітні особи «...в отношении... возрастной категории лиц, совершивших преступления, – несовершеннолетних – принцип равенства не действует. Особенности личности несовершеннолетних преступников, а также совершенных ими преступлений не позволяют применять к ним те критерии определения содержания и размеров уголовной ответственности, которые предусмотрены в отношении взрослых преступников» [1]. Окремою проблемою є проведення роботи з неповнолітніми, з урахуванням правил та норм, які звертають особливу увагу на необхідність застосування виховного впливу з метою максимального збереження особистості дитини та формування її свідомості у напрямку забезпечення її розуміння дотримання правил поведінки у житті та суспільстві. Неповноліття як юридичний факт істотно позначається на регламентації правового статусу неповнолітніх у праві взагалі та в окремих його галузях. Г. М. Міньковський, А. П. Тузов наголошували, що реалізація, зокрема, кримінально-правових положень, пов'язана з віком й обумовлена особливостями особи неповнолітнього

та його соціальним становищем. Неповнолітні у кримінальному процесі мають специфічний статус, тому повинні наділятися особливими правами. Це підтверджується аналізом таких міжнародно-правових актів як Конвенція про права дитини, Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх тощо.

Історично в праві, поступово змінюючи один одного, діяв ряд принципів щодо залучення неповнолітніх до кримінального провадження. Перший принцип – прощення, виправдане неповноліттям, був закріплений, зокрема, у Законі XII таблиць. В його основу покладено вчення про дієздатність особи, де за римським правом особи віком до 10 років не визнавалися дієздатними, адже з огляду на свій вік не могли розуміти характеру злочинного акту, тому і не підлягали застосуванню покарання, а отже, і не залучалися до кримінального процесу. Цей принцип діяв упродовж тривалого часу в країнах, що сприйняли римське право. У наш час особи віком до 11 років не розглядаються як такі, що здатні усвідомлювати власні дії і їх цілком виправдано можна вважати повністю недієздатними. У праві набула визнання важливість особливого підходу до вирішення питань покарання неповнолітніх та їх судового захисту. Це починалося із часткового виведення найменших вікових груп цих осіб з-під карального меча держави (прощення, виправдане неповноліттям) через встановлення можливості неповнолітнім усвідомлювати протиправність своїх дій (принцип розуміння) до майже повної заміни самої парадигми впливу на тих неповнолітніх, які порушили закон (принцип сприймання виховного впливу).

Враховуючи перспективу розвитку кримінального провадження, теоретична модель кримінального процесуального статусу неповнолітніх, що скоїли кримінальне правопорушення, має звертати особливу увагу на такі аспекти: особливості прояву психофізіологічного рівня розвитку неповнолітніх; правові наслідки, що, з одного боку, пов'язані з існуючими правовими обмеженнями, а з іншого – зі встановленням додаткових юридичних засобів захисту прав і законних інтересів таких осіб. На нашу думку, з огляду на особливості процесуального порядку кримінального провадження щодо неповнолітніх, законодавець у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України закріпив такі гарантії, які здатні повною мірою сприяти забезпеченню їх прав, свобод і законних інтересів у кримінальному провадженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Филимонов В.Д. Принцип равенства граждан перед законом в уголовном праве // Уголовное право в XXI веке. – С. 226.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України (редакція від 03.08.2017).

ДО ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ РИЗИКУ ПЕРЕХОВУВАННЯ ОСОБИ ПІСЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ І ДО МОМЕНТУ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

КОЛОДЧИН Д. В.

аспірант кафедри кримінального процесу

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Метою застосування запобіжних заходів є запобігання настанню передбачених законом ризиків, зокрема ризику переховування від органів досудового розслідування і суду. Вказана ціль запобіжних заходів спрямована на забезпечення досягнення дієвості, так би мовити, основного провадження – тобто провадження, яке має надати відповідь на питання винуватості або невинуватості підозрюваного, обвинуваченого. Разом із тим, у найбільш нових кримінальних процесуальних наукових дослідженнях доволі переконливо обґрунтовується необхідність виділення в кримінальному процесі не лише основних проваджень (досудове розслідування, судовий розгляд і т. д.), а й допоміжних або забезпечувальних проваджень, до яких варто відносити й провадження з розгляду слідчим суддею питання про застосування запобіжного заходу [див.: 1, с. 278]. Розвиваючи думку у вказаному напрямі та враховуючи контекст даного дослідження, маємо висловити (з подальшим обґрунтуванням) тезу про те, що забезпечувальні провадження, зокрема провадження з розгляду слідчим суддею питання про застосування запобіжного заходу, самі в ряді випадків потребують відповідних заходів забезпечення.

Так, наприклад, відповідно до ст. 187 КПК, для забезпечення судового розгляду клопотання про запобіжний захід може застосовуватися привід, а якщо ставиться питання про запобіжний захід у вигляді тримання під вартою – затримання. Разом із тим, відповідно до ч. 1 ст. 188 КПК, прокурор, слідчий за погодженням із прокурором має право звернутися із клопотанням про дозвіл на затримання *підозрюваного* (курсив наш – Д. К.). При цьому за загальним правилом (якщо особа не затримувалась і немає ускладнень із визначенням місця її знаходження), особа набуває статус підозрюваного лише після того, як їй повідомлено про підозру у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК. Отже, якщо слідчий і прокурор зібрали достатньо доказів для повідомлення особі про підозру й при цьому передбачають можливість настання ризиків, запобігти яким можливо лише фізично обмеживши можливість вільного переміщення такої особи, то єдиним правильним процесуальним порядком буде вручити особі повідомлення про підозру, після чого звернутися до суду з клопотанням про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою і одночасно з клопотанням про дозвіл на затримання з метою приводу (в порядку п. 1 ч. 2 ст. 188 КПК). Але проблема полягає у тому, що застосування такого

алгоритму передбачає, що з моменту повідомлення про підозру й до моменту винесення слідчим суддею ухвали про затримання з метою приводу відсутні будь-які юридичні підстави для обмеження особистої свободи підозрюваного. При цьому останній, будучи офіційно повідомленим про підозру, вже усвідомлює серйозність загрози притягнення до кримінальної відповідальності, що безумовно може спрацювати каталізатором у здійсненні спроб уникнути покарання, зокрема шляхом переховування від слідства.

Разом із тим, в описаній вище ситуації відсутні підстави для затримання, оскільки згідно з кримінальним процесуальним законом уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках: 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; 2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України (ст. 208 КПК). Тим не менш, як показує практика, у ситуаціях, коли після повідомлення особі про підозру планується обрання до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, представники органів досудового розслідування нерідко вдаються до застосування, так званого, «прихованого» затримання: особу викликають до слідчого органу (під якимось незначним приводом, не інформуючи про дійсні причини виклику), повідомляють про підозру, вручають копію клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою після чого, без звільнення такої особи та не зважаючи на її позицію щодо факту обмеження особистої свободи, доставляють до суду. Слід також зауважити, що окрім незаконності позбавлення свободи у даній ситуації порушується й право особи на захист. Річ у тім, що оскільки затримання є, так би мовити, неофіційним, то в правоохоронного органу де-юре не виникає обов'язку поінформувати про факт затримання відповідний Центр вторинної безоплатної правової допомоги. З іншого боку, жодним чином не виправдовуючи вищеописану практику, маємо зазначити, що такий підхід досить часто викликаний об'єктивною потребою і спрямований на досягнення публічних інтересів держави і суспільства – забезпечення невідворотності кримінального покарання.

На наш погляд, вирішенням ситуації може стати внесення певних законодавчих коректив до тексту КПК. Рухаючись від протилежного, відразу відмітимо, що не слід йти шляхом розширення передбачених ст. 208 КПК підстав для затримання особи без ухвали слідчого судді. Такий крок по суті звузить сферу судового контролю за правами і свободами людини, що є недопустимим зважаючи на обраний Україною курс орієнтації на європейські стандарти і цінності. Разом із тим, проблема потребує вирішення, яке, на наш погляд, можливо знайти шляхом внесення коректив до передбачених ч. 2 ст. 188 КПК варіацій подання до суду клопотання про дозвіл на затримання з метою приводу. Зокрема, доцільно пе-

редбачити можливість звернення із таким клопотанням до подання клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. При цьому в самому клопотанні про дозвіл на затримання з метою приводу мають обґрунтуватися ризики, на запобігання яким буде спрямовано тримання під вартою, а до клопотання повинна додаватися копія письмового повідомлення про підозру, яке буде вручено особі. При цьому необхідно також внести зміни до ч. 4 ст. 189 КПК, доповнивши її п. 3 у такій редакції:

«4. Слідчий суддя, суд відмовляє у наданні дозволу на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу, якщо прокурор не доведе, що зазначені у клопотанні про застосування запобіжного заходу обставини вказують на наявність підстав для тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого, а також є достатні підстави вважати, що:

...3) одержавши повідомлення про підозру, підозрюваний до початку розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу вчинить дії, які є підставою для застосування запобіжного заходу і зазначені у статті 177 цього Кодексу».

Вбачається, що такий підхід з одного боку забезпечить досягнення інтересів суспільства у боротьбі зі злочинністю та досягненні невідворотності покарання, а з іншого – дасть можливість подолати незаконну практику, так званих, «прихованих» затримань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трофименко В.М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України / В. М. Трофименко: дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.09., Х, 2017. – 437 с.

ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ В КОРИСТУВАННІ СПЕЦІАЛЬНИМ ПРАВОМ

МЕДВЕДЧУК В. А.

студентка

Науковий керівник: ЯЦИК Т. П.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

Навчально-науковий інститут права

Університету державної фіскальної служби України

м. Ірпінь, Київська область, Україна

Покладаючи на учасників кримінального процесу обов'язки та надаючи їм права, держава передбачає активне використання прав і добросовісне виконання покладених обов'язків. Але, в той же час, сподівань на громадянський та

професійний обов'язок і належне виконання тих чи інших дій в окремих випадках може виявитись недостатньо, тому, в механізмі правового регулювання застосовуються додаткові заходи, які здатні забезпечити передбачені нормою права результати навіть у разі відмови від виконання обов'язків чи неналежного їх виконання. Таким чином, є підстави говорити про застосування засобів примусового характеру.

Питанню примусу в кримінальному процесі приділяли увагу велика кількість науковців, а саме: Є. Н. Александров, Ю. М. Грошевий, І. В. Гловюк, О.Б. Комарницька, Ф. М. Кудін, В. М. Корнуков, В. А. Михайлов, Ж. В. Удовенко, П. П. Пилипчук, В. В. Юсупов та інші.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 131 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом є одним із заходів забезпечення кримінального провадження, застосування якого регламентовано главою 13 цього Кодексу.

Такий захід передбачає: 1) тимчасове обмеження учасника кримінального провадження в користуванні спеціальним правом; 2) тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування підозрюваним спеціальним правом (право керування транспортним засобом або судном; право полювання; право на здійснення підприємницької діяльності).

За час дії КПК України станом на 1 вересня 2013 року у провадженні місцевих загальних судів знаходилось понад 217,2 тис. клопотань, які розглядалися слідчим суддею під час досудового розслідування. Найменшу кількість серед клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження становлять клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом відповідно до ст. 148 КПК України. Так, у провадженні місцевих загальних судів знаходилось 170 клопотань про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, розглянуто – 166, з них задоволено – 130 клопотань або 78,3%, відмовлено – 36 або 21,7% [1].

Свого часу П. М. Давидовим і П. П. Якімовим були висловлені міркування щодо підстав застосування заходів процесуального примусу. Згідно з переконаннями цих учених, підставами застосування таких заходів є дві групи доказів: докази, які встановлюють факт існування минулої події, і докази, що встановлюють можливість настання майбутньої події. До першої групи підстав, на їхню думку належать докази, що підтверджують учинення злочину та ступінь суспільної небезпечності особи, яка його вчинила. До другої – докази, що підтверджують можливість з боку обвинуваченого ухилитись від слідства та суду чи відбування покарання, здійснення перешкод для встановлення істини, продовження вчинення незаконних, злочинних дій [2, с. 83-84].

Ф. М. Кудін зауважував, що застосування примусу викликано не тим, чи становить особа підвищену суспільну небезпеку і чи вчинено нею тяжкий злочин, а поведінкою самої особи, яка перешкоджає кримінальній процесуальній діяльності [3, с. 109-110].

Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може бути здійснене на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування на строк не більше двох місяців. Проте жодних критеріїв визначення цих

підстав у законі не існує, немає й питань, дослідження яких могло б визначити достатність цих підстав. Тому необхідність тимчасового обмеження підозрюваного в користуванні спеціальним правом, напевно, буде визначатися із суб'єктивних думок і оціночних суджень слідчих, прокурорів та інших уповноважених службових осіб, які не завжди матимуть неупереджене ставлення до підозрюваних у протиправній поведінці [4].

У окремих випадках, на підставі вилучення документів у правопорушника, приймається рішення щодо обрання запобіжного заходу. Відповідно, до ст. 149 КПК України, службова особа, у випадку затримання вказаної особи, одночасно з її доставленням до слідчого, прокурора, іншого уповноваженого службовця уповноважена передати йому тимчасово вилучені документи, які посвідчують користування спеціальним правом.

На наш погляд, на стадії накладення обмежень однією із вагомих причин труднощів є питання практики, адже на даний момент практична база не достатньо напрацьована, а для цього потрібен час, у ході якого можна буде спостерігати стан дотримання у нашій державі прав людини.

Враховуючи вищевикладене, виходячи зі змісту ст. 148 КПК України, можна визначити, що тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом застосовуються у таких випадках: 1) Наявність фактичних даних, які свідчать про здійснення незаконних дій (вчинення кримінального правопорушення, неправомірна поведінка); 2) Наявності фактичних даних про можливість здійснення незаконних дій (вчинення іншого кримінального правопорушення, протиправна поведінка підозрюваного щодо перешкодження кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

На нашу думку, оскільки завдання щодо вирішення питання достовірності та достатності доказів покладено на слідчого суддю, тому можна чітко прослідкувати залежність порядку накладення тимчасових обмежень підозрюваного у спеціальному праві від дій правоохоронних органів.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що підставами застосування тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом можуть бути лише фактичні дані, які прямо вказують на те, що підозрюваний або обвинувачений може перешкоджати кримінальному провадженню, відшкодуванню завданої злочинном шкоди чи займатися злочинною діяльністю, яка пов'язана із використанням спеціального права та містяться у процесуальних джерелах доказів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження [Електронний ресурс] // Законодавство України: Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, 2014. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14>.

2. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час засто-

сування заходів забезпечення кримінального провадження: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-558/0/4-13 від 5.04.2013 р. // Судовий вісник – К., 2013. – № 4.

3. Кудин Ф. М. Принуждение в уголовном судопроизводстве / Ф.М. Кудин. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1985. – 135 с.

4. Тимчасове обмеження в спеціальному праві створює механізм усунення конкурентів: [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт газети «Закон і Бізнес». – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/10298–novi_pravila_obmezheniya_specialnogo_prava_v_kpk_vmozhlivlyuhtml.

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПОЧАТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ОСТАФІЙЧУК Г. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського
та кримінального права*

*Інститут права та суспільних відносин
ВНЗ «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

Кримінальний процес у своїй правовій основі керується тільки законними формами та методами встановлення обставин кримінального правопорушення, особи, яка його вчинила таким чином щоб до кожного підозрюваного була застосована належна правова процедура. Вузлові проблеми кримінального, кримінально-процесуального законодавства полягають в розробці корінних змін і нових підходів в розкритті і розслідуванні кримінальних правопорушень.

Чинний КПК України змінив процедуру кримінального процесуального провадження. У КПК України відсутня глава, яка регламентує стадію порушення кримінальної справи. Першою стадією кримінального процесу є стадія досудового розслідування, з якої починається досудове провадження.

За правилами ч. 1 ст. 214 КПК України визначено, що: «слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинений кримінальному правопорушенні або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування».

Ст. 3 КПК, що роз'яснює термінологію закону та вказує, що стадією кримінального процесу є досудове розслідування (п. 5 ч. 1 ст. 3), яке починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного

реєстру досудових розслідувань і закінчується припиненням кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Л. М. Лобойко надає теоретичні елементи щодо існування стадії порушення кримінального провадження. Він вважає, що «включати» юридичну процедуру, необхідну для даного випадку (тобто кримінальний процес) після проведення відповідної процедури перевірки заяви про вчинене кримінальне правопорушення [1].

Однак, за процедурою нового КПК процедура перевірки заяви про вчинене кримінальне правопорушення для слідчого втрачена. За аналізом теоретичних положень КПК можна визначити, що ні одна з статей нічого не висловлює про можливість перевірки заяви, яке надійшло від заявника. Крім того закон не встановлює розподілу між заявником та потерпілим. Вони у кримінальному процесі мають однакові права щодо подачі заяви про кримінальне правопорушення, згідно ст. ст. 55; 60 КПК.

Відповідно Єдиного реєстру досудових розслідувань черговий органу поліції повинен прийняти заяву та зареєструвати її вказавши дату надходження заяви про кримінальне правопорушення, прізвища, імені, по батькові заявника або потерпілого та обставини, які наведені заявником чи посилання на джерела інформації.

Суперечність законодавства відносно стадії порушення кримінальної справи така, що дослідники не випадково говорять про «процесуальні ребуси» даної стадії, про подальший розвиток її законодавчого регулювання.

Теоретичні питання, які переслідували дану стадію процесу можна виділити у наступному. По-перше, не урегульованість кримінально-процесуального законодавства щодо початку кримінального провадження. По-друге, повноваження слідчого визначені таким чином, що він починає слідчі дії та тільки після встановлення обставин кримінального правопорушення має право прийняття рішення щодо закриття кримінального провадження, якщо він не оголошував повідомлення про підозру.

«Головною проблемою» початку кримінального провадження є перевірка заяви про вчинення кримінального правопорушення до її реєстрації за оперативними матеріалами оперативних підрозділів. По-перше оперативні підрозділи не реєструють заяву про вчинення кримінального правопорушення тому, що знають який результат буде після проведення оперативно-розшукових заходів та виконують свої повноваження на підставі закону України про оперативно-розшукову діяльність. По-друге після реєстрації заяви про вчинення кримінального правопорушення відносно підозрюваного у вчиненні тяжкого злочину слідчий повинен проводити слідчі розшукові дії, а матеріали оперативних підрозділів повинні бути процесуально закріплені за протоколом слідчої розшукової дії. Однак проблема виникає у забезпеченні процесуальних гарантій учасникам кримінального провадження.

Кожна стадія кримінального провадження характеризується підсумковим процесуальним рішенням у якому слідчий, прокурор, суддя викладає своє ста-

влення щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Ст. 3 КПК України, встановлює, що інститут притягнення до кримінальної відповідальності є стадією кримінального провадження. Однак, проблема притягнення до кримінальної відповідальності традиційно відноситься не тільки до кримінального процесу, скільки до кримінального права. Механізм реалізації кримінальної відповідальності проходить стадію досудового кримінального та судового провадження. Крім того після вступу у дію вироку, суддя призначає покарання і встановлює положення його виконання.

Таким чином, залучення до кримінальної відповідальності не є стадією реалізації кримінальної відповідальності, але є стадією кримінального процесу.

Тобто досудове розслідування, не має за мету перевірку заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, а тільки здійснює технічну реєстрацію заяви у Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Таким чином законодавець пов'язує можливість провадження досудового розслідування не з прийняттям процесуального рішення, а з внесенням запису про отримання інформації про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лобойко Л.М. Методи кримінального процесуального права / Л.М. Лобойко: монографія. Д. Днепр. держ. Ун-т внутрішніх справ. – 2006. – 353 с.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

УСТЕНКО А. Г.

студентка

Університет державної фіскальної служби України

м. Київ, Україна

Актуальним питанням дослідження слідчих ситуацій завжди приділяється значна увага – як при дослідженні загальнотеоретичних питань криміналістики, так і при формуванні приватних методик розслідування окремих видів злочинів. Це пов'язано з тим, що основні положення даної категорії сприяють конкретизації та удосконаленню методики розслідування злочину як на початковому, так і на наступному етапах, розробці системи слідчих дій і тактичних операцій, висуненню, оцінці та перевірці слідчих версій, що забезпечує підвищенню її практичної значущості під час використання в безпосередній діяльності слідчого.

Успішне розкриття злочинів та викриття винуватих у їх вчиненні значною мірою забезпечується своєчасним початком досудового розслідування, ефективною його організацією, швидким і якісним проведенням слідчих (розшукових) дій.

Розглядаючи особливості діяльності працівників правоохоронних органів у процесі досудового слідства, необхідно зазначити, що вона будується залежно від обставин, які підлягають встановленню. Така діяльність може бути впорядкована і являти собою алгоритм певних дій, які допоможуть якнайшвидше розкрити злочин. Вибір напрямку і програми розслідування злочинів, в більшості випадків залежить від слідчої ситуації, яка складається на момент виявлення даного злочину і порушення кримінальної справи. Алгоритм слідчого в розслідуванні злочину повинен виглядати таким чином: аналіз наявної інформації; оцінка вихідної слідчої ситуації, висунення версій за основними обставинами події; постановка тактичних задач і планування розслідування; проведення окремих слідчих дій і тактичних операцій щодо перевірки висунутих версій.

Викладене дозволяє визначити слідчу ситуацію як сукупність сформованих на певному етапі умов – стану й обстановки – розслідування, сприйнятих, оцінюваних і використовуваних слідчим для вирішення тактичних завдань і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування.

У науці криміналістики дослідженням питання слідчої ситуації приділяли увагу провідні як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. М. Васильєв, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, І. Ф. Герасимов, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, Г. О. Зорін, А. В. Іщенко, О. Н. Колесниченко, В. О. Коновалова, І. М. Лузгін, Г. А. Матусовський, В. О. Образцов, О. С. Саїнчин, М. В. Салтевський, М. О. Селіванов, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, В. І. Шиканов, М. П. Яблоков та ін.

Як зазначає А. В. Іщенко, вивчення питання слідчої ситуації як криміналістичної категорії має теоретичне та прикладне значення. Теоретичне значення розроблення цієї проблеми в загальному полягає в об'єктивній необхідності конкретизації змісту та поняття цієї наукової категорії. Його практичне значення в тому, що визначення змісту слідчих ситуацій, їх класифікація, аналіз і оцінка дають можливість об'єктивно обґрунтувати вибір варіантів методики розслідування, які найбільшою мірою відповідали б обставинам і завданням розслідування на певному етапі [1, с. 57].

В. Ю. Шепітько зазначає про динамічний характер слідчої ситуації. На неї впливають різні фактори, у результаті яких можуть відбуватися зміни. Залежно від обсягу доказової інформації, формуються сприятливі або несприятливі ситуації [2, с. 204]. Різноманітність класифікацій слідчих ситуацій та широкий спектр їх видів свідчать про складність об'єкта вивчення та відображають його роль і місце в процесі розслідування.

Інформативну основу для типізації слідчих ситуацій вихідного і початкового етапів розслідування становлять предмет доказування, окреслений ознаками складу цього злочину, та відомості, що входять до його криміналістичної характеристики [3, с. 171].

На думку М. К. Камінського, слід вирізняти інформаційно-визначені й інформаційно-невизначені ситуації. Водночас під інформацією, що становить зміст слідчої ситуації, автор розуміє всю сукупність відомостей, що є у слідчого. Цю інформаційну базу в літературі позначають термінами «вихідні дані» або «наявні дані». Вважаємо, що ситуація є інформаційно-визначеною, якщо на початку розслідування є дані про подію злочину, включаючи відомості про

особу злочинця. Якщо відомий лише факт злочину, то маємо слідчу ситуацію другого типу [4, с. 19].

Аналіз ситуаційних особливостей виникнення інформації про подію злочину та особу злочинця дозволив А. Д. Трубачову розподілити увесь масив злочинів на дві великі групи: що відображаються в документації суб'єктів господарювання; що відображаються в обстановці місця події, предметах навколишнього світу [5, с. 68-69]. Як видається, запропонований підхід загалом відповідає прийнятому на практиці розподілу злочинів на «економічні» й «загальнокримінальні». З урахуванням цих ознак, виявляється специфіка слідоутворення в кожній із зазначених груп злочинів, різняться відповідні прийоми їх виявлення та розслідування.

Як уже зазначалося, кожній слідчій ситуації притаманна значна кількість складових елементів, можливі модифікації яких роблять ситуацію несприятливою в практичному сенсі. Саме тому виникає необхідність у визначенні й обґрунтуванні сукупності елементів, які найчастіше визначають характер діяльності органів досудового слідства. Ці елементи і є приватними робочими ситуаціями, їх відносять до суб'єктивних факторів формування слідчої ситуації.

Окремі елементи або їх сукупність утворюють ряд приватних ситуацій, які визначають структуру слідчої ситуації загального плану. Так, наприклад, відмова потерпілого від написання заяви про вчинений злочин, повідомлення свідком неправдивих відомостей, приховання доказів чи засобів, які можуть сприяти розкриттю злочину, є елементами приватної ситуації, яка характеризує потерпілого чи свідка і його відношення до розслідуваного злочину та особи, яка його вчинила. Разом із тим, аналіз тільки цих даних сприяє конкретизації іншого елемента, що входить до структури суб'єктивних факторів формування слідчої ситуації, тобто даних, що відносяться до характеристики суб'єкту злочину. Саме поєднання всіх цих факторів і обумовлює динамічність та неповторність слідчої ситуації під час розслідування злочину.

Що стосується оцінки слідчої ситуації, то це надзвичайно важлива розумова робота, яка сприяє логічному прийняттю правильного методичного і тактичного рішення. Адекватній оцінці слідчих ситуацій також мають сприяти теоретичні розробки, спрямовані на класифікацію їх, виділення різновидів на основі різних підстав у межах визначеного типу. Так, виділяють прості і складні, проблемні, сприятливі і несприятливі та інші види слідчих ситуацій, особливості яких відображаються в методиці розслідування окремих видів злочинів і в криміналістичній тактиці.

Ситуативний принцип методики розслідування таким чином обумовлює необхідність побудови методичних рекомендацій у такій логічній послідовності: типова слідча ситуація – її характеристика – типові завдання і версії – рекомендована система слідчих і оперативно-розшукових дій у вигляді відповідних програм розслідування – перспективна типова ситуація, що прогнозується на наступному етапі розслідування.

Отже, слідча ситуація є усталеною криміналістичною категорією, яка ще остаточно не сформувалась, оскільки не існує однозначного її розуміння. Але аналіз юридичної літератури дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на велику кількість тлумачень поняття слідчої ситуації, суттєвих розбіжностей в змісті не виявлено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іщенко А. Проблема слідчих ситуацій, як складова навчального курсу криміналістики / А. Іщенко, Г. Щербаков // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2003. – № 2. – С. 57-63.
2. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики: монография / В. Ю. Шепитько. – Х.: Гриф, 2002. – 349 с.
3. Журавель В. Слідчі ситуації в методиці розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом / В. Журавель, С. Великанов // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 4. – С. 170-177.
4. Каминский М. К. Расследование хищений государственного и общественного имущества, совершенных путем присвоения, растраты, злоупотребления служебным положением: лекция / М. К. Каминский. – Горький, 1978. – 24 с.
5. Трубачев А. Д. Следственные ситуации в раскрытии отдельных видов преступлений / А. Д. Трубачев // Научные труды Свердловского юридического института. – 1975. – Вып. 41. – С. 68-77.

ЩОДО ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧОГО СУДДІ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СКАРГ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО, ПРОКУРОРА В РАЗІ СИСТЕМАТИЧНОЇ НЕЯВКИ СКАРЖНИКА В СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ

ШАПУТЬКО С. В.

*аспірант наукової лабораторії з
проблем досудового розслідування*

*Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Повноваження слідчого судді, які він реалізує під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, на сьогодні є недостатньо регламентованими в частині відсутності механізму прийняття рішення за скаргою у разі систематичної неявки скаржника в судове засідання. Згідно частини 3 статті 306 КПК України, розгляд скарги здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу. Ця норма є імперативною, однак у випадку незацікавленості скаржника у розгляді скарги та систематичної неявки в судове засідання, слідчий суддя не може прийняти рішення за результатами розгляду скарги. Це питання не врегульовано в нормах КПК України, що зумовлює виникнення проблем судової практики, які в основному спричиняють неоднакове та, в окремих випадках, неправильне застосування положень цієї статті.

За результатами вивчення судових рішень нами з'ясовано, що скаржник, певною мірою зловживає наданим правом шляхом неявки в судове засідання

та подачі аналогічних скарг в межах одного й того ж кримінального провадження. Так, у 32% вивчених матеріалах проваджень, відкритих за скаргою означеної категорії, процесуальне рішення залишається не прийнятим слідчим суддею у зв'язку з систематичною неявкою скаржника в судове засідання. На існування зазначеної проблеми вказують також 73% опитаних слідчих суддів.

Під час реалізації повноважень слідчого судді щодо розгляду скарг встановлено порушення розумних строків. Так, в 2016 році на розгляд слідчих суддів надійшло 86167 скарг, з них 1,6% розглянуто з порушенням строків, встановлених КПК України [1]. О. М. Сіверський зазначає, що до тривалого перебування справ на розгляді слідчих суддів призводить неявка в судове засідання учасників кримінального провадження [2, с. 199]. Причиною такого явища, на думку 56% опитаних слідчих суддів, є систематична неявка скаржника в судове засідання для розгляду скарги та неможливість прийняття процесуального рішення за його відсутності. Як приклад, ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 12 серпня 2016 року скаржник в судове засідання не з'явився шість разів, при цьому про час та місце розгляду справи був належним чином повідомлений [3]. За таких умов, строк розгляду скарги перевищив визначені КПК розумні строки. Так, 04 квітня 2016 року особа звернулась до суду зі скаргою на постанову слідчого про закриття кримінального провадження. Слідчий суддя повинен був прийняти рішення по ній впродовж п'яти днів з моменту надходження скарги, однак рішення було прийнято лише 12 серпня 2016 року [4].

У чинному кримінальному процесуальному законодавстві України відсутня норма, яка б регламентувала зміст поняття «неявка» та «систематична неявка до суду» [5, с. 425]. Наслідки неявки в судове засідання законодавцем також не визначені.

В теорії кримінального процесу деякі вчені розглядають неявку як прояв неповаги до суду. В. В. Заборовський вважає, що одним із найбільш поширених діянь, які кваліфікуються судами як неповага до суду, є неявка учасників провадження в судове засідання [6, с. 336]. Однак, з цим важко погодитись, оскільки оскарження рішення слідчого або прокурора є способом реалізації прав скаржником. Неявка є свідченням незацікавленості в результатах розгляду скарги і проявом небажання доводити обставини, викладені у ній.

Системний аналіз ухвал слідчих суддів за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора свідчить, що деякі слідчі судді вимушені приймати рішення про відкладення судового розгляду скарги у зв'язку з неявкою скаржника по декілька разів (п'ять і більше). Інша частина слідчих суддів приймає рішення про розгляд скарги без участі скаржника у разі повторної неявки останнього. Незацікавленість скаржника у результатах розгляду скарги та небажання брати участь у її розгляді не позбавляє слідчого суддю обов'язку реалізувати свої повноваження, які виникають з моменту звернення з такою скаргою. Разом з тим, слідчий суддя повинен переконатись, що особа, участь якої є обов'язковою у розгляді скарги, повідомлена належним чином про час та дату розгляду скарги та у тому, що неявка скаржника не пов'язана з існуванням поважних причин. В ст. 303-308 КПК України не зазначено, які причини неявки в судове засідання є поважними. Однак, до їх числа можна віднести перелік поважних причин, визначений у ст. 138 КПК Укра-

їни. У разі встановлення під час реалізації повноважень щодо розгляду скарги слідчим суддею відсутності поважних причин неявки в судове засідання, доцільно законодавчо передбачити механізм розгляду скарги без участі скаржника. В правозастосовній практиці слідчі судді здебільшого приймають такі рішення у разі неявки трьох і більше разів без поважних причин належно повідомленого скаржника в судове засідання (48%). Аналіз ухвал свідчить, що відкладення судового засідання у зв'язку з неявкою належно повідомленого скаржника без поважних причин здійснюється від двох до п'яти разів (неявка більше трьох разів – 33%; неявки більше п'яти разів – 11%). З огляду на стислі строки розгляду скарги, позиція слідчих суддів щодо прийняття рішення за скаргою після неявки в судове засідання трьох і більше разів без поважних причин є правильною та обґрунтованою. Систематичною неявкою в судове засідання скаржника слід вважати неприбуття в судове засідання скаржника без поважних причин три і більше рази, за умови, що слідчий суддя вичерпав всі можливі механізми для забезпечення його участі.

Слід зазначити, що в деяких випадках причинами неявки в судове засідання є несвоєчасні дії слідчого судді щодо повідомлення скаржника про місце, дату та час розгляду скарги. В такому випадку скаржник з'являється на наступне судове засідання, а причину його неявки в судове засідання можна вважати поважною. За результатами вивчених ухвал встановлено, що основними причинами неявки скаржника в судове засідання, які визнані поважними є: несвоєчасне повідомлення про дату та час розгляду скарги – 13%; неявка в судове засідання скаржника, відомості про вручення судової повістки якому, відсутні – 1,7%; перша неявка в судове засідання скаржника, повідомленого у встановленому порядку про час і місце судового розгляду, який повідомив про причини неявки, що судом визнані поважними – 2,3%. За таких обставин, на наш погляд, слідчий суддя зобов'язаний відкласти судове засідання та повторно надіслати повістки про виклики для розгляду скарги. При цьому, варто зауважити, що виклик можливо здійснювати в телефонному режимі, що надає змогу в найбільш короткі строки розглянути скаргу.

З аналізу змісту ч. 3 ст. 306 КПК України, ч. 2 ст. 307 КПК України, матеріалів узагальнення судової практики та результатів опитування слідчих суддів вбачається, що у випадку систематичної неявки скаржника слідчими суддями приймається рішення про відмову у розгляді скарги. На наш погляд, в такому випадку слід законодавчо визначити порядок залишення скарги без розгляду, що не обмежуватиме прав скаржника на повторне звернення зі скаргою. З огляду на це, доцільно внести зміни до ч. 3 ст. 306 КПК України та доповнити її реченням такого змісту: «Слідчий суддя має право залишити скаргу без розгляду та повернути її скаржнику у разі систематичної неявки без поважних причин особи, яка її подала, повідомленого належним чином про час та дату розгляду скарги. Повернення скарги не позбавляє права повторного звернення зі скаргою у строки, передбачені цим Кодексом».

Таким чином, на основі дослідження законодавства, аналізу теоретичних положень і правозастосовної практики, обґрунтовано необхідність законодавчого запровадження процедури залишення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора без розгляду і повернення її особі, яка її подала.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз стану здійснення судочинства у 2016 р. (за даними судової статистики). Державна судова адміністрація України, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України. 2016. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/8CB8A0D97939D5B8C2258041004441BB](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/8CB8A0D97939D5B8C2258041004441BB).
2. Сіверський О. М. Злісне ухилення від явки за викликом для участі у процесуальних діях. Молодий вчений. 2015. – № 2.17. С. 198-201.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59641700>.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59641700>.
5. Князев В. С. Деякі аспекти юридичної відповідальності за прояв неповаги до суду. Форум права. 2013. № 1. С. 423-430.
6. Заборовський В. В. Відповідальність адвоката за неявку в судове засідання: проблеми кваліфікації поважності причин неявки. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 6. С. 336-342.

МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

ШАРШУН Н. В.

Магістр

Навчально-науковий інститут заочного навчання

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Інститут медіації введений до норм українського законодавства вже декілька років, але на сьогодні існує ряд невирішених питань організаційного та процесуального характеру застосування процедури медіації в кримінальному процесуальному праві України. Використання досвіду зарубіжних країн, де процедура медіації вже давно розвивається і використовується, має важливе теоретичне та практичне значення для нашої держави.

Щодо основи відновного правосуддя варто зазначити, що саме підхід, орієнтований на надання у певних випадках можливості сторонам кримінально-правового конфлікту і громаді самостійно впоратись із наслідками злочину. Сутність такого підходу визначена американським кримінологом Говардом Зером, одним із ранніх практиків та ідеологів відновного правосуддя, і полягає в пошуці шляхів до того, щоб при повній повазі до закону і захисту прав людини, розширюючи можливості традиційного кримінального процесу, надати офіційному правосуддю відновного характеру за рахунок використання медіа-

ції (програми примирення потерпілих і правопорушників) як способу вирішення цих конфліктів, сприяючи, з одного боку, усуненню завданої потерпілому емоційної, матеріальної та фізичної шкоди, а, з другого боку – соціальній реінтеграції правопорушника, свідомому прийняттю ним відповідальності за скоєне [1, с. 497].

Відповідно до частини 1 статті 469 Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК України) угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді) [2, с. 497].

На мою думку, ця частина КПК України не має чіткого визначення «інші особи», і повинно бути удосконаленою, бо воно не закріплює саме поняття залучення «медіатора».

Наступним чинником удосконалення медіації в кримінальному процесі є насамперед ухвалення Закону України «Про медіацію», який би встановив чіткий порядок кола суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності медіатора, визначити його права та обов'язки, розробити організаційні та матеріально-технічні заходи щодо забезпечення його діяльності [3, с. 140]. Але, в нашій державі Закон України «Про медіацію» набирає все більше обертів для впровадження такого процесу в Україні.

Наразі цей законопроект визначає правові основи надання послуг медіації на професійних засадах і має на меті запровадження інституту медіації в суспільстві, поширення практики мирного вирішення спорів позасудовими методами та забезпечення збалансованих взаємовідносин між інститутом медіації та судовою системою.

На жаль, щодо ухвалення Закону України «Про медіацію» є певні позитивні та негативні сторони, які відображаються саме в новизні процедури медіації, певній сфері у використанні медіації та саме категорію, в якій буде використана ця процедура.

Варто зазначити, що є ще один шлях удосконалення медіації в кримінальному процесі, який полягає саме у запровадженні Кодексу, який би визначав етику медіатора.

Саме Кодекс етики медіатора, дія якого, у свою чергу, зняла б низку етичних питань, пов'язаних із діяльністю медіаторів під час укладення угод у кримінальних провадженнях.

Адже сьогодні, якщо виникають питання етичного характеру діяльності медіатора, ми можемо застосувати норми міжнародного характеру, зокрема Європейський кодекс поведінки для медіаторів (European Code of Conduct for Mediators) [4].

Я вважаю, що власний Етичний кодекс України стане шляхом вирішення питань, які виникають в кримінальному процесі, тобто наша держава буде керуватися власними нормами, принципами, положеннями, а не використовувати зарубіжні джерела Етичних кодексів.

Отже, медіація – це певна форма відновного правосуддя, яка на законодавчому рівні закріплена в багатьох зарубіжних країнах і позитивно зарекомендувала себе на практиці. На мою думку, процес впровадження медіації в Україні розвивається досить непогано, але на законодавчому рівні треба закріпити норми такого процесу як медіація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. Т. 3 / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енциклопедія, 2001. – 792 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13 квітня 2012 р.
3. Туманянц А.Р. Запровадження інституту медіації в кримінальне судочинство України / А.Р. Туманянц // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 101. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2009. – С. 139-146.
4. Европейський кодекс поведення для медиаторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mediacia.com/files/Documents/Code_of_Conduct.pdf.

НАПРЯМ 10. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА В УКРАЇНІ: ВИМОГИ ТА ПОРЯДОК НАБУТТЯ

МАТВІЙЧУК М. П.

студентка II курсу

судово-адміністративного факультету

Науковий керівник: КІСЛІЦИНА І. О.

*асистент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, передбачених даним Законом.

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону адвокатом може бути фізична особа, яка:

- 1) має повну вищу юридичну освіту;
- 2) володіє державною мовою;
- 3) має стаж роботи в галузі права не менш ніж 2 роки;
- 4) склала кваліфікаційний іспит;
- 5) пройшла стажування;
- 6) склала присягу адвоката України;
- 7) отримала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю [1].

Ці необхідні вимоги і виступають певними етапами для набуття статусу адвоката в Україні.

Взагалі, поняття «статус» у законодавстві використовується не лише для позначення положення особистості, а й щодо інших суб'єктів правовідносин.

Щоб говорити про статус адвоката варто зазначити порядок набуття відповідного статусу:

- Права й обов'язки адвоката;
- Гарантії діяльності адвоката;
- Відповідальність адвоката.

При цьому варто зазначити, що існує два блоки адвокатського статусу: це власне права і обов'язки, відповідальність і гарантії адвоката як суб'єкта відповідних правовідносин і як члена адвокатського об'єднання.

Здійснюючи свої професійні обов'язки адвокат повинен неухильно дотримуватися вимог діючого законодавства, використовувати всі засоби захисту прав і інтересів громадян та інших осіб, що в ньому передбачені.

Важливо сказати, що адвокат повинен бути головним суб'єктом надання права на правову допомогу, закріпленого в Конституції України.

Законодавством України закріплено право адвоката мати одного чи декілька помічників. Умови роботи останніх визначаються трудовим договором або контрактом.

Права, що надаються адвокату як члену об'єднання, складають ще одну групу і передбачені статутом за умови що адвокат є членом відповідного об'єднання.

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» окремо виділено норму, що стосується гарантій адвокатської діяльності, де вказано, що права, честь і гідність адвоката охороняються законом. Будь-яке втручання в його діяльність, вимагання від адвоката чи інших працівників адвокатських об'єднань відомостей, що становлять таємницю забороняється.

Цікавою є думка Бакаянної Н. М., яка полягає в наступному: «Адвокатська мантія є атрибутом здійснення адвокатської діяльності, що застосовується виключно для підкреслення значення статусу адвоката...» [2, с. 116-119].

Сергій Сафулько, адвокат, стверджує, що «присяга як необхідний елемент набуття статусу адвоката має високий професійний та історичний смисл. Її прийняття має бути актом урочистим, який би закарбувався у свідомості адвоката на все життя. Її текст має бути на центральному місці в офісі адвоката, щоб кожен, хто прийде, міг нагадати адвокату про неї, а не валятися десь серед шпарталок разом із рахунками за папір і скріпки» [3, с. 12].

На мою думку, і зовнішній вигляд, і присяга, і посвідчення, і знання етикету адвоката, і усвідомлення своїх прав і обов'язків, і достойне виконання своєї роботи, тощо є важливими складовими статусу адвоката. Кожне із них відіграє свою роль у адвокатській діяльності. Бути захисником правосуддя, виконуючи при цьому соціальні функції і захищаючи доручені йому інтереси, не відхиляючись від цілей правосуддя – головні обов'язки людини, яка склала присягу і отримала статус адвоката в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI.-/ Електронний ресурс: <https://goo.gl/aykcbq>).
2. Бакаянова Н. Адвокатська мантія в контексті законодавчого регулювання професійних прав адвоката / Н. Бакаянова // Юридичний вісник. – 2014. – № 1. – С. 116-119.
3. Сафулько, С. Присяга адвоката як складова статусу адвоката / С. Сафулько // Юридичний вісник України: Загальнонац. правова газ. – 2014. – (16-22 серпня (№ 33)). – С. 12).

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

МОШЕГОВА О. В., ЧЕРЕМИС А. В.

студентки

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Необхідність ювенальної юстиції в Україні, стратегії держави щодо неповнолітніх, зумовлена зацікавленістю останньої у побудові демократичної, правової, соціальної держави.

Ювенальна юстиція повинна представляти своєрідну платформу для співпраці держави та громадянського суспільства з призначенням забезпечення впевненого та безпечного майбутнього для українського зростаючого покоління. Ціль такої юстиції – надати органам судової влади повноважень щодо вирішення завдань соціалізації неповнолітніх та виховання їх як майбутніх законслухняних громадян.

Наша мета запропонувати свої шляхи розвитку ювенальної юстиції в Україні на основі дослідження досвіду зарубіжних країн.

Відомий науковець Алла Радзівілл, зазначає, що система ювенальної юстиції – це мережа установ і організацій, що спільно працюють із неповнолітніми правопорушниками й діють на основі законодавчих актів і процесуальних норм, що регламентують поведінку з неповнолітніми. Ці установи й організації включають поліцію, суди, прокуратуру, пенітенціарні установи, службу в справах неповнолітніх і управління виправних установ для неповнолітніх.

Центральним елементом системи ювенальної юстиції є ювенальний суд, що розглядає в межах своїх повноважень кримінальні, адміністративні й цивільні справи, в яких однією зі сторін є неповнолітній. До основних завдань ювенальних судів відносять захист дітей та їх психологічна реабілітація [1].

В зарубіжних країнах існує досвід впровадження ювенального суду, зокрема перший «дитячий» суд був заснований у 1899 р. в США на основі прийнятого в штаті Іллінойс закону «Про дітей покинутих, безпритульних і злочинних та про нагляд за ними». Затвердження цього акта було впроваджено за ініціативи жіночого клубу «Чикаго», який був громадською організацією. Для розгляду справ щодо неповнолітніх були введені й нові юридичні категорії, наприклад термін «винуватий», «правопорушник», що відрізняється від поняття «злочинець». Був законодавчо закріплений статус неповнолітнього правопорушника, що став суб'єктом ювенальної юстиції [2, с. 96-102].

Видатний професор Семерак Олександр у своїх дослідженнях зазначав, що в Англії перші судові органи у справах щодо неповнолітніх з'явилися на десять років пізніше, ніж в США, в 1905 р., у результаті затвердження спеціального Закону про дітей. Проте, і до його видання на основі американського досвіду в Англії розпочалася тенденція створення окремих судів для неповнолітніх. Таким чином, в 1905 р. перший суд для дітей розпочав свою роботу в Бірмінгемі.

Процедура здійснення правосуддя в перших англійських судах у справах щодо неповнолітніх мала такі особливості:

1) справи про злочини неповнолітніх розглядалися окремо від усіх інших справ (зазвичай вранці, за годину до відкриття загальних судів);

2) справа кожного неповнолітнього підсудного розглядалося окремо від справ його співучасників;

3) на судовому засіданні були присутні в обов'язковому порядку батьки або особи, які їх замінюють;

4) при суді були створені служби пробації, службовці яких наділялися повноваженнями щодо вивчення особистості, здійснення нагляду та влаштування дітей – правопорушників, був заснований судовий контроль за здійсненням нагляду за цими дітьми [3].

Перший у Франції ювенальний суд був створений за підтримкою судді трибуналу округу Сени Альбанеля (1907 р.). У запропонованій ним моделі були прийнятні для Франції слідчий суддя, прокурор, суд присяжних. До вступу в силу закону про створення системи судів для неповнолітніх ініціювалося затвердити в Парижі експериментальний суд ювенальної юстиції, який розглядатиме справи про злочини неповнолітніх у віці до 18 років, при тому в особливих засіданнях суду. Передбачалося спеціалізація слідчих суддів і прокурорів у справах неповнолітніх загальних судах [4, с. 23-24].

У 1907 році американський досвід правосуддя щодо неповнолітніх було висвітлено науковій спільноті Німеччини завдяки зусиллям професора Фройденталя. У своїй доповіді Фрондейталь презентував результати власних досліджень та статистичні дані американської пенітенціарної комісії. У 1908 р. ювенальні суди були започатковані в Кельні, Франкфурті-на-Майні, Берліні. Вони були судами комплексної юрисдикції (поєднання функцій опікунських судів і суддів у кримінальних справах неповнолітніх у судах Кельна та інші). Аналогічним шляхом пішла Португалія (1911 р.)

В Австрії (1908 р.) та Іспанії (1918 р.) були створені опікунські суди для неповнолітніх, які виконували функції ювенальної юстиції.

В Італії, Угорщині (1908 р.), Росії (1910 р.), Румунії (1913 р.), Польщі (1919 р.) та швейцарських кантоні Цюрих та Берн були запроваджені автономні судові системи або спеціалізовані суди для неповнолітніх. У деяких кантонах Швейцарії (Баль, Невшатель) пішли шляхом створення несудових інституцій – опікунських рад для неповнолітніх. І нарешті, у кантоні Женева (1913 р.) був виділений підрозділ загального суду спеціально для розгляду справ неповнолітніх [5, с. 250-254].

У Греції спочатку була встановлена спеціалізація суддів у справах неповнолітніх та визначена специфіка судової процедури по цих справах (1924 р.), а пізніше створена автономна судова система у справах неповнолітніх (1939 р.) [4, с. 24].

Протягом першої половини ХХ ст. ювенальна юстиція була започаткована на всі континентах.

Склалися такі її моделі: 1) автономна судова система або окремі спеціалізовані суди у справах неповнолітніх; 2) опікунські (сімейні) суди; 3) суди змішаної юрисдикції; 4) підрозділи загального суду; 5) позасудові органи.

У переважній більшості країн спеціалізовані суди у справах неповнолітніх відсутні. З вірогідністю можна говорити про існування подібних судів в 30 країнах, зауваживши при цьому, що на політичній карті світу існує близько 200 держав. Тим не менш, в більшості країн світу суди завжди розглядають справи неповнолітніх в інших умовах (наприклад, на закритих засіданнях) і засуджують дітей до інших, більш м'яким покаранням, ніж дорослих.

На міжнародному рівні визначені правові основи регулювання ювенальної юстиції. Зокрема, «Конвенція про права дитини» (1989), яка закріплює, що «держави-учасниці прагнуть сприяти створенню законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, звинувачуються чи визнаються винними в його порушенні» (п. 3 ст. 40) [6]. Одночасно «Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі» (1990), також містять посилання на «систему правосуддя щодо неповнолітніх» 362 (правило I) [7].

Процедура притягнення дитини до юридичної відповідальності у нашій країні не досить розвинена, так як в західних країнах. І дитину притягують до відповідальності на рівні із дорослими. З дітьми неможливо працювати так само як і з дорослими тому необхідне введене спеціалізованих судових складів, які в роботі керуватимуться принципами швидкого і неупередженого розгляду справ, відповідності покарання, захисту конфіденційних даних і неприпустимості спричинення шкоди дитини, уникати вироків пов'язаних із позбавленням волі, замінюючи їх там, де тільки можливо, медіацією, штрафами, виховними заходами та громадськими роботами. Робиться це заради того, щоб не ламати підліткові котрий один раз оступився, все життя.

На основі дослідження досвіду зарубіжних країн та аналізу досліджень вітчизняних науковців ми пропонуємо такі шляхи розвитку ювенальної юстиції України:

1. Законодавчо закріпити та створити орган судової влади, до компетенції якого входило б розв'язання справ щодо неповнолітніх. З метою мінімізації витрат з державного бюджету слід впровадити підрозділ загального суду з розгляду справ неповнолітніх, який повинен засідати тільки у відведений йому день;

2. Впровадження, таких видів покарання як виконання робіт на благо суспільства у вільний від навчання час та курс психологічної реабілітації;

3. Попередньо встановлювати обумовленість вчинення правопорушення шляхом з'ясування психологічного ставлення дитини до наявного діяння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радзівілл А.В. Ведення ювенальної юстиції: за та проти /А.В. Радзівіл. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/33746-vvedennya_yuvenalnogo_pravosuddya_za_y_proti.html.

2. Крестовська Н.М., Шмеріга В.І Ювенальна юстиція в США і Україні (порівняльний аналіз) //Юридичний вісник. – 2003. – № 1 – С. 96-102.

3. Семерак О.М. Ювенальна юстиція: проблеми впровадження та перспективи / О. М. Семерак // Науковий вісник Ужгородського національного Університету. – 2017 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.44/part_2/29.pdf.

4. Ювенальна юстиція: Навчальний посібник/ Кол. авторів: Гусєв А.І., Костова Ю.Б., Крестовська Н.М., Терещенко І.Г., Семікоп Т.Є., Шмеріга В.І. – за заг. ред. Крестовської Н.М. – Одеса: – ОЮІ ХНУВС, 2006. – С. 17-26

5. Крестовська Н. М. Ювенальна юстиція як засіб попередження злочинності неповнолітніх: світовий досвід // Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на етапі реформування судочинства: М-ли Всеукраїнськ. наук.-практ. конференції 14–15 травня 2002 р.; м. Запоріжжя: У 2 ч. – Запоріжжя: ЗЮІ, 2002. – Ч. 2. – С. 250-254.

6. Конвенція про права дитини: Прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН, від 20 листопада 1989 року та набула чинності 2 вересня 1990 року. Ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789XII (78912) від 27 лютого 1991 року та набула чинності для України 27 вересня 1991 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

7. Правила ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених вол. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_205.

НАПРЯМ 11. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОБЛЕМ «РОЗЗБРОЄННЯ» І «ОБМЕЖЕННЯ ОЗБРОЄННЯ» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗЗБРОЄННЯ

ДУТЧАК Д. В.

студентка факультету міжнародних відносин

Львівський національний університет

імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Поряд зі світовою проблемою гонки озброєнь, яка змушує світ втрачати певність у завтрашньому дні, назріває ще одна – проблема роззброєння. Здавалося б, що це апіорі не є проблемою, адже пояснює явище кардинально інше, аніж нагромадження зброї серед провідних країн світу. Проте світові лідери всупереч міжнародним угодам, та й навіть міжнародним звичаям, відмовляються ідентифікувати процес роззброєння як явище, що повинне стосуватися їх безпосередньо, перетворюючи таким чином роззброєння на проблему, яка потребує більш стійких регуляторів для її вдалого вирішення.

Забезпечення міцного миру й безпеки неможливе без дієвих заходів, спрямованих на роззброєння й обмеження озброєнь. У Статуті Ліги Націй роззброєння було виокремлено як один із головних напрямів діяльності цієї організації. На жаль, значних успіхів у цій сфері Лізі досягти не вдалося. Статут ООН відносить принципи, що визначають роззброєння та регулювання озброєнь, до загальних принципів співробітництва у справі підтримки міжнародного миру й безпеки (п. 1 ст. 11). Відповідно до Статуту ООН, Генеральна Асамблея вповноважена обговорювати будь-які питання або справи в рамках Статуту (у тому числі на відповідність дій суб'єктів міжнародного права зазначеним принципам) і надавати щодо них рекомендації членам ООН і Раді Безпеки. Використання в тексті Статуту ООН термінів «роззброєння» і «регулювання озброєнь» було наслідком компромісу, досягнутого державами-засновницями ООН. При цьому під терміном «роззброєння» слід розуміти комплекс погоджених державами заходів, спрямованих на зменшення, а в підсумку і на повну ліквідацію матеріальних засобів ведення війни. Говорити про повне роззброєння світу зараз, в час критичного рівня військової могутності країн, було б безглуздо, враховуючи, що міжнародне право ще не виробило тих ефективних інструментів, які б могли змусити світових лідерів з озброєння добровільно і повністю відмовитися від нагромадження, застосування і випробовування зброї. Для прикладу поняття міжнародно-правової відповідальності є доволі розпливчастим, не говорячи вже й про виокремлення чітких наслідків в разі

недотримання відповідних принципів міжнародного права, умов міжнародних договорів та ін. На практиці ця мета може бути досягнута поступово: заборона випробувань; заборона застосування; нерозповсюдження, для прикладу, ядерної зброї; припинення її виробництва; створення без'ядерних зон. Ці та схожі заходи, що спрямовані до подолання проблеми світового роззброєння, створюють зміст терміну «обмеження озброєнь».

Роззброєння здобуло широке визнання як принцип міжнародного права. Однак на сучасному етапі з нього не впливає прямий обов'язок держав роззброюватися, вони повинні домагатися укладення міжнародних угод у цій сфері й сумлінно виконувати раніше взяті на себе зобов'язання згідно з чинними міжнародними договорами. З метою більш ефективної реалізації цього принципу, при ООН створена Комісія з роззброєння, до складу якої входять всі держави-члени Організації. Регулярно питання роззброєння обговорюються на чергових сесіях Генеральної Асамблеї ООН. Крім того, історії відомі навіть проведення трьох спеціальних сесій Генеральної Асамблеї ООН з питань роззброєння (у 1978, 1982 і 1988 рр.). Документи, що були прийняті на цих сесіях, значною мірою сприяли створенню солідної нормативної бази для роззброєння. Доречним було б також зазначити про Конференцію з роззброєння, що засідає в Женеві та функціонує поза рамками ООН. Вона здійснює велику роботу у сфері підготовки відповідних проектів, що забезпечує розвиток цього питання не тільки у міжнародно-правовому аспекті, а й регулювання його на рівні національного законодавства кожної держави зокрема.

Проблема роззброєння має дві складові – це часткове та загальне й повне роззброєння. У резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 1378 (XIV) від 20 листопада 1959 р. було вперше сформульовано положення про загальне і повне роззброєння як кінцеву мету в процесі контролю над озброєннями. Згодом це положення було включено в текст багатосторонніх угод, наприклад, Московського договору про заборону випробувань ядерної зброї в трьох середовищах 1963 р. і Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р. У ст. 3 Спільної заяви урядів СРСР і США, опублікованій 20 вересня 1961 р., що одержала схвалення Генеральної Асамблеї ООН, розкривається зміст поняття загального й повного роззброєння:

- розпуск збройних сил, ліквідація військових установ, включаючи бази, припинення виробництва озброєнь, а також їх ліквідація або використання в мирних цілях;
- ліквідація всіх запасів ядерної, хімічної, бактеріологічної та інших видів зброї масового знищення й припинення виробництва такої зброї;
- ліквідація всіх засобів доставлення зброї масового знищення;
- скорочення організацій і установ, призначених для організації військової справи держави, припинення військового навчання й закриття всіх військових навчальних закладів;
- скорочення витрат на військові цілі.

Держави після загального й повного роззброєння зможуть зберегти тільки такі неядерні озброєння, збройні сили, засоби й установи, які за згодою будуть визнані необхідними для підтримки внутрішнього порядку й особистої безпе-

ки громадян (ст. 2 Спільної заяви). У зв'язку з тим, що загальне й повне роззброєння не стоїть на порядку денному сучасного міжнародного життя, а є досить віддаленою перспективою, держави приділяють більшу увагу проблемам обмеження озброєнь, тобто часткового роззброєння.

У сучасному міжнародному праві склався широкий комплекс норм (навіть вичерпний перелік) щодо обмеження озброєнь і роззброєння. Серед них заходи щодо нерозповсюдження ядерної зброї; обмеження окремих видів зброї; заборона виробництва і ліквідація окремих видів озброєнь; обмеження територій розміщення деяких видів зброї; обмеження і скорочення збройних сил; демілітаризація і нейтралізація окремих територій, а також заходи загального характеру з метою забезпечення безпеки.

Враховуючи усі зазначені вище факти, можна стверджувати, що ефективність функціонування механізму роззброєння є доволі високою, що у свою чергу повинно було б створювати всі необхідні умови для того, щоб держави як мінімум збавляли обороти у нагромадженні зброї, а то й поготів – відмовилися від неї. Проте не все те, що декларується, завжди має практичне застосування. Поняття міжнародно-правової відповідальності з питань роззброєння досі не знайшло чіткого закріплення в жодному з міжнародних договорів. Для прикладу, розглянемо хоча б поверхово ситуацію зі стрижневим елементом сучасної системи міжнародної безпеки – Договором про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року (ДНЯЗ), так як проблема ядерного озброєння неядерних країн починає назрівати з дня на день. Договір передбачає право володіти ядерною зброєю тільки за п'ятьма постійними членами Ради Безпеки ООН: Росією, США, Великобританією, Францією і Китаєм. Вони взяли на себе зобов'язання не передавати цю зброю неядерних держав яким би то не було чином, а останні в свою чергу відмовилися від будь-яких способів його придбання. Важливість Договору очевидна: чим менше держав володіє ядерною зброєю, тим менша загроза його застосування. Функції міжнародного контролю щодо дотримання ДНЯЗ покладено на МАГАТЕ.

В цьому аспекті піддається критиці позиція ядерних держав, три з яких (Великобританія, Франція і Китай) не приступили до виконання вимоги ДНЯЗ про ядерне роззброєння. Слід зазначити, що існує ряд учасників ДНЯЗ, які раніше цілком могли зробити вибір на користь створення ядерної зброї, але тоді не пішли на це. Найбільшою крамолою тут є той факт, що жодна міжнародно-правова відповідальність за відступ від своїх зобов'язань цих держав-членів Ради Безпеки ООН не передбачена. Мова тут навіть не ведеться про які-небудь подвійні стандарти, що хтось несе відповідальність, а хтось ні. Чітких регламентів стосовно відповідальності за порушення зобов'язань у цій сфері ще просто-на-просто не виокремили. Деякі дослідники порушують тему з масовим використанням зброї і кваліфікують це як злочини проти людяності, за умови наявності складу злочину, але ж проблема роззброєння аж ніяк не підпадає під цю мірку.

Підсумовуючи викладений матеріал, я б хотіла особливо відзначити, що процес роззброєння ефективний з точки зору зміцнення міжнародної безпеки, якщо він поступово проходить усі стадії розвитку. Практика міжнародних від-

носин свідчить, що в разі «застою» роззброєння договори швидко втрачають свою актуальність і, зрештою, перетворюються в політичний анахронізм. Характерний в цьому сенсі приклад Договору про звичайні збройні сили в Європі 1990 року (ДЗЗСЄ). Як зазначалося вище, гонка озброєнь нерідко призводить до війни, оскільки противники для того, щоб гарантувати свою національну безпеку, змушені наздоганяти або переганяти один одного в галузі накопичення і вдосконалення озброєнь, сприяючи збільшенню рівня напруженості між країнами і породжуючи невпевненість у власній безпеці (так звана дилема безпеки). Одним із способів зламати послідовність «дія-реакція», що характеризує гонку озброєнь і провідну до ескалації конфлікту, є контроль над озброєннями. Таким чином термін «контроль над озброєннями», що означає взаємне скорочення озброєнь, заморожування кількості озброєнь на існуючому рівні, обмеження на випробування нових видів озброєнь і його розгортання, іде нога в ногу з проблемою роззброєння. Логіка контролю над озброєннями як засіб досягнення міжнародного миру полягає в тому, що небезпека війни знижується не тільки завдяки нівелюванню її інструментів, але і, що більш важливо, відкриттю ліній комунікацій, створенню відносин, що сприяють зміцненню довіри, ослабленню почуття взаємної невпевненості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статут Організації Об'єднаних Націй, пункт 1, стаття 11 (http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010).
2. Матіас Гердеген «Міжнародне право» / переклад з німецької. – К.: «К. І. С.», 2011. – 516 с. (ст. 443-445).
3. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року \ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, article V http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_098.
4. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 1378 (XIV) від 20 листопада 1959 р.

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: ЗМІСТ І МЕЖІ

КУНЦЕВИЧ М. П.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри міжнародного,
європейського та екологічного права*

ДРОБЯЗКО Н. С.

магістрант I року навчання

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

Приватність – фундаментальне право людини, визнане в Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та в багатьох інших міжнародних і регіональних угодах. Приватність тісно пов’язана з людською гідністю й іншими ключовими цінностями, такими як свобода асоціацій та свобода слова. Вона стала одним із найбільш важливих питань у галузі прав людини новітнього часу. Але із усіх визнаних на міжнародному рівні прав межі і зміст права приватність, напевне, визначити найскладніше.

З позиції теорії права суб’єктивне право – це гарантована правом міра можливої або дозволеної поведінки особи. Вважається, що воно належить суб’єкту незалежно від того, перебуває він у правових відносинах з іншими суб’єктами чи ні. З виникненням конкретних правовідносин суб’єктивні права реалізуються через правомочність уповноважених осіб, яка складається з таких елементів: а) можливості діяти особисто; б) можливості вимагати певної поведінки від зобов’язаної особи; в) можливості звертатися до компетентних державних органів заради застосування державного примусу в разі невиконання контрагентом своїх обов’язків; г) можливості користуватися соціальними благами на основі певного суб’єктивного права [1, с. 345]. Межі здійснення суб’єктивних прав – це законодавчо дозволені конкретні способи поведінки, якими особа в змозі набути для себе ті можливості, які становлять зміст суб’єктивного права. Зміст та межі суб’єктивного права визначаються із врахуванням мети, з якою це право було надане, а також мети правової норми і нормативного акту, у яких це право було закріплене [4, с. 85].

Однак, навіть поверхневий аналіз практики закріплення права на приватність у міжнародно-правових актах, національному та зарубіжному законодавстві свідчить, що цей теоретичний підхід не є повною мірою придатним для визначення змісту та меж права на приватність. Крім того, у міжнародному праві та національних правових системах можна зустріти такі формулювання як «право на повагу до приватного життя», «право на захист від втручання в особисте життя», «право на повагу до особистого та сімейного життя» та ін.

Зокрема у ст. 8 Конвенції зазначено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції [2]. У свою

чергу стаття 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права вказує на те, що ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його життя або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист від такого втручання чи таких посягань [3].

Майже всі країни світу визнають право на приватність безпосередньо у своїх конституціях. Але це переважно стосується тих країн, де конституції були прийняті відносно недавно. Зокрема, ст. 32 Конституції України встановлює, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Право на охорону від втручання у приватне життя згадується у ст. 47 Конституції Польщі, а право на таємницю кореспонденції – у ст. 10 Конституції ФРН, ст. 15 Конституції Італії, ст. 18 Конституції Іспанії та ст. 49 Конституції Польщі. Держави, основні закони яких не містять згадку про право на приватність намагаються врегулювати дане прийняттям спеціальних нормативних актів (прикладом цього може слугувати Закон України «Про захист персональних даних» та ін.).

Інтерес до права на приватність особливо зріс у 60-70-х роках ХХ ст. з появою інформаційних технологій. Потенційні можливості для стеження за допомогою потужних комп'ютерних систем поставили на перший план вимоги встановлення спеціальних правил щодо збору та обігу інформації особистого характеру. Походження сучасного законодавства у цій сфері було закладено першим у світі законом про захист даних, який було введено в дію на землі Гессе у Німеччині в 1970 р.

Важливе значення для розвитку концепцій права на приватність має правотворча практика Європейського Союзу. Стаття 7 Хартії основних прав Європейського союзу встановлює, що кожна людина має право на повагу до її особистого і сімейного життя, недоторканність житла і таємницю кореспонденції, ст. 8 – що кожна людина має право на захист своїх персональних даних. У ч. 1 ст. 6 Маастрихтського договору зазначається, що ЄС визнає усі права, свободи та принципи, викладені у Хартії основних прав ЄС, адаптованої 12 грудня 2007 р., яка має таку ж юридичну силу, як і договір. З моменту набуття чинності Лісабонського договору, а разом із ним і Хартії, право на приватність було віднесене правом ЄС до основоположних прав людини. Зазначені вище акти первинного права ЄС передбачають здійснення контролю за забезпеченням охорони персональних даних незалежними органами. Для цього у 2001 р. в ЄС була запроваджена посада Європейського інспектора з захисту даних, який має забезпечувати право громадян на таємницю персональних даних, якими оперують інституції та установи ЄС. Інспектора з захисту даних та його помічника призначають Європейський Парламент і Рада ЄС на п'ять років з правом подовження мандата.

У практиці Європейського суду з прав людини (далі – Суд) поняття «приватності» та «приватного життя» прямо не визначаються, однак суд вдається до його тлумачення у кожному окремому випадку. Це створює складнощі у розумінні меж права на приватність, однак це дає можливість розглянути кожну справу окремо з усіма особливостями, не «підганяючи» її під рамки вже вирішених. Крім того, саме закріплення у ст. 8 Конвенції права на приватність створило можливість використання правозахисних механізмів Ради Європи

для захисту суб'єктивних прав, що не згадуються у Конвенції (наприклад, права на безпечне довкілля тощо).

У своїй практиці Суд не намагається дати визначення праву на приватність або встановити його межі, однак висновок про них можна зробити на підставі розуміння ним поняття «приватне життя», до сфери якого Суд відносить: 1) право на ім'я та прізвище та їх охорону від незаконного використання іншими особами (*Mentzen v. Latvia*; *Burghartz v. Switzerland*; *Guillot v. France*; *Güzel Erdagöz v. Turkey*; *Losonci Rose & Rose v. Switzerland*; *Garnaga v. Ukraine*); 2) охорону зображення особи та її фотографії (*Von Hannover v. Germany*; *Sciacca v. Italy*; *Reklos i Davourlis v. Greece*); 3) захист репутації (*Chauvy and others v. France*; *Pfeifer v. Austria*; *Petrina v. Romania*; *Polanco Torres i Movilla Polanco v. Spain*) і честь особи (*A. V. Norway*; *Putistin v. Ukraine*, *Sidabras & Džiautas v. Lithuania*; *Mikolajová v. Slovakia*; *Gillberg v. Sweden*); 4) захист даних особистого або публічного характеру (наприклад, інформація про політичну діяльність особи, якщо ці дані були зібрані і збережені службами безпеки або іншими державними службами (*Rotaru v. Romania*; *Amann v. Switzerland*), в тому числі стосовно ДНК та відбитків пальців (*S. & Marper v. The United Kingdom*); 5) інформацію про стан здоров'я (наприклад, про наявність ВІЧ-інфекції *Zю v. France*; *C.C. v. Spain*; можливість народжувати дітей *K. H. v. Slovakia*; інформацію про ризики для здоров'я (*McGinley & Egan* можливості визначення сімейного походження особи та її сімейного стану); 6) фізичну та психічну цілісність особи; 7) сексуальну та суспільну ідентичність; 8) здорового навколишнього середовища (*López Ostra v. Spain*; *Tătar v. Romania*), 9) особисту ідентичність та особисту автономію, в тому числі етнічну належність та громадянство; 10) охорону від обшуку та захоплення приватного помешкання; 11) таємницю телефонних розмов; 12) обмеження нагляду за особою за допомогою GPS і наступну обробку і використання отриманих даних (*Uzun v. Germany*); 13) обмеження відеонагляду за працівниками їх роботодавцями (*Körke v. Germany*) та ін.

Отже, приватність є невід'ємним атрибутом людської особистості. Право на приватність має декілька інтерпретацій, однак завжди пов'язується із забезпеченням можливості особи вільно розвиватися, самостійно приймати рішення відносно власного приватного життя і захистом від незаконного втручання у це життя органів публічної влади та інших суб'єктів. Особливістю права на приватність є те, що межі приватності визначаються самим носієм цього права. При цьому нечіткість змісту та меж права на приватність не є перешкодою у його захисті за допомогою правозахисних механізмів Ради Європи та Європейського союзу.

Слід також відмітити, що право на приватність не є абсолютним. Конвенція допускає втручання органів державної влади у здійснення цього права у випадках, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. У більшості правопорядків право на приватність підлягає законному обмеженню з огляду на необхідність забезпечення реалізації права на доступ до публічної інформації. Принцип прозорості діяльності органів публічної влади пов'язаний

із доступом приватних осіб до інформації про діяльність цих органів. Колізія між правом на приватність і правом на захист персональних даних виникає кожного разу, коли правові акти управління і публічна інформація містять персональні дані.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року та протоколи до неї // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України / Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

4. Кунцевич М. Злоупотребление правом в административном праве // *Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych. Miscellanea*. – 2014. – Т. 4. – С. 76-92.

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ НА ТЕЛЕМЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

ПРОХАЗКА Г. А.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теорії
та історії держави і права*

*Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

Поступова адоптація національного права України до права країн Європейського Союзу і норм міжнародного права, зумовила обговорення в науковому середовищі правових проблем, які раніше не перебували у полі зору науковців. Звичайному громадянину не спадало на думку, що дитина має права і може їх самостійно відстоювати, хоча Україна є учасницею більшості міжнародних конвенцій, які їй ці права гарантують.

Бурхливий розвиток інформаційних систем, доступність інтернету та поява якісної теле-відео-техніки зумовили необхідність наповнення контенту розважальними та оглядовими телепрограмами, які є доступними для маленьких глядачів або підготовлені за їх участі.

Аналізуючи вітчизняний телемедійний простір і пропоновані ним програми, ми можемо виділити основні випадки, коли можуть порушені права дитини:

- участь дитини у «дорослій» програмі;
- участь дитини в програмі, яка може містити травмуючу інформацію;
- участь дитини в програмі, яка має статевий підтекст;
- примушування дитини приймати участь в програмі під тиском дорослих з комерційною метою;
- отримання інтерв'ю у дитини без дозволу дорослих;
- залучення неповнолітніх до політичної і інших видів реклами;
- перегляд телепрограм, які не призначені для перегляду неповнолітніми.

На перший погляд, із перелічених випадків, під пряме порушення прав дитини можуть потрапити тільки деякі з них, хоча на нашу думку, в основі такого порушення повинна знаходитися та шкода, яка завдається дитині на психологічному / фізичному рівні. Дитина в силу свого віку дещо по іншому сприймає оточуючий світ і навряд чи сама може осмислити наслідки такого порушення.

Розглянемо більш детально запропоновані випадки.

Участь дитини в «дорослій програмі» означає, що неповнолітня особа з власної волі або дозволу батьків приймає участь у обговоренні проблем, якими вона в силу віку не повинна перейматися. Політичні, економічні, військові, соціальні проблеми повинні перебувати за межами її світу. Думки, що підказані дорослими, можуть спровокувати викривлене розуміння нею оточуючого світу.

Участь дитини в програмі, яка може містити травмуючу інформацію, полягає у залученні дитини, яка стала очевидцем злочину, трагічних результатів стихійного лиха або дорожньо-транспортної пригоди. Фактично, розгляд таких ситуацій у житті дитини призводить до порушення низки норм національного та міжнародного права, зокрема ст. 3 Конвенції ООН про права дитини, ст. 24 Конституції України [1] та Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [2]. Адже дитину примушують згадувати тяжкі для неї моменти життя і відтворювати її у своїй свідомості і публічно, що порушує право дитини на приватність та є певною формою втручання у приватне життя неповнолітнього.

Участь дитини в програмі, яка має статевий підтекст, може містити ознаки кримінального злочину за ч. 4 ст. 301 КК України або ст. 156 КК України [3].

Примушування дитини приймати участь в програмі під тиском дорослих з комерційною метою має місце при залученні дитини до участі у програмі з прямої вказівки дорослої особи за відсутності добровільної згоди на це неповнолітнього. Наприклад випадок, коли дорослі наполягають на участі дитини в програмі, а дитина не хоче, боїться, або просто не цікавиться цією програмою, комерційну вигоду від якої отримують дорослі або навіть сама дитина.

Інтерв'ю у дитини без дозволу дорослих, часто отримується в громадському місці і без присутності дорослих, які не можуть проконтролювати добровільність і безпечність такого опитування.

На нашу думку, залучення неповнолітніх до політичної і інших видів реклами є неприпустимим, оскільки вона не перебуває в сфері звичайних інтересів дитини, дитина не є споживачем такої реклами і за умови свого малолітства не може повноцінно її сприймати та створювати захисні психологічні бар'єри. Недосвідченість та необізнаність у політичній ситуації призводить до

викривленого розуміння дійсності, чим порушуються права дитини, зокрема, на інформацію.

І нарешті, перегляд телепрограм, які не призначені для перегляду неповнолітніми. До них відносяться програми, які містять «дорослий» контент, але до них мають доступ неповнолітні. Функція «батьківського контролю» на відео приладах нажалі активується в українських сім'ях не часто. Дехто з дорослих навіть не підозрює про її існування.

Проте гіршим видом порушення прав дитини, є трансляція телепрограм – фільмів або новин, що містять насилля, жорстоке, нелюдське поводження, знущання, трансляцію місця дорожньо-транспортних пригод та тіла загиблих громадян на телеканалах у час, коли біля них присутні малолітні і неповнолітні особи. Саме ним охоплюється наймасовіша частина дитячої аудиторії, зокрема у час, коли малолітні очікують на вечірні дитячі програми або готуються йти відпочивати.

Зазначені випадки порушення прав дитини нажалі представлені не повністю. В нашій державі давно назріла необхідність законодавчого врегулювання зазначеного питання. Першими спробами правового характеру стали доповіді Уповноваженого Верховної Ради з прав людини В. В. Лутковської, а також розробка і затвердження 23 грудня 2015 року Комітетом з питань свободи слова та інформаційної політики Рекомендацій засобам масової інформації з питань дотримання прав дитини [4].

Зокрема, згідно даних рекомендацій передбачено, що не дозволяється залучати дітей до участі в програмах, що заборонені їм до перегляду; програми за участі неповнолітніх повинні проходити за участі психолога і юриста; журналістські матеріали, що стосуються соціальної проблематики повинні містити коментарі експертів з юристів, психологів та педагогів; журналісти мають поважати право дитини на приватність і не втручатися у приватне життя, якщо інформація не становить суспільного інтересу; журналісти мають дбати про конфіденційність дітей тощо [5]. Фактично такі рекомендації є одним із перших кроків до запровадження захисту дитини на телемедійному просторі, хоча вони і є недостатніми.

На нашу думку, захист прав та інтересів малолітньої і неповнолітньої особи має супроводжуватися розробкою конкретних механізмів, які б не дозволяли зловживати, як віком так і недосвідченістю дитини. Зазначене є можливим через прийняття окремого нормативно-правового акту, рівня закону, оскільки вищевказані рекомендації носять добровільний (необов'язковий) характер, що фактично знецінює їх дієвість. Зміни також повинні стосуватися повноважень Національної агенції з питань телебачення і радіомовлення, яка забезпечує контроль за дотриманням чинного законодавства теле-медіа-компаніями України.

Таким чином, підсумовуючи викладене, зазначимо, що дотримання прав дитини, разом з адаптацією норм міжнародного права прав людини в Україні набуває особливої актуальності. Запровадження обмежувальних норм на залучення неповнолітніх до телевізійних програм, перегляду ними теле-відео-контенту дозволить зменшити травмуючи ефект на психологічне і фізичне здоров'я дитини, позитивно позначиться на її розвитку і вихованні, допоможе уберегти від негативного досвіду дорослого життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.
3. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Дотримання прав дитини. Голос України від 12.01.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/263041>.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВНОГО СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, В ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ШЕВЕЛУХА М. О.

студентка III курсу

юридичного факультету

Науковий керівник: ЯРОШЕНКО А. С.

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри

загальноправових дисциплін та адміністрування

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Найбільш руйнівним та небезпечним явищем, що істотно позначається на соціально-економічному розвитку країни, а також стані злочинності, є організована злочинність, як прелюдія транснаціональних злочинних проявів. Глобальним світовим стандартом у сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму є Рекомендації FATF (2012). Відповідно до мандату, FATF розробляє стандарти та сприяє ефективній імплементації правових, регуляторних і оперативних заходів боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, інших загроз цілісності фінансової системи.

Транснаціональна організована злочинність є результатом діяльності організованої злочинності, її трансформації, виходом за межі території однієї держави, внаслідок чого та набула міжнародних, глобальних масштабів. По суті, це один із вищих рівнів кримінальної еволюції, викоренити який практично

неможливо, але цілком реально зменшити її негативний вплив на сучасну світову економіку та політику

Феномен цього різновиду злочинності у своїх працях розглядали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І. І. Карпець, В. В. Навроцький, П. Д. Біленчук, І. М. Баранник, А. М. Глінкін, В. О. Глушков.

Метою даної роботи є дослідження ролі держави, як основного суб'єкта міжнародного права, в протидії транснаціональній злочинності.

Згідно з Глосарієм Рекомендацій FATF фінансування тероризму – це фінансування терористичних актів, а також терористів та терористичних організацій. Як зазначено у 5-й Рекомендації FATF, країни повинні криміналізувати фінансування тероризму відповідно до Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму – не лише фінансування терористичних актів, але й терористичних організацій та терористів навіть за відсутності зв'язку з певним терористичним актом або актами. Країни мають забезпечити, щоб ці злочини визначалися як предикатні до відмивання коштів.

В. Навроцький визначив, що транснаціональна організована злочинність є різновидом організованої злочинності, тобто наділена всіма її родовими ознаками, до яких одні автори відносять: ієрархічність, планомірність діяльності, максимальний прибуток від злочинного бізнесу. Інші додають до цих ознак також чітку організаційно-управлінську структуру, законспірований характер злочинної діяльності, нейтралізацію всіх форм соціального контролю, наявність значних фондів для отримання надприбутків; розмежування сфер впливу, активне поширення злочинної субкультури. Наведений перелік є, на нашу думку, досить повним і характеризує всі аспекти організованої злочинності. Власне термін «транснаціональний» означає рух, перехід чогось за межі національного кордону. А також злочин здійснено в більш ніж одній державі; здійснено в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі; злочин здійснено в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі; злочин здійснено в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі [4, с. 33].

В ст. 6 Статуту Нюрнберзького Міжнародного Військового Трибуналу проведена класифікація лише частини міжнародних злочинів – злочинів проти людства. Погляди ж, висловлені з цього приводу в кримінально-правовій літературі, досить різноманітні [2, с. 56].

Чи не найбільшу увагу класифікації міжнародних злочинів приділив І. І. Карпець [3, с. 64]. Він указував, що злочини, які заподіюють шкоду міждержавному спілкуванню і міждержавним інтересам, повинні бути поділені за ступенем їхньої небезпеки і тяжкості; крім того їх класифікація, на думку цього вченого, залежить від домовленостей з конкретних проблем боротьби зі злочинністю. Охарактеризувавши конкретні посягання, проаналізувавши існуючі на той час нормативні акти міжнародно-правового характеру, цей вчений врешті-решт виділив два види таких злочинів: міжнародні злочини – найтяжчі посягання проти всього людства, передбачені Статутом Нюрнберзького Міжнародного Військового Трибуналу та іншими міжнародно-правовими актами. Їх іменують ще злочинами проти людства. В Статуті Нюрнберзького Міжнародного Військового Трибуналу злочини проти людства поділені на три групи:

- злочини проти миру;
- військові злочини (злочини проти законів та звичаїв ведення війни);
- злочини проти людськості.

15 листопада 2000 р. Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Аналізуючи цю Конвенцію, необхідно відзначити її багатоплановість та універсальність у регулюванні боротьби з таким найнебезпечнішим явищем, як транснаціональна організована злочинність. Одночасно були прийняті і відкриті для підписання Протокол проти незаконного ввезення мігрантів по суші, морю і повітря та Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї. 29.09.2003 вступила в силу [1, с. 34].

По суті справи, вона ввібрала в себе попередній досвід держав у створенні міжнародно-правових документів у справі об'єднання зусиль із запобігання організованій злочинності і боротьби з нею. У Конвенції знайшли віддзеркалення такі широковідомі міжнародно-правові акти, як Міланський план дій, прийнятий у 1985 р. на VII Конгресі ООН із запобігання злочинності і поведження з правопорушниками, Типовий договір про видачу (резолюція 45/116 Генеральної Асамблеї ООН), Типовий договір про взаємну правову допомогу у сфері кримінального правосуддя (резолюція 45/117 Генеральної Асамблеї ООН), політична декларація і Глобальний план дій проти транснаціональної організованої злочинності 1994 р. тощо.

Таким чином, важливим чинником ефективної протидії будь-яким проявам злочинності є налагодження співпраці між державами щодо обміну досвідом; проведення наукових досліджень; надання професійно-технічної допомоги; обміну й навчання фахівців у міжнародних і національних центрах тощо. Механізм боротьби з транснаціональною злочинністю та роль держав, як основних суб'єктів міжнародного права, в цьому процесі пропонується застосування законодавчих та інших заходів, спрямованих на запобігання фактів відмивання доходів від злочинів; заходів проти корупції і відповідальності юридичних осіб за участь останніх у серйозних злочинах, до яких причетна організована злочинність; заходів, які можуть забезпечувати можливості конфіскації та арешту доходів від злочинів і розпорядження конфіскованими доходами від злочинів. Віднесення проблеми міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю до важливих напрямків зовнішньополітичної діяльності держав буде сприяти підвищенню авторитету держави в цілому, оскільки від нашої готовності до міжнародної співпраці у зазначеній сфері залежить престиж держави в очах міжнародної спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_518.
 2. Статут Нюрнберзького Міжнародного Військового Трибуналу від 08.08.1945. – С. 56.
 3. Карпец И. И. Преступления международного характера. М., 1979. 264 с.
- Навроцький В. Особлива частина міжнародного кримінального права // Військові злочини. Особлива частина міжнародного кримінального права: Лекції. Львів, 1997. С. 33-44.

**Громадська організація
«Правовий світ»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ
СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ»**

1–2 грудня 2017 р.

м. Дніпро

ЧАСТИНА II

Підписано до друку 05.12.2017 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 8,60. Замовлення № 0512-17. Ціна договірна.
Віддруковано з готового оригінал-макета. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Цифровий друк. Наклад 50 прим.

Контактні дані:

Громадська організація «Правовий світ»

а/с 5738, м. Дніпро, 49107

www.legalworld.in.ua

E-mail: legalworld.in.ua@gmail.com

+3 80 99 266 43 15